

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут нафти і газу
Кафедра прикладної екології та природокористування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
магістра

на тему: **«Розроблення проєкту збереження біорізноманіття
в околицях с. Нижні Млини Полтавського району»**

601-мТЗ 10578415 ПЗ

Виконав студент групи 601-мТЗ
спеціальності 183 Технології захисту
навколишнього середовища

С.О. Бондар

Керівник:

к.б.н., доцент

Н.О. Смоляр

Рецензент:

к.б.н., доцент

Л.О. Лобань

Форма № Н-9.01

Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут нафти і газу

Кафедра прикладної екології та природокористування

Рівень вищої освіти магістр

Спеціальність 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ (Ілляш О.Е.)

(підпис)

(ПІБ)

_____ 20__ року

(дата)

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

БОНДАРЮ СЕРГІЮ ОЛЕКСАНДРОВИЧУ

1. Тема роботи **«Розроблення проєкту збереження біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини Полтавського району».**

Керівник роботи **Смоляр Наталія Олексіївна**, к.б.н., доцент,

затверджені наказом ректора Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка від «04» вересня 2023 року № 986-ф.а.

2. Строк подання студентом роботи 12.01.2024 р.

(дата)

3. Вихідні дані до роботи: Закони України: «Про природно-заповідний фонд», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про благоустрій населених пунктів», «Про мораторій на зміну цільового призначення окремих

земельних ділянок рекреаційного призначення в містах та інших населених пунктах», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2021 року», а також Урядовими постановами і наказами, державними будівельними нормами.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Сучасні природоохоронні концепції та реалізації їх на регіональному рівні, відповідність критеріям відбору території для створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський», загальна характеристика природних та інших умов території досліджень, умови та ресурси для створення ландшафтного заказника, наукове обґрунтування, організаційно-технічні умови створення ландшафтного заказника, місце ландшафтного заказника «Нижньомлинський» у сучасній природно-заповідній та регіональній екомережах Полтавської області.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): рисунки, картографічний матеріал, ілюстрації, електронна презентація, дванадцять аркушів формату А3, титульний та заключний аркуш.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 02.10.2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Обґрунтування теми і мети дослідження	29.09.2023	
2	Робота із інформаційними джерелами (підбір, аналіз, узагальнення)	01.10.2023 - 04.10.2023	
3	Опрацювання матеріалів щодо природно-заповідного фонду України та природно-заповідної мережі Полтавської області.	05.10.2023 - 07.10.2023	
4	Опрацювання відповідності критеріям відбору території для заповідання.	10.10.2023- 21.10.2023	
5	Опрацювання фізико-географічного та геоботанічного положення території.	23.10.2023- 26.10.2023	
6	Аналіз умов та ресурсів території, перспективної для заповідання.	14.11.2023- 19.11.2023	
7	Опрацювання зібраних матеріалів щодо біорізноманіття території, перспективної для заповідання.	27.10.2023- 05.11.2023	
8	Розроблення наукового обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський».	22.11.2023- 30.11.2023	
9	Розроблення Кадастрової картки на ландшафтний заказник «Нижньомлинський» за формою 1ДК ПЗФ.	01.12.2023- 05.12.2023	
10	Розроблення Положення про ландшафтний заказник «Нижньомлинський».	06.12.2023- 12.12.2023	
11	Укладання та оформлення роботи	13.12.2023- 20.01.2024	
12	Захист кваліфікаційної роботи	24.01.2024	

Студент _____ **Бондар С. О.**

(підпис)

Керівник роботи _____ **Смоляр Н. О.**

(підпис)

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ.....	2
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. СУЧАСНІ ПРИРОДООХОРОННІ КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЇХ У РЕГІОНІ.....	13
Висновки до першого розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СУЧАСНОЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ МЕРЕЖІ ЩЕРБАНІВСЬКОЇ ГРОМАДИ.....	21
Висновки до другого розділу.....	23
РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРСПЕКТИВНОЇ ДЛЯ ЗАПОВІДАННЯ ТЕРИТОРІЇ.....	24
3.1. Інформація про місце розташування території досліджень та загальна характеристика Щербанівської громади.....	24
3.2. Місце досліджуваної території в системі районувань України.....	28
3.3. Загальна характеристика природних умов території досліджень.....	29
3.4. Характеристика біорізноманіття території перспективного заказника.....	31
3.4.1. Біотопічна характеристика території.....	31
3.4.2. Фіторізноманіття	36
3.4.3. Тваринний світ.....	52
3.4.4. Созологічна характеристика біорізноманіття території досліджень.....	57
3.4.5. Ландшафтні умови та вимоги до використання рекреаційних ресурсів досліджуваної території.....	61
Висновки до третього розділу.....	64
РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНІ РИЗИКИ Й ЗАГРОЗИ ДЛЯ ПРИРОДНОГО БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ . ТА ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЙОГО МІНІМІЗАЦІЇ.....	65

					601-мТЗ 10578415 ПЗ		
Змн.	Арк.	№ докум.	Підпис	Дата			
Розроб.		Бондар С.О.			<i>Розроблення проекту збереження біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини Полтавського району</i>		
Перевір.		Смоляр Н.О.					
Реценз.							
Н. Контр.							
Затверд.							
					Літ.	Арк.	Аркушів
						6	
					НУ « ім. Юрія Кондратюка »		

Висновки до четвертого розділу.....	66
РОЗДІЛ 5. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА ТА РОЗРОБЛЕННЯ ЙОГО ДОКУМЕНТАЦІЇ.....	
5.1. Алгоритм створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський».....	68
5.2. Обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника.....	72
5.3. Картка первинного обліку ландшафтного заказника «Нижньомлинський».....	76
5.4. Проєкт Положення про ландшафтний заказник «Нижньомлинський».....	79
Висновки до п'ятого розділу.....	86
РОЗДІЛ 6. МІСЦЕ ПЕРСПЕКТИВНОГО ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА «НИЖНЬОМЛИНСЬКИЙ» У СТРУКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	
Висновки до шостого розділу.....	88
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	90
ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА.....	94
ДОДАТКИ.....	104
ДОДАТОК А. Картографічні матеріали.....	104
ДОДАТОК Б. Фотоілюстративні матеріали	105
ДОДАТОК В. Табличні матеріали.....	118
ДОДАТОК Г. Публікації автора.....	132
ДОДАТОК Д. Структурно-логічна схема проведення досліджень.....	141

					<i>601-мТЗ 10578415 ПЗ</i>			
<i>Змн.</i>	<i>Арк.</i>	<i>№ докум.</i>	<i>Підпис</i>	<i>Дата</i>				
<i>Розроб.</i>		<i>Бондар С.О.</i>			<i>Розроблення проєкту збереження біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини Полтавського району</i>	<i>Літ.</i>	<i>Арк.</i>	<i>Аркушів</i>
<i>Перевір.</i>		<i>Смоляр Н.О.</i>					<i>7</i>	
<i>Реценз.</i>						<i>НУ « ім. Юрія Кондратюка »</i>		
<i>Н. Контр.</i>								
<i>Затверд.</i>								

ВСТУП

Важливою умовою сталого розвитку будь-якої країни є гармонійне поєднання трьох складових – забезпечення матеріальних та духовних потреб населення, екологічно безпечного енергоощадного та ресурсозберігаючого господарювання і збереження та відтворення природного середовища. Саме за такого підходу й концепія можливим є розвиток людства, забезпечення належних умов проживання людей і збереження природи, її ресурсів, без яких не тільки розвиток, а й існування населення є не можливим.

Однією із складових цього завдання в Україні є реалізація державної екологічної політики, яка сформульована в Законі України про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року [42]. Згідно з цією стратегією, «... необхідно збільшувати площі земель екомережі, що є стратегічним завданням у досягненні екологічної збалансованості території України. Збільшення площі національної екомережі має насамперед відбуватися в результаті розширення існуючих та створення нових об'єктів природно-заповідного фонду» [41]. Тому природозаповідання, що полягає в створенні й забезпеченні належного функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а, власне, заповідна справа, повинні розглядатись як провідні фактори державної політики і умовою сталого розвитку України як держави і її окремих регіонів.

Охорона цінних територій (природних, напівприродних і навіть штучно створених) шляхом заповідання на сучасному етапі розвитку держави України є головним і реально працюючим механізмом збереження біорізноманіття та інших компонентів навколишнього природного середовища, що базується на принципах, положеннях і вимогах національного екологічного і природоохоронного законодавства [40-42].

У багатьох законодавчих документах і державних доктринах значна увага акцентована на збільшенні площ, які були б охоплені заповідністю. Це завдання цілком узгоджується із світовими і європейськими тенденціями, і є актуальним як на рівні держави, так і її меншими адміністративними одиницями.

Особливо це актуальним видається, зважаючи на воєнні наслідки для довкілля під час повномасштабної війни країни-агресора на території України та завдань щодо його відновлення. У цьому випадку функціонуючі й збережені природно-заповідні території виступають потужними осередками збереження, відтворення біорізноманіття і важливими біоцентрами поширення діаспор і організмів на ті території, які виявились трансформованими в ході воєнних дій або в інший спосіб через нераціональну господарську діяльність.

Пріоритетним державним завданням в Україні до 2021 року було збільшення показника заповідності території до 15%, тобто слід збільшити площу природоохоронних територій втричі [41]. Однак, станом на 01.01.2023 року з ряду об'єктивних і суб'єктивних причин цього досягти не вдалося. Слід враховувати той факт, що збільшення фонду охоронюваних території – це завдання не тільки національної безпеки держави й спрямоване на покращення якості довкілля в країні, але й частина міжнародних зобов'язань України як, у перспективі, асоційованого члена Євросоюзу.

Актуальність проведених досліджень зумовлена, з одного боку, необхідністю збільшення й оптимізації природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ) не тільки Щербанівської територіальної громади Полтавського району, а й Полтавської області та України, а й запорука запобігання знищення ділянок природи, які ще вціліли в умовах посиленої рекреації, урбанізації, а на даний час і воєнних дій.

Тому метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» – об'єкту ПЗФ спеціального призначення.

Для реалізації цієї мети нами у ході дослідження вирішувалися такі **основні завдання**:

- вивчити природні та інші умови району досліджень та обґрунтувати доцільність створення об'єкту ПЗФ;
- з'ясувати положення території перспективного об'єкту ПЗФ у системі фізико-географічного та геоботанічного районувань;
- визначити особливості природоохоронного режиму і організації діяльності об'єкту ПЗФ у категорії «ландшафтний заказник»;
- розробити наукове обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський»;
- підготувати Кадастрову картку для ландшафтного заказника «Нижньомлинський» та Положення про цей об'єкт;
- встановити роль перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» у структурі сучасних природно-заповідної мережі Полтавської області та регіональної екомережі.

Об'єктом дослідження є: біорізноманіття різних рівнів та інші умови території досліджень.

Предметом дослідження є: вивчення можливостей збільшення ПЗМ Полтавської області, Полтавського адміністративного району та Щербанівської громади зокрема, підвищення ефективності її функціонування за рахунок створення об'єкту ПЗФ України, а саме – ландшафтного заказника «Нижньомлинський».

Зв'язок із науковими темами та програмами кафедри. Кваліфікаційна робота виконана згідно плану та завдань науково-дослідної проблематики кафедри прикладної екології та природокористування Національного

університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» за напрямом «біорізноманіття та заповідна справа».

Наукова новизна результатів досліджень. У кваліфікаційній роботі розвинута концепція розширення та оптимізація природно-заповідної мережі Полтавської області шляхом заповідання території з вцілілими та добре збереженими природними та напівприродними біотопами, як суходільними, так і акваторіальними, шляхом створення ландшафтного заказника місцевого значення. Підготовлене за участю автора наукове обґрунтування доцільності створення цього об'єкту ляже в основу розробки проєкту створення ландшафтного заказника. Вперше за участю автора висувається концепція створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський».

Висунута автором гіпотеза, що ландшафтний заказник «Нижньомлинський» за умови його створення стане ключовою територією Ворсклянського екокоридору регіональної екомережі Полтавської області й буде виконувати функції збереження та відтворення біорізноманіття, визначатиме раціональне використання його ресурсів і сприятиме оптимальному управлінню його територією у відповідності до чинних положень міжнародного та загальнодержавного природоохоронного законодавства з обов'язковим дотриманням встановленого для нього заповідним режимом (режимом охорони).

Практичне значення одержаних результатів. Отримані в результаті аналізів і узагальнень матеріали враховано при розробленні проєкту створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський». Визначені показники наукової цінності біорізноманіття території, перспективної для заповідання, буде використано для розроблення проєкту створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський» у межах оптимізації природно-заповідної мережі Полтавського адміністративного району та Полтавської області в цілому.

Усі документи, які автором розроблені й представлені в кваліфікаційній роботі, буде надано громадській організації – Полтавській обласній організації Українського товариства охорони природи – для врахування при організації природоохоронної роботи в регіоні.

Апробація результатів досліджень. Результати аналізу сучасної локальної ПЗМ Полтавського району та можливості її оптимізації шляхом створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський» використані автором у статті, яка опублікована у співавторстві в збірнику матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Довкілля. Енергозбереження», що відбулася 7-8 грудня 2023 року на платформі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» [64] (додаток Г):

Смоляр Н.О., Бондар С.О. Перспективи охорони природних комплексів і раритетного біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини під Полтавою // «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» : Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 грудня 2023 року, Полтава). Полтава: НУПП, 2023. С.101–106.

Особистий внесок магістранта. Кваліфікаційна робота є самостійною оригінальною науковою працею. Основні наукові положення, результати й висновки, що виносяться на захист, обгрунтовано автором особисто. Також автором самостійно розроблені такі документи, що представлені у кваліфікаційній роботі, як: Наукове обгрунтування доцільності створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» (розділ 5.2), Картка первинного обліку ландшафтного заказника «Нижньомлинський» за формою 1 ДК ПЗФ (додаток В), Положення про ландшафтний заказник «Нижньомлинський» (розділ 5.4).

Робота виконана в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» на випусковій кафедрі прикладної екології та природокористування протягом 2022-2023 років на основі даних, отриманих у

ході накопичувального аналізу першоджерел, які містяться в науковому інформаційному просторі, присвячених сучасним природоохоронним концепціям, біорізноманіттю, природним та іншим об'єктам і ресурсам сучасного Полтавського району, проблемам їх збереження, аналітичних довідок та матеріалів щодо природних умов району досліджень, а також результатів оригінальних натурних досліджень, проведених за загальноприйнятими в заповідній справі, екології, геоботаніці, созології методиками.

Методи дослідження. У ході досліджень використано польові методи збору інформації про біорізноманіття в природних умовах, основні з них – експедиційно-маршрутний, виконання геоботанічних описів, підрахунків, спостережень. У ході камеральної обробки матеріалів використано методи аналітичного огляду, статистичного та системного аналізу тощо. Для визначення екологічних загроз та ризиків на біорізноманіття об'єктів ПЗФ нами застосовано методи біоіндикації. При розробці наукового обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника «Нижньомлинський», як об'єкту ПЗФ, нами використано відповідні практичні рекомендації та методики [52].

Структура роботи. Зміст кваліфікаційної роботи включає вступ, шість основних розділів із підрозділами, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних інформаційних джерел, додатки (табличні матеріали, фотоілюстративні матеріали, картосхеми). Основний текст роботи висвітлений на 84 сторінках машинописного тексту, загальний обсяг роботи – 135 сторінок. Текст роботи ілюстрований таблицями та рисунками.

РОЗДІЛ 1.

СУЧАСНІ ПРИРОДООХОРОННІ КОНЦЕПЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ЇХ У РЕГІОНІ

Важливою подією XX століття в контексті збереження та охорони живої природи стало прийняття Міжнародної Конвенції ООН щодо охорони біологічної різноманітності (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) та Всеєвропейської стратегії збереження біотичного та ландшафтного різноманіття (Софія, 1995 рік). На початку XXI століття ця природоохорона стратегія поступово набувала розвитку і в Україні.

Якщо природоохоронні ідеї щодо збереження живого, реалізовані в конвенціях та директивах до 90-х років минулого століття стосувалися здебільшого раціонального використання природних ресурсів, то головним завданням зазначеної Міжнародної Конвенції було збереження біорозмаїття та збалансоване (стійке) використання його компонентів.

Україна брала активну участь у Конференції ООН з охорони довкілля та розвитку 1992 р. і підписала Конвенцію про біорозмаїття в червні 1992 року. У 1994 році Верховна Рада України ратифікувала цю Конвенцію, а в травні 1995 року Конвенція набрала чинності. Відповідно до цього Україна взяла на себе серйозні зобов'язання в питаннях збереження біорізноманіття.

До того ж, на поступі України до членства в Євросоюзі актуальним питанням якнайшвидшої імплементації українського природоохоронного законодавства, зокрема й в частині «біорізноманіття» та «заповідна справа», до європейських та міжнародних вимог.

Біорізноманіття Землі, як результат довготривалої еволюції, є цілісною універсальною системою взаємопов'язаних складників.

На сьогодні в наковому інформаційному просторі науковцями сформульовано багато визначень, які стосуються поняття «біорізноманіття».

Однак, всі ці поняття відображають кілька його рівнів: біорізноманіття генетичне, популяційне, видове (індивідуальне), ценотичне (різноманіття угруповань), біотопічне (оселищне), екосистемне, ландшафтне (територіальне), біомне, біосферне, що охоплює зв'язки між різними ієрархіями живих форм.

У Концепції про біорізноманіття зазначено, що це біорозмаїття є ресурсом для еволюції та функціонування біосфери, задоволення різних потреб населення планети, чисельність якого невпинно збільшується. А забезпечити його охорону можна лише виходячи з системної, поліфункціональної концепції, заснованої на ідеології доцільності й безлишковості природи як основи виживання людства. На сьогодні сформувалася вже й концепція збереження біологічного, ландшафтного і вже й біотопічного та біомного різноманіття, продовжуючи враховувати концепцією охорони генофонду, яка не втратила своєї актуальності через збільшення кількості рідкісних видів та необхідністю охорони їх на популяційному рівні.

Основною ідеєю сучасної Концепції Національної програми збереження біологічного та ландшафтного розмаїття України є забезпечення збереження максимально можливого біорізноманіття та багатства ландшафтів шляхом охорони, підтримання стану та відтворення екосистем, оселищ існування видів та компонентів ландшафтів, а також створення національної екомережі України як складової Всеєвропейської (панєвропейської) загальноєкологічної мережі. За такого підходу як заповідання та невиснажливе (збалансоване) використання біорізноманіття й умов його формування в об'єктах природно-заповідного фонду з відповідним заповідним режимом видається можливим забезпечити збереження та відновлення біорізноманіття на різних рівнях його організації.

Основним механізмом охорони видового та ландшафтного різноманіття України є створена природно-заповідна мережа як сукупність територій та об'єктів природно-заповідного фонду різних категорій, визначених чинним природоохоронним законодавством.

Нині відсоток (показник) заповідності, що визначається відношенням площі всіх природно-заповідних територій до загальної площі України, становить дещо більше 6%. За останні 30 років він зріс майже втричі, а на Полтавщині – більше, ніж у 5 разів (від 0,8% до 4,95%). Однак, він значно поступається європейському [29].

На початку XXI століття показник заповідності в Полтавській області значно зріс за рахунок створення об'єктів природно-заповідного фонду поліфункціонального призначення – двох національних природних («Пирятинського», «Нижньосульського») та п'яти регіональних ландшафтних парків («Диканського», «Кременчуцькі плавні», «Нижньоворсклянського», «Кагамлицького», «Гадяцького») та деяких заказників зі значною площею («Географічний центр Полтавщини», «Христанівський») [59].

І, хоча після 2011 року, природно-заповідний фонд Полтавської області поповнився десятком природно-заповідних об'єктів, однак, більшість із них є точковими (мають площу до 50 га або не набагато більше), а тому значного впливу на підвищення показника заповідності в області не справляють. Хоча для регіону полтавськими науковцями (О.М. Байрак, Н.О. Смоляр, М.В. Слюсарем) визначені ресурси й можливості щодо створення нових об'єктів природно-заповідного фонду на відносно обширних площах. Наприклад, перспективними для створення є регіональні ландшафтні парки «Котелевський», «Лубенський», «Лісостеповий чорноземний» («Шишацький»), «Полтавський», «Новосанжарський», «Опішнянський», «Хорольський» та об'єкти інших категорій (заказники, пам'ятки природи та ін.) [14].

У сучасних умовах розбудова системи природоохоронних об'єктів спрямована на забезпечення збереження цілісності екосистем за басейновим принципом, тобто при визначенні території для заповідання увага звертається на доцільність збереження всіх структурних елементів долин річок та їх басейнів. До меж природно-заповідних об'єктів включаються не тільки вцілілі

природні комплекси з високими показниками біорізноманіття (популяційного, видового, ценотичного, біотопічного, ландшафтного, екосистемного), а й ті території, куди біорізноманіття буде поширюватися й відновлювати свій природний склад і структуру комплексів, Такими є й, так звані, «невгіддя» – яружно-балкові системи, болота, перелоги, території змінені антропогенною діяльністю, лісосмуги, лісові насадження, закрайки полів тощо [66].

Основою реалізації сучасної стратегії заповідної справи в Україні стали основоположні законодавчі документи, а саме – прийнятий ще в 1992 році Закон України «Про природно-заповідний фонду України» [43] та набутий чинності на початку XXI століття Закону України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000- 2015 рр.» [41] та ін.

Екологічна мережа як нова форма інтеграції охорони природи і раціонального використання її ресурсів є важливим механізмом забезпечення збереження біологічного різноманіття та стійкого розвитку регіонів (концепція сталого розвитку) [53].

Упродовж останніх тридцяти років розроблена стратегія створення Всеєвропейської (панєвропейської) екомережі передбачала розбудову екомереж національного (на рівні держав) та регіонального (на рівні нижчих адміністративних одиниць держав) рівнів.

Актуальність розбудови регіональної екомережі Полтавщини, як лісостепоного центрального регіону України, визначена, насамперед, необхідністю функціонального об'єднання природних територій на вищому рівні організації охорони – у вигляді структурованого комплексу, призначення якого – забезпечити екосистемну цілісність, ценотичну повноцінність, біомну репрезентативність. Згідно із Всеєвропейською стратегією основними завданнями щодо створення екомережі є [60]:

- збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування, видів та їх генетичного різноманіття, а також ландшафтів;
- забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів;
- створення необхідних умов для розселення і міграції видів;
- забезпечення відновлення компонентів ключових систем, які зазнали руйнації;
- захист екосистем від потенційних негативних факторів.

Згідно із завданнями та структурою регіональна екомережа складається з таких основних структурних елементів:

Природні ядра та біоцентри – природно-заповідні території, які забезпечують охорону екосистем та популяцій певних видів.

Система «коридорів» – екокоридорів, що з'єднують ядра, чим забезпечують можливість міграції та розселення видів – представників біорізноманіття (тварин, діаспор та зачатків рослин тощо).

Буферна зона – території, які захищають всі компоненти від антропогенного тиску.

Законодавчою основою визначення природних ядер екомережі є Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція, до якої Україна приєдналася, прийнявши Закон про приєднання до неї 29.10.1996 р.). Основною її ідеєю є створення територій спеціального інтересу збереження, що є або рідкісними екотопами, або середовищами існування рідкісних і зникаючих видів. У межах національної екомережі України до природних ядер увійдуть заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, ландшафтні заказники загальнодержавного значення тощо. Останні мають складати основу біоцентрів регіональних екомереж [75].

У природно-заповідній мережі Полтавської області найважливішу роль біоцентрів екокоридорів відіграють об'єкти охорони біотопів та ландшафтів [60]. Це – ландшафтні та гідрологічні заказники, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища, що розташовані вназаплавках річок. Це, насамперед, об'єкти загальнодержавного значення. У межах визначених на схемі регіональної екомережі Полтавщини екокоридорів вони розташовані нерівномірно. Це визначає, значною мірою, створення нових природно-заповідних об'єктів для забезпечення функціонування біоцентрів.

Згідно концепції розбудови регіональної екомережі для Полтавської області передбачено п'ять основних етапів [60]:

- з'ясування природних умов регіону й стану екосистем та визначення й оцінювання ресурсів, необхідних для розбудови;
- аналіз репрезентативності (типовості) існуючої природно-заповідної мережі Полтавської області;
- розроблення проєкту регіональної екомережі;
- визначення екокоридорів та потенційних природних ядер;
- употужнення існуючих біоцентрів та створення нових уздовж визначених екокоридорів за рахунок оптимізації природно-заповідної мережі Полтавської області;
- координація регіональної екомережі із сусідніми регіонами;
- практичне втілення проєкту регіональної екомережі.

Створення й розбудова регіональної екомережі Полтавської області буде сприятиме відновленню та підтриманню екологічної рівноваги, в першу, чергу лівобережної частини лісостепового регіону України, вирішенню проблем збереження біорізноманітності на видовому, ценотичному, ландшафтному рівнях та реалізація важливих еколого-соціальних завдань суспільства. Впровадження проєкту регіональної екомережі значною мірою залежить від

створення нових природно-заповідних територій охорони ландшафтів та біотопів, необхідних для функціонування біоцентрів.

Нині пріоритетним завданням щодо розбудови регіональної екомережі Полтавської області є подальша оптимізація природно-заповідної мережі Полтавщини шляхом розширення площ існуючих територій та об'єктів і створення нових.

Саме цій концепції відповідає ідея даної кваліфікаційної роботи, що має на меті розширення площі природно-заповідного фонду на території Щербанівської територіальної громади в Полтавському районі Полтавської області на площі більше 600 га з метою збереження біорізноманіття частини долини річки Ворскла в її середній течії шляхом створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» [64].

Таким чином, дієва охорона видового та ландшафтного різноманіття залежить, значною мірою, від ефективності поєднання різних технологій і форм природоохоронної діяльності починаючи з найменшої структурної адміністративної одиниці – територіальної громади, які створені в Україні згідно прийнятого в 2021 році нового адміністративно-територіального устрою. Їх у Полтавській області створено 60.

Висновки до першого розділу:

Основним механізмом охорони видового та ландшафтного різноманіття України є створена природно-заповідна мережа як сукупність територій та об'єктів природно-заповідного фонду різних категорій, визначених чинним природоохоронним законодавством.

Нині відсоток (показник) заповідності, що визначається відношенням площі всіх природно-заповідних територій до загальної площі України, становить дещо більше 6%. За останні 30 років він зріс майже втричі, а на

Полтавщині – більше, ніж у 5 разів (від 0,8% до 4,95%). Однак, він значно поступається європейському.

У сучасних умовах розбудова системи природоохоронних об'єктів спрямована на забезпечення збереження цілісності екосистем за басейновим принципом, тобто при визначенні території для заповідання увага звертається на доцільність збереження всіх структурних елементів долин річок та їх басейнів. До меж природно-заповідних об'єктів включаються не тільки вцілілі природні комплекси з високими показниками біорізноманіття (популяційного, видового, ценотичного, біотопічного, ландшафтного, екосистемного), а й ті території, куди біорізноманіття буде поширюватися й відновлювати свій природний склад і структуру комплексів, Такими є й, так звані, «невгіддя» – яружно-балкові системи, болота, перелоги, території змінені антропогенною діяльністю, лісосмуги, лісові насадження, закрайки полів тощо.

Створення й розбудова регіональної екомережі Полтавської області буде сприятиме відновленню та підтриманню екологічної рівноваги, в першу, чергу лівобережної частини лісостепового регіону України, вирішенню проблем збереження біорізноманітності на видовому, ценотичному, ландшафтному рівнях та реалізація важливих еколого-соціальних завдань суспільства. Впровадження проєкту регіональної екомережі значною мірою залежить від створення нових природно-заповідних територій охорони ландшафтів та біотопів, необхідних для функціонування біоцентрів.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА СУЧАСНОЇ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОЇ МЕРЕЖІ ЩЕРБАНІВСЬКОЇ ГРОМАДИ

Одним із пріоритетних завдань у контексті розвитку територіальної громади повинна бути природоохоронна діяльність, спрямована на збереження довкілля в цілому, його окремих компонентів, зокрема й біорізноманіття.

Для Щербанівської ТГ актуальною проблемою у відношенні забезпечення сталого розвитку, яка потребує практичного втілення, є збільшення кількісних (чисельність об'єктів) і якісних (загальної площі об'єктів) природно-заповідного фонду.

Сучасна природно-заповідна мережа Щербанівської ТГ при загальній площі громади в 10080,0 га становить всього 274,29 га, що визначає низький показник заповідності – 2,72%, що майже вдвічі поступається середньому по Полтавській області (4,95%). Цю площу визначають п'ять об'єктів, інформація про які наведена в таблиці 1.

Ці об'єкти до 2020 року (до проведення адміністративно-територіальної реформи в Україні) були у віданні Щербанівської сільської ради, а нині – перебувають у віданні її правонаступниці – Щербанівської ТГ.

Щодо категорій, то в природно-заповідній мережі Щербанівської ТГ представлені один заказник ботанічний («Розсошенський»), заповідне урочище («Вільшане»), три пам'ятки природи ботанічні («Дуб черешчатий», «Козацькі дуби», «Зарості цибулі ведмежої»). Всі вони мають місцеве значення.

Із цих п'яти об'єктів тільки один – заповідне урочище «Вільшане» має відносно репрезентативну площу – 258,0 га. Інші чотири – є точковими і практично не впливають на показник заповідності. До того ж, якщо один із них – ботанічний заказник «Розсошенський» – забезпечує біорізноманіття на популяційному, видовому, ценотичному та біотопічному рівні, а другий –

«Зарості цибулі ведмежої» – забезпечує охороною один рідкісний вид (цибулю ведмежу (*Allium ursinum* L.) на популяційному та видовому рівні, то два об'єкти – «Дуб черешчатий» і «Козацькі дуби» – забезпечують охороною тільки окремі екземпляри вікових дерев дуба звичайного (*Quercus robur* L.).

Таблиця 1 – Природно-заповідний фонд Щербанівської ТГ
(станом на 01.01.2023 року)

Щербанівська громада (об'єктів - 5, площа – 274,29 га, показник заповідності – 2,72)						
№ з / п	Назва об'єкта ПЗФ	Категорія	Площа	Місце розташування	Землевласники, землекористувачі	Документ про оголошення об'єкта
1	Розсошенський	Заказник ботанічний	15,7	В околицях с. Пожарна Балка, на території Розсошенського лісництва (кв. 56 вид.5, кв. 57 вид.2)	ДП «Полтавське лісове господарство» – 15,7 га	Рішення облвиконкому №671 від 28. 12. 1982
2	Дуб черешчатий	Пам'ятка природи ботанічна	0,05/1	с. Розсошенці, лісоруч від автодороги «Полтава – Кременчук»	Щербанівська ТГ – 0,05 га	Рішення облвиконкому №74 від 17.04.1992.
3	Козацькі дуби	Пам'ятка природи ботанічна	0,04	На території Розсошенського лісництва (кв. 7 виділ 11)	ДП «Полтавське лісове господарство» 0,04 га	Рішення облвиконкому №329 від 22.07.1969.
4	Зарості цибулі ведмежої	Пам'ятка природи ботанічна	0,05	На території Розсошенського лісництва (кв. 9 виділ 3)	ДП «Полтавське лісове господарство» 0,05 га	Рішення облвиконкому №437 від 16. 11. 1979.
5	Вільшане	Заповідне урочище	258,0	На території Розсошенського лісництва (кв.15-20, 23)	ДП «Полтавське лісове господарство» 0,05 га	Рішення облвиконкому №437 від 16. 11. 1979.

На покращення цієї ситуації та реалізації завдань щодо збереження біорізноманіття й природних ресурсів, типових та унікальних для території

Щербанівської громади, необхідним є визначення територій, перспективних для подальшого заповідання. Однією із таких територій є ділянка долини річки Ворскли в околицях села Нижні Млини в напрямі вниз за течією річки, а в перспективі ця територія може бути розширеною за рахунок природних та напівприродних територій вище за течією в напрямі села Безручки Полтавського району.

Висновки до другого розділу:

Сучасна природно-заповідна мережа Щербанівської ТГ при загальній площі громади в 10080,0 га становить всього 274,29 га, що визначає низький показник заповідності – 2,72%. Він майже вдвічі поступається середньому по Полтавській області (4,95%).

На покращення цієї ситуації та реалізації завдань щодо збереження біорізноманіття й природних ресурсів, типових та унікальних для території Щербанівської громади, необхідним є визначення територій, перспективних для подальшого заповідання. Однією із таких територій є ділянка долини річки Ворскли в околицях села Нижні Млини.

РОЗДІЛ 3. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРСПЕКТИВНОЇ ДЛЯ ЗАПОВІДАННЯ ТЕРИТОРІЇ

3.1. Інформація про місце розташування території досліджень та загальна характеристика Щербанівської громади

Щербанівська об'єднана територіальна громада (далі – ТГ) створена відповідно впровадженого в 2021 році нового адміністративно-територіального устрою України. Площа територіальної громади складає 98,7 кв. км (або 9870,0 га) [85].

Щербанівська ТГ знаходиться в напрямі на південь від м. Полтава. Центр громади – село Щербані. Територіально ТГ розташована в межах Полтавського району Полтавської області.

Рисунок 1 – Панорамна ситуація території Щербанівської територіальної громади в районі села Нижні Млини (в перспективі – території, перспективні для заповідання)

Однією з переваг громади є близькість територіального знаходження біля адміністративного центру Полтавщини – відстані від Щербанівської сільської ради до центру міста Полтава становить 4,9 км. До складу громади входять 15 населених пунктів: села Буланове, Великий Тростянець, Вищі Вільшани, Гора, Горбанівка, Квіткове, Малий Тростянець, Нижні Вільшани, Нижні Млини, Пожарна Балка, Розсошенці, Сапожине, Тютюнники, Шмиглі, Щербані.

Загальна кількість населення складає 14379 осіб.

У громаді на сьогодні відбувається приріст населення за рахунок жителів міста Полтави. В селі Розсошенці відбувається забудова багатоквартирними житловими будинками, які користуються попитом через свою дешевизну у порівнянні з Полтавою. Також населений пункт має зручне транспортне сполучення.

Частка працездатного населення в громаді становить 60% від загальної кількості мешканців.

Звичайно, що більшу тенденцію до розвитку мають населені пункти громади, які знаходяться ближче до міста Полтави. Так, село Розсошенці в межах Щербанівської громади є найбільш економічно активним районом, де активно ведеться багатоквартирне житлове будівництво, і не припиняється навіть у воєнний час.

В інших населених пунктах громади, як правило переважає 1-2 поверхова садибна житлова забудова із присадибними земельними ділянками, де представлені селітебні території.

У чотирьох населених пунктах Щербанівської громади кількість населення є меншою, ніж 50 осіб. У всіх населених пунктах громади наявні кинуті садиби, де ніхто не проживає.

Ситуативна карта комплексного розподілу земель та розташування об'єктів інфраструктури наведено на рисунку 2.

Після повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України населені пункти Щербанівської громади прийняли на проживання внутрішньо переміщених осіб.

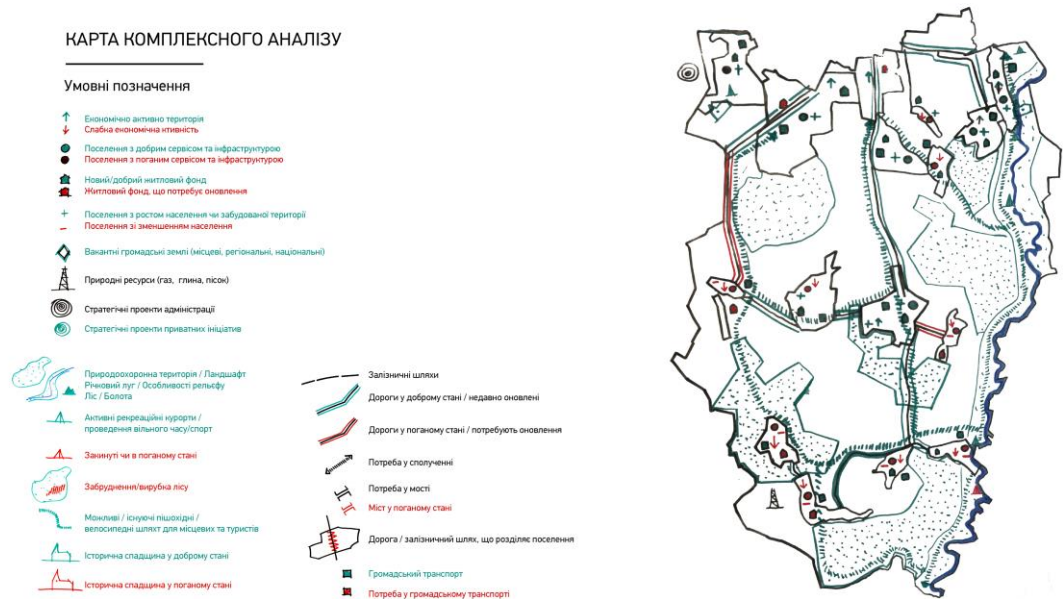

Рисунок 2 – Картосхема комплексного аналізу території Щербанівської територіальної громади

У відношенні розподілу земель на території Щербанівської ТГ репрезентовані зелені зони, сільськогосподарські угіддя, луки і пасовища, промислові зони, рекреаційні зони, землі оборони, землі, обмежені у використанні, селітебні території (місця проживання людей, приватні господарства), природно-заповідні території.

У структурі земель переважають зелені зони (51,7%), із них – землі лісгосподарського призначення (33%), а також сільськогосподарські угіддя (38,1%), природно-заповідні території (3,3%), інші землі (6,9) (рис.3).

Найбільшим користувачем земельних угідь, що визначаються як зелені зони, є ДП «Полтавське лісове господарство», частина яких охороняється в

межах двох ключових об'єктів природно-заповідного фонду – ботанічного заказника місцевого значення «Розсошенський» та заповідного урочища «Вільшане».

Рисунок 3 – Структура земель Щербанівської територіальної громади за видами угідь

Значна частка сільськогосподарських угідь (38,1%) та території Щербанівської ТГ, на думку громади, «створює сприятливі умови для розширення виробництв сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції», що зазначено на офіційному сайті Щербанівської ТГ.

Такі ж думки мешканців громади враховані та оприлюднені і в розробленому для Щербанівської громади в 2023 році важливому документі – «Стратегії розвитку Щербанівської громади до 2027 року» [84]. У цьому стратегічному документі теж основна увага надається виключно соціально-економічному розвитку розвитку громади й зовсім нічого не обговорюється й

не заплановано щодо біорізноманіття, збереження природи. Розглядаються питання рекреаційного розвитку громади, але це більше із антропоцентричних позицій – забезпечення дозвілля мешканців громади й інших рекреантів. І нічого на підтримку природи.

У цьому відношенні дуже важливою є екологічна просвіта керівників громади та її мешканців у відношенні того, що сталий розвиток громади передбачає не тільки вирішення соціально-економічних проблем, а й екологічних та природоохоронних, адже саме авколишнє природне середовище забезпечує життя людей ресурсами та умовами, і тому вони повинні зберігатися, відновлюватися, а деякі – важливі осередки природного біорізноманіття – охоронятися на законодавчому рівні. Такими є в громаді існуючі об'єкти природно-заповідного фонду та перспективні для заповідання. Серед останніх – і перспективний ландшафтний заказник місцевого значення «Нижньомлинський», передумовам створення якого присвячене висвітлене в кваліфікаційній роботі оригінальне наукове дослідження.

3.2. Місце досліджуваної території в системі районувань України

Територія перспективного об'єкту природно-заповідного фонду «Нижньомлинський», вивченню якої у плані біорізноманіття присвячена дана кваліфікаційна робота, є частина відносно добре збереженого долинного комплексу річки Ворскла в її середній течії під Полтавою між селами Нижні Млини, Буланове, Гора, Тютюнники і напрямі села Безручки по Ворсклі в межах Полтавського району Полтавської області.

В адміністративному відношенні досліджувана територія розташована в межах Щербанівської територіальної громади в Полтавському районі Полтавської області. Згідно фізико-географічного районування України [20] досліджувана територія належить до Роменсько-Полтавського (Дикансько-

Котелевського) геоботанічного округу Лівобережно-Придніпровської підпровінції Східно-Європейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області в межах Східно-Полтавської підвищеної області Лівобережно-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони Східно-Європейської країни [54].

За геоботанічним районуванням України – територія досліджень знаходиться в лісостеповій зоні, для якої зональними є природні ландшафти лісостепового типу східноєвропейського рівнинного класу

Територія перспективного заказника «Нижньомлинський» є частиною долини річки Воркли в її середній течії, що територіально розташована в околицях села Нижні Млини, а саме – руслові (водно-болотні угіддя) та заплавні (лучні та лучно-болотні) ландшафти.

3.3. Загальна характеристика природних умов території досліджень

Територія перспективного ландшафтного заказника розташована в центральній частині лісостепової зони, як і вся територія Щербанівської громади. Хоча для цього регіону – Лівобережного Придніпров'я, що є частиною Лівобережного Лісостепу, зональними є природні ландшафти лісостепового типу східноєвропейського рівнинного класу з представленням трьох підтипів ландшафтів – широколистно-лісових, лучно-степових та власне лісостепових, на досліджуваній території вони не представлені, бо на їх місцях нині створені урбанізовані та селітебні зони. У той час територія перспективного заказника репрезентує інтразональні руслові та заплавні ландшафти і природні та напівприродні комплекси біорізноманіття.

Ґрунти в межах Щербанівської громади на вододілах переважно чорноземні. На заплаві Воркли поширення набули заплавні ґрунти, які формуються під відповідними фітоценозами в умовах різнорівневого засолення, що є характерним для заплавних умов лісостепових річок, до яких належить і

річка Ворскла – лучних, болотних та торф'янистих та засолених, переважно солонців [30].

Географічне положення Полтавщини, Полтавського району, й зокрема Щербанівської громади визначило належність останньої до помірного кліматичного поясу, крайньої південної частини атлантико-континентальної помірно-вологої та помірно-теплої кліматичної області [22]. У цілому для території Полтавщини притаманний континентальний тип клімату [23].

У районі досліджень клімат є помірно-континентальним із м'якою нетривалою зимою і теплим літом. У цілому, він є сприятливим для формування природного лісостепового біорізноманіття та розвитку сільського господарства [24].

Температурні показники в районі досліджень є такими: середня максимальна температура зовнішнього повітря найбільш жаркого місяця року становить $+27,6$ °С, середня мінімальна температура зовнішнього повітря найбільш холодного місяця року $-6,5$ °С.

Максимально температура повітря за багаторічний період спостережень спостерігався прогрівалась до $+39,4$ °С (встановлено для 2010 року).

Мінімально температура повітря за багаторічний період спостережень знижувалась до $-33,6$ °С (зафіксовано для 1940 року).

У середньому за рік за даними обласної метеостанції в Полтаві випадає 572 мм опадів: 369 мм припадає на теплий період року (квітень-жовтень), що складає 65%, а 203 мм у холодний період року (листопад-березень) – відповідно 35%.

Добовий максимум кількості в холодний період року – 190 мм.

Територією громади протікає річка Ворскла з її основною притокою Коломак та ще невеликі водотоки. На них формуються болота – важливі стабілізатори мікроклімату, регулятори гідрорежиму річок, середовища існування представників біляводного біорізноманіття.

Русло Ворскли у межах території досліджень є звивистим, на заплаві сформовані лимани, старорічища й заболочені озера. На річці в околицях села Нижні Млини споруджений шлюз-регулятор (рис. Б.5).

Територія перспективного ландшафтної заказника знаходиться в межах Ворсклянського регіонального екокоридору [60] – потужного міграційного шляху для чисельних видів тварин та рослин.

Несприятливу екологічну ситуацію в районі досліджень визначають основні джерела забруднення – автотранспорт (на північній межі території досліджень проходить автомагістраль «Київ – Довжанський») та побутові відходи, а фактором порушення природних комплексів – забудова в результаті наступу урбанізації і нерегульована рекреація.

Отже, природні умови в районі території досліджень є в цілому сприятливими як для вирощування культивованого, так і формування лісостепового біорізноманіття, що в сучасних умовах значною мірою залежить від антропогенних факторів і втручань.

3.4. Характеристика біорізноманіття території перспективного заказника

3.4.1. Біотопічна характеристика території

В останні десятиліття в Україні при вивченні й проведенні оцінки показників біорізноманіття будь-яких територій наукові використовують прийняті в Європі підходи з увагою на біотопи.

Під біотопом розуміємо територію, що є важливою з точки зору охорони видів, екосистем та місцеіснувань (оселищ).

На міждержавному рівні в європейських країнах класифікацією комплексних природних об'єктів почали займатися з 1991 року, складаючи перелік біотопів (biotopes) CORINE. Вже в 1994 році P. Devillers et al.

Створили, так звану, Палеарктичну класифікацію місцеіснувань (habitats) у межах Європи. На основі неї та бази даних PHISIS Європейський центр із біологічного різноманіття створив та підтримує базу даних EUNIS – результат інвентаризації оселищ країн Європейського союзу [32].

Для виконання Директиви Ради Європи 92/43/ЄЕС (EU Habitats Directive Annex I) та Резолюції Бернської конвенції 1996 року (Bern Convention Resolution No. 4) була сформована база даних місцеіснувань (біотопів, оселищ) EUNIS, яка містила список типів біотопів Європи, що в першу чергу потребували збереження.

І вже при формулюванні основних завдань створення екомережі у Всеєвропейській стратегії враховано біотопічний підхід до вивчення й збереження біорізноманіття [33]:

- забезпечення достатнім простором природних середовищ для збереження видів;
- збереження всього комплексу екосистем, середовищ існування видів та їх генетичної різноманітності, і ландшафтів європейського значення;
- збільшення площі існуючої мережі природно-заповідних об'єктів;
- створення необхідних умов для розселення і міграції представників біорізноманіття;
- забезпечення відновлення компонентів ключових екосистем, що зазнали руйнувань та трансформації;
- захист екосистем від потенційно негативних факторів, передбачення екологічних ризиків і загроз та їх запобігання.

Встановлено, що для розв'язання ознаєних завдань необхідним є розроблення класифікації біотопів як компонентів екосистеми, так як останні є основою функціонування екомережі як складного функціонального й динамічного утворення.

У цьому контексті екомережа як функціонал виконує такі завдання:

- виступає одиницею вимірювання, оцінювання, порівняння територій;
- забезпечує збереження біорізноманіття на генетичному, популяційному, видовому, ценотичному, біотопічному, екосистемному, ландшафтному рівнях.
- відображає типовість (репрезентативність) і специфіку (унікальність) природних та напівприродних територій.

За результатами опрацювання матеріалів досліджень для території перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» було розроблено класифікацію біотопів за схемою EUNIS [33] до четвертого, а в окремих випадках до шостого рівнів.

Класифікаційна схема біотопів території перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський»

(село Нижні Млини, Полтавський район)

Біотопи континентальних водойм

C: 1 Непроточні та проточні прісноводні водойми

C: 1.1 Плаваючі на поверхні і в товщі води гідрофіти

C: 1.11 Вільноплаваючі у товщі води гідатофіти

C: 1.12 Вільноплаваючі на поверхні води плейстофіти

C: 1.13 Вільноплаваючі на поверхні води аерогідатофіти

C: 1.2 Прикріплені до дна макрофіти (евгідатофіти)

C: 1.21 Евгідатофітні угруповання, розташовані біля поверхні дна

1.22 Занурена укорінена рослинність, яка пронизує водну товщу

C: 1.3 Укорінені макрофіти з плаваючим на поверхні води листям

C: 1.31 Багаторічні макрофіти з кореневищами

C: 1.332 Угруповання евтрофних проточних водойм із незначним рівнем води.

D Перезволожені біотопи трав'яного типу

D: 1 Прибережноводні угруповання, що формуються за умов достатнього обводнення на мулистих і піщаних донних відкладах із різкою змінністю зволоження

D: 1.1 Густі зарості рослин, які можуть формувати щільний шар кореневищ або купини

D: 1.11 Зарості високотравних гелофітів, у яких стоячі стебла перезимовують у засохлому вигляді

D: 1.12 Угруповання середньовисокотравних гелофітів із відмираючими на зиму полеглими стеблами

D: 1.13 Угруповання слабкозасолених мулистих субстратів

D: 1.2 Угруповання повітряно-водних гелофітів, що не мають потужних кореневищ і формуються на алювіальних мулистих ґрунтах

D: 1.21 Розріджені угруповання повітряно-водних багаторічних гелофітів, часто з морфологічними ознаками адаптованості до водного середовища

D: 2 Болотні угруповання, що формуються за умов постійного зволоження на торф'янистих ґрунтах чи торф'яниках

D: 2.1 Болота еутрофного типу, що формуються в заплавах при акумуляції органіки шляхом її перерозподілу

D: 2.11 Високоосокові болота на торф'янистих ґрунтах

D: 2.111 Осокові угруповання, що характеризуються неоднорідністю мікрорельєфу

D: 2.112 Осокові угруповання, що мають однорідний рельєф з участю гіпнових мохів або без них

E Злаково-трав'яні мезо- та ксеротичні біотопи із домінуванням гемікриптофітів, що формуються за умов помірного або недостатнього зволоження (луки, степи, пустощі)

E: 1 Біотопи злаковників гігромезофітного, мезофітного і ксеромезофітного типу, що формуються за умов достатнього зволоження (луки)

E: 1.1 Болотисті луки

E: 1.11 Луки з акумуляцією торфу

E: 1.12 Луки на глейових болотних ґрунтах

E: 1.13 Вологі високотравні луки

E: 1.2 Мезофітні справжні луки та різнотравні угруповання на помірно зволжених лучних ґрунтах

E: 1.22 Луки на багатих дерново-глейових, лучних ґрунтах

E: 1.23 Лисохвостові луки рівнинних ділянок заплав із змінним зволоженням

E: 1.3 Ксеромезофітні різнотравні луки

E: 1.31 Луки на збіднених дерново-підзолистих ґрунтах на піщаних відкладах

E: 1.4 Галофітні луки з карбонатним, сульфатним та хлоридним засоленням

E: 1.41 Мезофільні галофітні луки на вологих ґрунтах

E: 1.412 Субгалофітні луки на солонцюватих і солонцевих ґрунтах

G: 1 Листяні листопадні ліси

G: 1.1 Дрібнолистяні ліси, чагарники

G: 1.11 Прирічкові вербняки та осокорники на піщаних терасах

G: 1.111 Довгозаплавні вербняки з *Salix alba*

G: 1.112 Короткозаплавні вербняки з *Salix alba*

G: 1.114 Вербові зарості стоячих вод

G: 1.13 Ліси з домінуванням *Alnus glutinosa*

G: 1.132 Вільхові евтрофні заболочені ліси

G: 1.2 Широколистяні ліси й чагарники

G: 1.216 Кленово-липово-дубові ліси Лівобережжя України

I Біотопи, сформовані господарською діяльністю людини

I: 2 Рудеральні трав'яні біотопи

I: 2.1 Біотопи малорічних рудералів

I: 2.11 Біотопи малорічників на нітрофільних землях

I: 2.2 Рудеральні біотопи багаторічників

I: 2.22 Мезофітні трав'яні рудеральні біотопи нітрофільного типу

I: 2.23 Рудеральні біотопи перелогів

I: 4 Штучно створені (культивовані) біотопи дерев та кущів

I: 4.1 Посадки дерев та кущів, що здатні до самовідтворення

I: 4.12 Рудералізовані зарості кущів.

У наступному підрозділі наводимо характеристику фіторізноманіття основних оселищ (біотопів) на території перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» на окремих територіях, які є ключовими ділянками моніторингу біорізноманіття.

3.4.2. Фіторізноманіття території досліджень із зазначенням основних біотопів

Основні площі досліджуваної території, перспективної для заповідання, зайняті заплавами лучними та лучно-болотними природними комплексами (рис.Б.2, Б.4). На деяких ділянках вони викошуються як сіножаті та випасаються (ближче до сільських населених пунктів).

По центру цієї території протікає річка Ворскла. Русло нешироке, з фрагментарно зарослими рослинністю берегами (рис.Б.1).

Біотопи континентальних водойм (С) на досліджуваній території представлені непроточними та проточними прісноводними водоймами (С1). Серед них виділяємо водойми, для яких характерні плаваючі на поверхні й у товщі води гідрофіти (С 1.1). Зокрема, це ділянки мілководдя заплави Ворскли

та старорічищ із мулистим дном, для яких відмічаємо угруповання союзу *Lemnion minoris*. Фітоценози водойм із вільноплаваючими у товщі води гідатофітами (С 1.11) представлені асоціацією *Lemnetum minoris*.

Ширше на руслі попід берегами та на затоках річки Ворскли при глибині до 2,0-3,0 м представлені біотопи із вільноплаваючими на поверхні води плейстофітами – ряскою малою (*Lemna minor* L.), багатокорінником звичайним (*Spirodela polyrrhiza* (L.) Smith.) та ряскою триборозенчастою (*Lemna trisulca* L.) (С 1.12). Загальне проективне покриття угруповань складає 80-95 %, а діагностичних видів – до 70%.

Звичайно на русловій частині Ворскли, її приток, заток та інших водойм представлені біотопи водойм із прикріпленими до дна макрофітами (С 1.2). На досліджуваній території це фітоценози виринниць – колосистої (*Myriophyllum spicatum* L.), кільчастої (*Myriophyllum verticillatum* L.), плавушника болотяного (*Hottonia palustris* L.) (С 1.221)

Біотопи з укоріненими макрофітами з плаваючим на поверхні води листям (С 1.3) представлені фітоценозами союзу *Nymphaeion albae*, які приурочені до прибережно-водних ділянок глибиною 1,5-2 м із мулистим дном. Для них характерний розвинений надводний ярус, який формують глечики жовті (*Nuphar lutea* (L.) Smith.), зрідка з участю латаття білого (*Nymphaea alba* L.). У зануреному підводному ярусі зустрічається кушир темно-зелений (*Ceratophyllum demersum* L.), а на поверхні зростають вільноплаваючі види – багатокорінник звичайний (*Spirodela polyrrhiza* (L.) Smith.), ряска триборозенчаста (*Lemna trisulca* L.), ряска мала (*Lemna minor* L.), жабурник звичайний (*Hydrocharis morsus-ranae* L.).

Водна рослинність занурених макрофітів презентована фітоценозами кушира темно-зеленого (*Ceratophyllum demersum* L.), водяного жовтецю закрученого (*Batrachium circinatum* (Sibth.) Spach.), різних видів рдестів (*Potamogeton*). Зрідка на заводях та старорічищах ще збереглись угруповання

латаття білого (*Nymphaea alba* L.) – регіонально рідкісного для Полтавської області виду [11], що є індикатором якості води. У таких умовах зустрічається ще один рідкісний вид – сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* (L.) All.) – реліктова водна папороть, включена до Червоної книги України, Додатків Бернської конвенції (рис.Б.9).

Зазначимо, що фітоценози сальвінії плаваючої (*Salvinia natans* (L.) All.), жабурника звичайного (*Hydrocharis morsus-ranae* L.), латаття білого (*Nymphaea alba* L.) (рис.Б.10) та глечиків жовтих (*Nuphar lutea* (L.) Sm.) (рис.Б.11), включені до Зеленої книги України.

На більш мільких ділянках формуються фітоценози прибережно-водної рослинності, які теж поширені фрагментарно, які в більшості мають «острівний» характер. Це значною мірою обумовлено хвилебоями від човнів, значною площею водних плес, і відповідно дією вітрів, а також витоптуванням (заходи до води, дрібні пляжі та ін.). Куртини таких угруповань утворюють – очерет звичайний (*Phragmites australis* (Cav.) Trin.ex Steud.), рогіз вузьколистий (*Typha angustifolia* L.), лепешняк високий (*Glyceria maxima* (C. Hartm.) Holmb.), стрілолист стрілолистий (*Sagittaria sagittifolia* L.), зрідка й лепеха звичайна (*Acorus calamus* L.) – цінна лікарська рослина південного походження, відома під назвою «татарське зілля». В таких угрупованнях як асектатори беруть участь типові види прибережно-водного високотрав'я: плетуха звичайна (*Calystegia sepium* (L.) R.Br.), вех широколистий (*Sium latifolium* L.), частуха подорожникова (*Alisma plantago-aquatica* L.), паслін солодко-гіркий (*Solanum dulcamara* L.), череда трироздільна (*Bidens tripartita* L.), щавель водний (*Rumex hydrolapathum* Huds.), вовконіг європейський (*Lycopus europaeus* L.) та ін.

Такі угруповання є цінними для формування відповідних біотопів, адже вони – місця гніздування, перебування та годівлі багатьох водно-болотних птахів (рис. Б.12).

До складу перезволожених біотопів трав'яного типу (D) на досліджуваній території входить гігрофільна рослинність класу *Phragmito-Magnocaricetea*. Прибережно-водні угруповання на досліджуваній території, які формуються за умов достатнього обводнення на мулистих і піщаних донних відкладах із різкою змінністю зволоження (D. 1), належать до союзів *Phragmition communis* та *Scirpion maritimi*. При цьому зарості високотравних гелофітів, у яких стоячі стебла перезимовують у засохлому вигляді (D 1.11), представлені асоціаціями *Typhetum latifoliae*, *Phragmitetum communis*, *Thelypterido-Phragmitetum australis*. Біотопи з угрупованнями середньовисокотравних гелофітів із відмираючими на зиму полеглими стеблами (D 1.12) приурочені до старорічищ, заток річки Ворскли та інших заплавних водотоків. Фрагментарне поширення в районі досліджень мають фітоценози слабозасолених мулистих субстратів із домінуванням бульбокамиша морського (*Bolboschoenus maritimus* L.) та кути звичайної (*Scirpus lacustris* (L.) та кути Табернемонтана (*Scirpus tabernaemontani* L.) (D 1.13). Вони формуються на прибережних ділянках водойм і зниженнях із постійним і сезонним підтопленням.

На алювіальних мулистих ґрунтах (D 1.2) формуються угруповання повітряно-водних гелофітів, що не мають потужних кореневищ і формуються на представлені асоціацією сусака зонтичного (*Butometum umbellati* L.) (D 1.21), проективне покриття якого складає 75% із загального проективного покриття в 90%.

Болотна рослинність приурочена до низовинних місцевостей заплави Ворскли та її проток представлена фітоценозами, що формуються за режиму постійного зволоження на торф'янистих ґрунтах чи торф'яниках (D 2). Зокрема, до високоосокових боліт (D 2.11) приурочені асоціації *Caricetum ripariae* (D 2.111), *Caricetum gracilis* та *Caricetum acutiformis* (D 2.112).

На прирічкових ділянках попід берегами та в зниженнях заплави із близьким заляганням ґрунтових вод сформовані біотопи дрібнолистяних лісів – вербняки та осокірники (G 1.11). Вони розташовуються в прирусловій частині

заплави річки Ворскли та притерасних знижень. Незначними площами представлені вільхові евтрофні заболочені ліси (G 1.132). В їх деревостанах домінує вільха клейка (*Alnus glutinosa* (L.) Gaerth.). Підлісок формують вологолюбні кущі – крушина ламка (*Frangula alnus* Mill.), ожина сиза (*Ribes caesius* L.), верба попеляста (*Salix cinerea* L.), зріда – калина звичайна (*Viburnum opulus* L.).

Основу трав'яного покриву формують осока гостроподібна (*Carex acutiformis* Ehrh.), гадючник в'язолистий (*Filipendula denudata* (J. Presl & C. Presl.) Fritsch), плетуха звичайна (*Calystegia sepium* (L.) R. Br.), сідач коноплевий (*Eupatorium cannabinum*), живокіст лікарський (*Symphytum officinale* L.), кропива жабрійолиста (*Urtica galeopsifolia* Wierzb. ex Opiz.), чистець болотний (*Stachys palustris* L.), вербозілля звичайне (*Lysimachia vulgaris* L.), (*Galium rivale* (Sm.) Griseb.) та ін.

Чагарникові гідрофільні фітоценози формують кущисті види верб – сірої (*Salix cinerea* L.), п'ятитичинкової (*S. triandra* L.), тричинкової (*S. triandra*), козячої (*S. caprea* L.), вушкатої (*S. auriata* L.). Вони у місцях із постійним обводненням формують підлісок у вологих лісових насадженнях – вербняках (ценозоутворювач – *Salix alba* L.), тополівниках (ценозоутворювачі – тополя біла (*Populus alba* L.), тополя чорна (*P. nigra* L.), тополя тремтяча (*P. tremula* L.) та вільшанниках (ценозоутворювач – *Alnus glutinosa* (L.) P. Gaertn.).

Трав'яний ярус таких вологих лісів розріджений, а місцями з домінуванням осоки гострої (*Carex acuta* L.) або кропиви жабрійолистої (*Urtica galeopsifolia* Wierzb. ex Opiz.) з участю видів гідрофільного та мезгідрофільного різнотрав'я, зокрема, вовконога європейського (*Lycopus europaeus* L.), вербозілля звичайного (*Lysimachia vulgaris* L.), плакуна верболистого (*Lythrum virgatum* L.), шоломниці звичайної (*Scutellaria galericulata* L.). Разом із тим, на окремих ділянках поширені осока побережна (*Carex riparia* Curt.), дягель лісовий (*Angelica sylvestris* L.), підмаренник болотний (*Galium palustris* L.), вех

широколистий (*Sium latifolium* L.), хвощ прирічковий (*Equisetum pratense* L.). Із меншою постійністю і змінною участю в травостої зустрічаються жовтий осот болотний (*Sonchus palustris* L.), коронарія зозуляча (*Coccyganthe flos-cuculi* (L.) Fourr.), чистець болотний (*Stachys palustris* L.), підбіл звичайний (*Tussilago farfara* L.). Місцями у значній кількості зустрічаються хвощ прирічковий (*Equisetum fluviatile* L.), сідач коноплевий (*Eupatorium cannabinum* L.), кропива жабрійолиста (*Urtica galeopsifolia* Wierzb. ex Opiz) та дводомна (*U. dioica* L.), калюжниця болотна (*Caltha palustris* L.), а також ліановидні рослини: з аборигенних – хміль звичайний (*Humulus lupulus* L.) та інвазійні – дикий виноград п'ятилистий (*Parthenocysus quinquefolia* (L.) Planch.) та ехіноцистис шипуватий (*Echinocystis lobata* (Michx.) Torr. et Gray.), переступень білий (*Bryonia alba* L.) (рис.4).

Рисунок 4 – Переступень білий (*Bryonia alba* L.) – новий для регіону адвентивний інвазійний вид рослин на досліджуваній території

Такі біотопи виконують значні екосистемні послуги у підтриманні гідрорежиму річки, акумуляції мулу та води, стабілізують мікроклімат, є важливими біоцентрами.

Значного поширення на заплаві річки Ворскли набули заплавні лучні та лучно-болотні біотопи, що формуються в умовах різних рівнів засолення.

На знижених елементах мікрорельєфу заплави річки в межах досліджуваної території формуються лучні біотопи, які належать до групи E 1.12 Луки на глейових, болотних ґрунтах.

Константними і діагностичними видами таких біотопів є: вовконіг європейський (*Lycopus europaeus* L.), вербозілля звичайне (*Lysimachia vulgaris* L.), плакун верболистий (*Lythrum salicaria* L.), калюжниця болотна (*Caltha palustris* L.), осот їстівний (*Cirsium esculentum* L.), осот болотяний (*Cirsium palustre* (L. Scop.)), гадючник в'язолистий (*Filipendula ulmaria* (L.) Maxim.), зніт рожевий (*Epilobium roseum* L.), зніт болотний (*Epilobium palustris* L.), жовтець повзучий (*Ranunculus repens* L.), перстач гусячий (*Potentilla anserina* L.) та ін.

Проективне покриття травостою складає 90-100%, висота травостою – 80-100 см. Угруповання мають досить мінлиий склад (15-30 видів), який визначається умовами місцезростань, зокрема замулення, водного ежиму ґрунтів, їх хімічного складу та способу господарювання.

Такі угруповання приурочені до мулисто-лучних ґрунтів. Здебільшого вони використовуються як пасовища. Хоча цей фактор в останні роки значно послабився, і такі біотопи заростають все більше тіневитривалими деревами (груша дика (*Pyrus communis* L.), малинка срібляста (*Elaeagnus argentea* L.) й кущами (види гльодів (*Crataegus* sp.)).

У межах лучно-болотних комплексів в екотонних лучно-болотних біотопах нами виявлено місцезнаходження зозулинця болотного (*Orchis palustris* Jacq.) – рідкісної орхідеї, включеної до Червоної книги України, вразливого євразійського поліморфного виду на південній межі загального

ареалу (рис.Б.8). Цей вид також включений до переліку CITES Конвенцією про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що знаходяться під загрозою зникнення [80]. В даному місцезнаходженні вид утворює середньчисельну ценопопуляцію. Про це місцезнаходження зазначають й інші дослідники.

До таких біотопів приурочені різночисельні в різні роки популяції й рябчика малого (*Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult.& Schult.f.) (рис.Б.6, Б.7), загрозами існуванню якої є масове збирання квітучих рослин на букети, нерегульована рекреація, ранньовесняні пали сухої рослинності розвиток чагарникової рослинності в умовах відсутності помірного випасання та сінокосіння та ін.

На більш-менш підвищених ділянках середніх підвищень прируслової та центральної частин заплави зустрічаються луки, які належать до групи біотопів Е 1.21 Луки на збіднених піщаних алювіальних відкладах.

Константними та діагностичними видами таких оселищ виступають: тонконіг лучний (*Poa pratensis* L.), грястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), деревій майжезвичайний (*Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka), мітлиця собача (*Agrostis canina* L.), подорожник ланцетолистий (*Plantago lanceolata* L.), суховершки звичайні (*Prunella vulgaris* L.), щавель кислий (*Rumex acetosa* L.), конюшина повзуча (*Trifolium reptans* L.), волошка лучна (*Centaurea jaceae* L.), хвощ польовий (*Equisetum arvense* L.), любочки осінні (*Leontodon autumnalis* L.), лядвенець український (*Lotus corniculatus* L.), жовтець багатоквітковий (*Ranunculus polyanthemos* L.).

Травостій таких біотопів є дещо розрідженим (проективне покриття складає 40-60%) і здебільшого є трипід'ярусним, неоднорідним за видом складом на різних ділянках.

Домінантами першого під'ярусу виступають тонконіг лучний (*Poa pratensis* L.), мітлиця собача (*Agrostis canina* L.). У другому під'ярусі (10-15%) основна роль належить представникам різнотрав'я: волошка лучна (*Centaurea*

jaceae L.), деревій майжезвичайний (*Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka), лядвенець український (*Lotus corniculatus* L.), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L.), горошок мишачий (*Vicia cracca* L.), цикорій звичайний (*Cichorium inthybus* L.), морква дика (*Daucus carota* L.). У третьому ярусі звичайним є конюшина повзуча (*Trifolium repens* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinalis* L.), подорожник ланцетолистий (*Plantago lanceolata* L.), суховершки звичайні (*Prunella vulgaris* L.), вероніка австрійська (*Veronica austriaca* L.), зірочник злаковидний (*Stellaria graminea* L.), жовтець повзучий (*Ranunculus repens* L.) та ін.

Ці біотопи мають ценозоформуєче значення.

На притерасній та центральній частинах заплави відмічені луки, що формуються на помірно зволжених лучних суглинистих та лучно-дернових супіщано-суглинистих ґрунтах. Вони належать у схемі біотопів до групи Е 1.22 Луки на багатих дерново-глейових, лучних ґрунтах.

Константними та діагностичними видами таких біотопів виступають: деревій майжезвичайний (*Achillea submillefolium* Klok. et Krytzka), мітлиця собача (*Agrostis canina* L.), грястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), костриця лучна (*Festuca pratensis* Huds.), вербозілля лучне (*Lysimachia nummularia* L.), тимофіївка лучна (*Phleum phleoides* L.), тонконіг лучний (*Poa pratensis* L.), суховершки звичайні (*Prunella vulgaris* L.), щавель кислий (*Rumex acetosa* L.), щавель кучерявий (*Rumex crispus* L.), вероніка дібровна (*Veronica chamaedrys* L.).

Травостій, як правило, трипід'ярусний. Проективне покриття травостою складає 70-90%. Перший підярус формують домінанти –костриця лучна (*Festuca pratensis* L.), тимофіївка лучна (*Phleum phleoides* L.), морква дика (*Daucus carota* L.), грястиця збірна (*Dactylis glomerata* L.), щавлі (*Rumex crispus* L., *R. acetosa* L., *R. confertus* L.). У другому підяурсі домінують в'язіль барвистий (*Securigera varia* (L.) Lassen.), деревій майжезвичайний (*Achillea*

submillefolium Klok. et Krytzka), конюшина лучна (*Trifolium pratense* L.). До третього, розріженого (проеktivне покриття 10%), під'ярусу входять конюшина повзуча (*Trifolium repens* L.), подорожник ланцетолистий (*Plantago lanceolata* L.), любочки осінні (*Leontodon autumnalis* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* L.), суховершки звичайні (*Prunella vulgaris* L.), лядвенець український (*Lotus corniculatus* L.).

Такі угруповання мають ценозоформує значення. Використовуються як пасовища, нині в меншій мірі.

На рівнинних ділянках, у неглибоких пониженнях, де ґрунтові води знаходяться на глибині від 0,4-0,5 до 1,5-2 м поширення набули біотопи, які належать до групи Е 1.23 Лисохвостові луки рівнинних ділянок заплав зі змінним зволоженням. Характерною ознакою екологічних умов цих біотопів є наявність акумулятивних (алювіальних) супіщаних та суглинистих відкладів на заплавних ділянках, що забезпечує достатнє ґрунтове зволоження, яке впродовж року може змінюватись.

Констатними та дігностичними видами біотопів є: мітлиця велетенська (*Agrostia gigantea* Roth), лисохвіст лучний (*Alopecurus pratensis* L.), коронарія зозуляча (*Coccycyanthe flos-cuculi* (L.) Fourr.), пирій позучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), очеретянка кострицевидна (*Phalaroides arundiancae* (L.) Rauschert.), тонконіг болотний (*Poa palustris* L.), суховершки звичайні (*Prunella vulgaris* L.), щавель кислий (*Rumex acetosa* L.), зірочник злаковидний (*Stellaria graminea* L.), конюшина повзуча (*Trifolium pratense* L.).

Такі угруповання є високопродуктивними, а тому вони використовуються як сінокоси і пасовища (рис.Б.2, Б.4). Залежно від пасовищного навантаження формуються різні стадії, які відрізняються доміантними видами.

На вологих ущільнених нітрифікованих глинистих та мулистих ґрунтах в умовах постійного випасання на заплавах річки та біля водойм формуються біотопи, які належать до групи Е 1.24 Нітрифіковані пасовища.

Констатними та дігностичними видами таких біотопів є: мітлиця повзуча (*Agrostia stolonifera* L.), ситник розлогий (*Juncus effusus* L.), вовконіг європейський (*Lycopus europaeus* L.), розхідник звичайний (*Glechoma hederaceae* L.), вербозілля лучне (*Lysimachia nummularia* L.), м'ята водяна (*Mentha aquatica* L.), тонконіг звичайний (*Poa trivialis* L.), водяний хрін лісовий (*Rorripa sylvestris* (L.) Besser.), щавель кучерявий (*Rumex scirpus* L.).

Травостій таких біотопів висотою 95-100 см диференційований на три або на два під'яруси, із яких здебільшого виділяється перший та другий. Перший під'ярус висотою 90-100 см формують такі види як щавель кучерявий (*Rumex scirpus* L.), ситник розлогий (*Scirpus effusus* L.), другий – мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera* L.), водяний хрін лісовий (*Rorripa sylvestris* (L.) Besser.), незабудка болотна (*Myosotis palustre* L.), м'ята водяна (*Mentha aquatica* L.), шоломниця списолиста (*Scutellaria hastifolia* L.).

Такі біотопи мають ценозоформуєче значення. Використовуються як пасовища та сінокоси.

На прирусловій частині заплави річки Ворскли на добре дренованих піщаних та на слабозадерновиних піщаних ґрунтах формуються біотопи, які належать до групи Е 1.31. Луки на збіднених дерново-підзолистих ґрунтах на піщаних відкладах.

Констатними та дігностичними видами таких біотопів є: мітлиця виноградникова (*Agrostia vinealis* Schreb.), осока рання (*Carex praecox* Schreb.), пирій повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Neski), куничник наземний (*Calamagrostis epigeios* (L.) Roth), молочай кипарисовий (*Euphorbia cyparissias* L.), костриця валіська (*Festuca valesiaca* Schleich. et Gaudin.), підмаренник справжній (*Galium verum* L.), люцерна румунська (*Medicago romanica* Prodan.), тимофіївка лучна (*Phleum pratense* L.), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia* L.), перстач сріблястий (*Potentilla argentea* L.), щавель горобиний (*Rumex acetosella* L.),

конюшина польова (*Trifolium arvense* L.), вероніка австрійська (*Veronica austriaca* L.), вероніка дібровна (*Veronica chamaedrys* L.).

Травостій угруповань негустий (проективне покриття становить 50-60%). Диференційований на три під'ярус. Перший під'ярус (60-65 см заввишки) формують мітлиця виноградникова (*Agrostis vinealis* Schreb.), тонконіг вузьколистий (*Poa angustifolia* L.), пирій повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Neski), підмаренник справжній (*Galium verum* L.). Другий і третій під'ярус розмежовані слабо й утворені різнотрав'ям, у складі якого: жовтець їдкий (*Ranunculus acris* L.), перстач сріблястий (*Potentilla argentea* L.), подорожник ланцетолистий (*Plantago lanceolata* L.), зірочник злаковидний (*Stellaria graminea* L.), щавель горобиний (*Rumex acetosella* L.), конюшина польова (*Trifolium arvense* L.), кульбаба лікарська (*Taraxacum officinale* L.), гвоздика дельтовидна (*Dianthus deltoides* L.), псамофілієлла мурова (*Psammophiliella muralis* L.), синяк звичайний (*Echium vulgare* L.), воловик Гмеліна (*Anchusa gmelinii* Ledeb.).

Такі біотопи мають ценозоформує значення. Народно-господарського значення не мають.

Рисунок 5 – Дзвінець малий (*Rinanthus minor* L.) – напівпаразитична лучна рослина. Знижує продуктивність сіножатей

Злаково-трав'яні мезофітні й ксерофільні біотопи з домінуванням гемікриптофітів, які формуються в умовах помірного або недостатнього зволоження (Е), зайняті угрупованнями лучної рослинності. В умовах закислення ґрунту в негативних формах рельєфу відмічено фітоценози болотистих лук із домінуванням *Beckmannia eruciformis* (Е 1.111).

Луки на глейових болотних ґрунтах (Е 1.12) представлені угрупованнями асоціації *Scirpetum sylvatici*. На вологих високотравних луках (Е 1.13) переважають види високого різнотрав'я, які утворюють асоціацію *Lysimachio vulgaris-Filipenduletum ulmariae*.

Мезофітні справжні луки (Е 1.2) зустрічаються на помірно зволжених лучних ґрунтах. Вони представлені фітоценозами асоціацій *Poetum pratensis*, *Festucetum pratensis*, *Agrostietum albae* та *Arrhenantheretum elatioris* (Е 1.22). У неглибоких зниженнях центральної частини заплави річки Ворскли виявлені

угруповання із домінуванням *Poa palustris* та *Alopecurus pratensis* (Е 1.23). Ксеромезофітні різнотравні луки представлені фітоценозами асоціації *Poetum angustifoliae* (Е 1.31).

Значного поширення на досліджуваній території набули засолені біотопи.

У прирусловій та центральній частинах заплави річки Ворскли в низовинах та блюдцеподібних западинах, де тривалий час затримується вода на дерново-клейових шаруватих і мулуватоглеєвих й осолоділих ґрунтах, формуються біотопи, що належать до групи Е 1.411 Субгалофітні луки.

Константними та характерними видами виступають: мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera* L.), бекманія звичайна (*Beckmannia eruciforis* L.), пирій повзучий (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), лепешняк плаваючий (*Glyceria fluitans* L.), авран лікарський (*Gratiola officinalis* L.), оман британський (*Inula britannica* L.), плакун прутяний (*Lythrum virgatum* L.), тонконіг болотний (*Poa palustris* L.), щавель кучерявий (*Rumex scirpus* L.), самосил часниковий (*Teucrium scordium* L.).

Травостій двоярусний. Проективне покриття травостою становить 90-100%. Висота – 60-65 см. У першому під'ярусі переважає бекманія звичайна (*Beckmannia eruciforis* L.) (проективне покриття 60-70%) або мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera* L.) з участю лепешняка плавучого (*Glyceria fluitans* L.), пирію повзучого (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), плакуна прутяного (*Lythrum virgatum* L.). В нерозвинутому другому під'ярусі зустрічаються звичайно перстач гусячий (*Potentilla anserina* L.), вербозілля лучне (*Lysimachia nummularia* L.)

Такі біотопи використовуються як пасовища. В умовах перевипасання на луках утворюються купини, більшість видів випадає, а залишаються тільки злаки. Тоді в такі біотопи масово вселяються адвентивні види рослин – амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisifolia* L.), стенактис однорічний

(*Stenactis annua* (L.) Cass. ex Less.), злинка канадська (*Conyza canadensis* (L.) Cronquist).

Біотопи, які формуються на заплавах ділянках із карбонатними солончакуватими лучними, глеєво-болотними, солонцюатими та солончакуватими ґрунтами займають основні площі серед росинності відкритих територій заплави ріки Ворскли. Вони належать до групи Е 1.412 Субгалофітні луки на солонцюватих та солонцевих ґрунтах.

Константними та характерними видами є: мітлиця повзуча (*Agrostis stolonifera* Schreb.), лисохвіст тростиновий (*Alopecurus arundinaceus* Poir.), костриця східна (*Festuca regeliana* Schreb.), осока розставлена (*Carex distans* L.), осока Отруби (*Carex otrubae* Podp.), осот їстівний (*Cirsium esculentum* L.), молочка приморська (*Glaux maritima* L.), ситник Жерарда (*Juncus gerardii* Loisel.), подорожник Корнута (*Plantago cornuti* Gouan.), скорзонера дрібноквіткова (*Scorzonera parviflora* Jacq.), кульбаба бесарабська (*Taracacum bessarabicum* Frisch.), тризубець морський (*Triglochin maritimum* L.), конюшина суницевидна (*Trifolium fragiferum* L.).

Травостій угруповань густий (75-90%) висотою до 150 м. Його основу з проєктивним покриттям 25-40% утворюють осока розставлена (*Carex distans* L.), ситник Жерарда (*Juncus gerardii* Loisel.), лисохвіст тростиновий (*Alopecurus arundinaceus* Poir.), костриця східна (*Festuca regeliana* Schreb.). У значній кількості в таких угрупованнях присутні тризубець морський (*Triglochin maritimum* L.), кульбаба бесарабська (*Taracacum bessarabicum* Frisch.), тризубець морський (*Triglochin maritimum* L.), конюшина суницевидна (*Trifolium fragiferum* L.), розхідник звичайний (*Glechoma hederaceae* L.), алтея лікарська (*Altaea officinalis* L.), бульбокамиш морський (*Bolboschoenus maritimus* L.), вовконіг європейський (*Lycopus europaeus* L.), ситник розлогий (*Juncus effusus* L.), свербіжниця польова (*Knautia arvensis* L.), вербозілля лучне (*Lysimachia nummularia* L.), м'ята водяна (*Mentha aquatica* L.), тонконіг

звичайний (*Poa trivialis* L.), водяний хрін лісовий (*Rorippa sylvestris* (L.) Besser., щавель кучерявий (*Rumex scirpus* L.). Із різнотрав'я незначною є участь таких видів як цикорій звичайний (*Cichorium inthybus* L.), перстач повзучий (*Potentilla reptans* L.) та гусячий (*Potentilla anserina* L.), конюшини повзуча (*Trifolium reptans* L.) та лучна (*Trifolium pratense* L.), лядвенець український (*Lotus ucrainicus* Klokov), люцерна хмелевидна (*Medicago lupulina* L.), деревій майжезвичайний (*Achillea submilefolium* Krytzka & Klokov), зірочник злаковидний (*Stellaria graminea* L.), жовтеці їдкий (*Ranunculus acris* L.), стоповидний (*Ranunculus pedatus* Waldst. & Kit.), повзучий (*Ranunculus reptans* L.), березка польова (*Convolvulus arvensis* L.), волошка лучна (*Centaurea jaceae* L.), подорожник ланцетовидний (*Plantago lanceolata* L.) та ін.

В умовах більшого зволоження зустрічаються в угрупованнях лисохвосту тростинового (*Alopecurus arundinaceus* L.) зустрічаються лядвенець український (*Lotus ucrainicus* Klokov), морква дика (*Daucus carota* L.), люцерна хмелевидна (*Medicago lupulina* L.), цикорій звичайний (*Cichorium inthybus* L.), борщівник сибірський (*Heracleum sibicum* L.), герань лучна (*Geranium pratense* L.).

При режимах значного збагачення ґрунтів солями формуються біотопи, що належать до групи Е.1.413 – Еугалофітні луки на солонцюватих та солонцевих ґрунтах.

Константними та характерними видами таких біотопів є: покісниця повзуча (*Agrostis stolonifera* L.), осока розставлена (*Carex distans* L.), молочка приморська (*Glaux maritima* L.), подорожник Корнута (*Plantago cornuti* Gouan.), перстач гусячий (*Potentilla anserina* L.), покісниця розставлена (*Puccinellia distans* (Jacq.) Pavl.), подорожник солончаковий (*Plantago salsa* Pall.), кульбаба бессарабська (*Taraxacum bessarabicum* (Hornem) Hand.-Mazz), конюшина суницевидна (*Trifolium fragiferum* L.), солончакова айстра звичайна (*Tripolium vulgare* Ness.).

Із інших видів галофітного різнотрав'я до таких біотопів приурочені: скорозонера дрібноквіткова (*Scorzonera parviflora* Jacq.), тризубці морський (*Triglochin matitimum* L.) та болотний (*Triglochin palustre* L.), ситник Жерарда (*Juncus gerardii* Loisel), буркуни білий (*Melilotus albus* Medik.) та лікарський (*Melilotus officinalis* (L.) Pall., подорожник тонкоквітковий (*Plantago tenuiflora* Waldst.& Kit.), аврану лікарського (*Gratiola officinalis* L.), алтея лікарська (*Althaea officinalis* L.).

Фітоценози *Juncus gerardii* зі значною участю *Triglochin maritimum* (Е 1.412) зустрічаються на досліджуваній території в складі галофітних лук із карбонатним, сульфатним та хлоридним засоленням.

Біотопічне різноманіття на досліджуваній території визначає формування багатих фауністичних комплексів, що буде охарактеризовано в наступних розділах кваліфікаційної роботи.

3.4.3. Характеристика тваринного світу та фауни

За результатами зоологічного вивчення природних та напівприродних комплексів в околицях с. Нижні Млини нами виявлено представників усіх чотирьох класів наземних хребетних – земноводних, плазунів, птахів та ссавців. Всього зафіксовано 162 види наземних хребетних четвероногих тварин, які об'єднані у 24 ряди, 55 родин та 116 родів.

Фауну наземних хребетних тварин досліджуваної території можна розподілити за п'ятьма фауністичними комплексами [76]: біляводним, лісовим, узлісним, лучно-степовим та синантропним.

Рисунок 6 – Систематична структура фауни хребетних четвероногих перспективного ландшафтного заказника «Нижномлинський»

На території досліджень найбільше виявлено птахів. Вони складають найбільш чисельну й помітну групу наземних хребетних місцевості. Тут виявлено 130 видів, що належать до 16 рядів, 39 родин та 85 родів. Це складає 41,8% від загальної кількості видів птахів, будь-коли зафіксованих на території Полтавської області. Серед них відмічено 9 видів, включених до Червоної книги України [78], один вид – до Європейського Червоного списку та 16 видів – до регіонального охоронюваного списку в Полтавській області. Птахів із II Додатку Бернської конвенції нараховано 33 види птахів, які ключено до Додатку II Бернської конвенції, 26 видів із яких мають статус мисливських.

Гніздуватися на досліджуваній території можуть 42 види. До того ж, із них 14 видів репрезентують групу літуючих птахів, тобто тих, які на даній території не гніздують, але з різною періодичністю відвідують ці угіддя в гніздовий період. Серед них високої чисельності не має жоден вид, рідкісними є 8, нечисленними – 18, звичайними – 15 видів.

До категорії «звичайні» в основному належать види-кронники, дуплогніздники та синантропні види (зяблик (*Fringilla coelebs*), синиця велика (*Parus major*), дятел звичайний (*Dendrocopos major*), вивільга (*Oriolus oriolus*), горобець польовий (*Passer montanus*), горлиця садова (*Streptopelia decaocto*) та ін.). Нами відмічено переважання в категорії «рідкісні» наземногніздуючих птахів (синьошийка (*Luscinia svecica*), щеврик лісовий (*Anthus trivialis*), соловейко східний (*Luscinia luscinia*). Такий характер співвідношення звичайних та рідкісних видів може свідчити про значний вплив фактору неспокою (турбування) з боку місцевих жителів та рекреантів-відпочивальників, які відвідують ці місця з метою відпочинку у весняно-літній період, а також знаходженням поблизу селітебних територій, де на гніздуючих та виводкових птахів значний негативний депопуляційний вплив справляють свійські та безпритульні тварини (собаки, коти).

У періоди весняної та осінньої міграцій на досліджуваній території можна зустріти до 113 і 110 видів відповідно. Досить численними із мігруючих бувають два види (ластівка сільська (*Hirundo rustica*) та зяблик (*Fringilla coelebs*). Саме в періоди міграцій на досліджуваній території фіксується більшість видів птахів, які знаходяться під охороною.

Зимовий список орнітофауни представлений 34 видами. Найбільш звичайними серед них є 17 видів, такі як сорока (*Pica pica*), чикотень (*Turdus pilaris*), грак (*Corvus frugilegus*), повзик (*Sitta europaea*), щиглик (*Carduelis carduelis*), чиж (*Spinus spinus*) та деякі інші

Більшість із видового складу птахів досліджуваної території належить до лісового фауністичного комплексу – до 70 видів, або 53,8% від загальної кількості виявлених видів. У період гніздування можна зустріти більше 32 типових видів.

Біляводний фауністичний комплекс репрезентований 23 видами, або 17,7% (6 видів із них – курочка водяна (*Gallinula chloropus*), рибалочка звичайний

(*Alcedo atthis*), плиска біла (*Motacilla alba*) бугайчик (*Ixobrychus minutus*), крижень (*Anas platyrhynchos*) (рис.Б.13) та очеретянка велика (*Acrocephalus arundinaceus*) – тут гніздують).

До лучно-степового фауністичного комплексу належить 13 видів (10,0%) птахів. Лише один вид – синьошийка (*Luscinia svecica*) – був виявлений тут у гніздовий період (що не обов'язково свідчить про його гніздування). Відсутність гніздуючих видів птахів у межах цих біотопів на досліджуваній території пояснюється найгіршими захисними умовами та незначною площею їх виявлення.

Синантропний фауністичний комплекс представляють 9 видів (6,9%). Причому. До того ж, лише три види – горобець польовий (*Passer montanus*), шпак звичайний (*Sturnus vulgaris*), та, вірогідно, горлиця садова (*Streptopelia decaocto*) – тут гніздують, а решта на досліджуваній території тільки відгодовується або ж перебуває з інших причин, наприклад, на прольотах.

У складі теріофауни досліджуваної території виявлено 23 види ссавців, що належать до п'яти рядів, 10 родин та 21 роду, що становить 32,9% від загальної кількості видів звірів (ссавців) Полтавської області.

Серед них відмічено й шість видів із сологічними статусами: два види включені до Червоної книги України, два – до Європейського Червоного списку і два – до регіонального списку в Полтавській області (табл. 2). На досліджуваній території виявлено чотири види Савців, які включені до Додатку II Бернської конвенції нараховано. 10 видів є мисливськими.

Із звірів найчастіше на досліджуваній території зустрічаються куниця кам'яна (*Martes foina*), лис рудий (*Vulpes vulpes*), видра річкова (*Lutra lutra*), козуля європейська (*Capreolus capreolus* L.).

Лісовий і узлісний фауністичні комплекси представляють три (13,98,7%) види – мідиця звичайна (*Sorex araneus*), нориця руда (*Myodes glareolus*), вивірка лісова (*Sciurus vulgaris*).

Лучно-степовий фауністичний комплекс представляють два види ссавців (8,7%) – заєць сірий (*Lepus europaeus*) (рис.Б.21) та полівка європейська (*Microtus arvalis*).

На досліджуваній території найбільш чисельними є ссавці євритопного фауністичного комплексу (11 видів, або 47,8%). Вони помітно посилюють репрезентативність систематичної групи ссавців у всіх фауністичних комплексах.

Другим за значимістю на території досліджень є біляводний фауністичний комплекс ссавців – 4 види, або 17,4%. Вони належать до мисливських звірів – бобер європейський (*Castor fiber*), видра річкова (*Lutra lutra*) ондатра мускусна (*Ondatra zibethicus*), і ймовірно тут є перебування візона річкового (*Neovison vison*), що поширюється в останні роки за течією річки Ворскли.

До синантропного фауністичного комплексу належить лише три види ссавців – пацюк мандрівний (*Rattus norvegicus*), миша домашня (*Mus musculus*) та куниця кам'яна (*Martes foina*).

Із плазунів на досліджуваній території зустрічається тільки три види із 11 видів, відомих для Полтавської області. Рептилії входять до складу двох фауністичних комплексів: два види до біляводного (черепаха болотна європейська (*Emys orbicularis*) (рис.Б.16), вуж звичайний (*Natrix natrix*) та один вид (ящірка прудка (*Lacerta agilis*) – до лучно-степового. Вони представлені на досліджуваній території нечисельно й, як правило, на відкритих місцевостях.

Для досліджуваної території відомо 6 із 10 видів земноводних, що зустрічаються в Полтавській області.

Лучно-степовий комплекс на досліджуваній території земноводними не представлений.

Всі види земноводних виявлено в складі лісового фауністичного комплексу – три види: райка звичайна (*Hyla arborea*) та жаби гостроморда (*Rana arvalis*) й трав'яна (*R. temporaria*).

Біляводний фауністичний комплекс представляють джерелянка червоночерева (*Bombina bombina*) та жаба озерна (*Pelophylax ridibundus* (рис.Б.15)).

Ропуха зелена (*Bufo viridis*), як євритопний вид, підсилює представництво земноводних тварин у всіх фауністичних комплексах досліджуваної території.

Багатою є ентомофауна території досліджень, яка потребує спеціального вивчення. У ході натурних обстежень нам вдалося виявити таких рідкісних видів комах: метеликів подалірія (*Iphiclides podalirius* L.) (рис.Б.17) та махаона (*Papilio machaon* L.), із жуків – жука-оленя (*Lucanus cervus* L.), що включені до Червоної книги України, а також хижу комаху – богомола звичайного (*Mantis religiosa* L.), який включений до регіонального списку Полтавської області.

3.4.4. Созологічна характеристика біорізноманіття досліджуваної території

Досліджувана територія, перспективна для заповідання, характеризується значною пейзажністю, типовим і, водночас, багатим на види рослинним і тваринним світом, наявністю рідкісних видів флори і фауни, а також рідкісних фітоценозів, зокрема й у прибережно-захисних смугах (водоохоронних зонах) із режимом обмеженої господарської діяльності.

Згідно зі статтею 44 Закону України «Про тваринний світ» і статтею 30 Закону України «Про рослинний світ» та з метою охорони й відтворення видів рослин та тварин, які не включені до Червоної книги України, але є рідкісними або такими, що перебувають під загрозою зникнення на території Полтавської області, рішенням 16-ї сесії Полтавської обласної ради

від 23 березня 2005 року було затверджено загальний перелік рідкісних та зникаючих видів судинних рослин і тварин, які потребують охорони. Він включає 79 видів тварин (безхребетних – 7, хребетних – 72: земноводних – 2, плазунів – 5, птахів – 51, ссавців – 14), 142 види вищих рослин, 2 – голонасінних, 9 – мохів, 1 – плаунів, 4 – хвощів, папоротей – 9 та один вид лишайників [2].

Із цього списку на досліджуваній території виявлено п'ять видів рослин (зозулинець болотний (*Orchis palustris* Jacq.) (рис.Б.8), рябчик малий (*Fritillaria meleagroides* Patrin.exSchult. & Schult. f.) (рис.Б.6, Б.7), сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* (L.) All.) (рис.Б.9), латаття біле (*Nymphaea alba* L.) (рис.Б.10) і жито дике (*Secale sylvestre* Host) та 11 видів тварин, характеристика популяцій яких наведена в таблиці 2.

Таблиця 2 – Види рослин перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» зі спеціальним статусом охорони

Вид	Категорія рідкості	Характер поширення і стану в районі території планованої діяльності
Лучно-болотні		
1. Зозулинець болотний <i>Orchis palustris</i>	Червона книга України	середньочисельно (різниться за роками)
2. Рябчик малий <i>Fritillaria meleagroides</i>	Червона книга України	багаточисельно (різниться за роками), залежить від рівня заплавності
Водні		
3. Латаття біле <i>Nymphaea alba</i> L.	регіонально рідкісний вид	малочисельно
4. Сальвінія плаваюча. <i>Salvinia natans</i> (L.) All.	Червона книга України, Додаток Бернської конвенції	середньочисельно, у прибережних смугах водної рослинності та на мілководдях
Піщано-степові		
5. Жито дике <i>Secale sylvestre</i> Host	регіонально рідкісний вид	середньочисельно

Серед наземних хребетних тварин для території планованої діяльності відмічено 6 видів, включених до Європейського Червоного списку, 13 видів із Червоної книги України [78] та 18 регіонально рідкісних видів (табл. 2). До

того ж, 97 видів належать до Додатку II Бернської конвенції (перелік видів фауни, що підлягають особливій охороні) (Годлевська та ін., 2010) та 36 видів мають мисливське значення. Деякі їх характеристики наведені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Види варин (наземні хребетні четвероногі) перспективного ландшафтної заказника «Нижньомлинський» зі спеціальним статусом охорони

Вид	Категорія рідкості	Характер перебування на території планованої діяльності
Лісові		
1.Кібчик. <i>Falco vespertinus</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний на міграціях
2.Боривітер звичайний. <i>Falco tinunculus</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний на міграціях
3.Слуква. <i>Scolopax rusticola</i>	регіонально рідкісний вид	Звичайний на міграціях
4.Волове очко. <i>Troglodytes troglodytes</i>	регіонально рідкісний вид	Звичайний під час обох міграцій та на зимівлі
5.Вівчарик весняний. <i>Phylloscopus trochilus</i>	регіонально рідкісний вид	Звичайний на міграціях
6.Мухоловка мала. <i>Ficedula parva</i>	регіонально рідкісний вид	Рідкісний на міграціях
7.Дрізд-омелюх. <i>Turdus viscivorus</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний на гніздуванні та зимівлі
8.Чиж. <i>Spinus spinus</i>	регіонально рідкісний вид	Звичайний на зимівлі та під час обох міграцій
10.Орел-карлик. <i>Hieraetus pennatus</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
11.Підорлик малий. <i>Aquila pomarina</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
12.Журавель сирій. <i>Grus grus</i>	Червона книга України	Звичайний на міграціях
13.Голуб-синяк. <i>Columba oenas</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
14.Сиворакша. <i>Coracias garrulus</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
15.Сорокопуд сирій <i>Lanius excubitor</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях та зимівлі
Луко-степові		
16.Лунь лучний. <i>Circus pygargus</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
17.Сова болотяна. <i>Asio flammeus</i>	Червона книга України	Рідкісний на міграціях
18.Деркач. <i>Crex crex</i>	Європейський Червоний список	Нечисленний на міграціях
19.Ящірка прудка. <i>Lacerta agilis</i>	Європейський Червоний список	Нечисленний

Біляводні		
20.Чепура велика. <i>Egretta alba</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний літуючий та на міграціях
21.Лебідь-шипун. <i>Cygnus olor</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний на прольотах
22.Бобер європейський. <i>Castor fiber</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисленний
23.Візон річковий. <i>Neovison vison</i>	регіонально рідкісний вид	Нечисельний
24.Шуліка чорний <i>Milvus migrans</i>	Червона книга України	Рідкісний на прольотах
25.Журавель сірий <i>Grus grus</i>	Червона книга України	Звичайний на міграціях
26.Видра річкова. <i>Lutra lutra</i>	Червона книга України, Європейський Червоний список	Нечисленний
27.Черепаха болотна європейська. <i>Emys orbicularis</i>	Європейський Червоний список	Нечисленний
28.Вуж звичайний. <i>Natrix natrix</i>	Європейський Червоний список	Нечисленний
Євритопні		
29.Горностай. <i>Mustela erminea</i>	Червона книга України	Буває досить звичайний в період максимуму популяційного циклу динаміки чисельності
30.Вухань бурий. <i>Plecotus auritus</i>	Червона книга України, Європейський Червоний список	Нечисленний
31.Вечірниця руда. <i>Nyctalus noctula</i>	Червона книга України	Нечисленний

* деякі види мають одночасно декілька созологічних статусів

Багатою є ентомофауна териорії досліджень, яка потребує спеціального вивчення. У ході натурних обстежень нам вдалося виявити таких рідкісних видів комах: метеликів подалірія (*Iphiclides podalirius* L.) (рис.Б.17) та махаона (*Papilio machaon* L.), із жуків – жука-оленя (*Lucanus cervus* L.), що включені до Червоної книги України, а також хижу комаху – богомола звичайного (*Mantis religiosa* L.), що включений до регіонального списку Полтавської області.

Територія перспективного заказника «Нижньомлинський» має високі показники ценотичної унікальності. На досліджуваній території в складі рослинного покриву визначено три фітоценози, які включені до Зеленої книги України [44]:

- водні угруповання глечиків жовтих (*Nuphar lutea* (L.) Sm.) (рис.Б.11);
- водні угруповання латаття білого (*Nymphaea alba* L.);
- водні угруповання жабурника звичайного (*Hydrocharis morsus-ranae* L.).

Угруповання жита дикого (*Secale sylvestre* Host.) на піщаних ділянках прируслового піщаного валу лівого берега Ворскли рекомендуються для включення до регіональної Зеленої книги [63].

Таким чином, за результатами досліджень і камерального оброблення зібраних матеріалів встановлено, що територія перспективного ландшафтного заказника характеризується високим рівнем збереженості біотопів, які є оселищами рідкісних видів флори (5 видів) та фауни, що мають різні соціологічні статуси (європейський, загальнодержавний та регіональний), а також рідкісних фітоценозів, які мають загальнодержавний статус. До того ж, територія перспективного природно-заповідного об'єкта характеризується значною диференціацією біотопів – оселищ представників раритетного біорізноманіття. Деякі пропонуються для регіональної охорони. Такі показники є вагомим аргументом для створення об'єкта природно-заповідного фонду з метою забезпечення охороною рідкісних та типових біорізноманіття території на популяційному, видовому, ценотичному, біотопічному та ландшафтному рівнях.

3.4.5. Ландшафтні умови та вимоги до використання рекреаційних ресурсів досліджуваної території

Будь-яка природна територія та її географічне положення є важливою з точки зору рекреаційних ресурсів.

Розташування території досліджень поблизу обласного центру Полтави, зручність транспортного зв'язку, мальовничі ландшафти, не трансформовані значною мірою природні комплекси на заплаві Ворскли, водні ресурси річки,

чисте повітря та ін. – все це, як правило, визначає умови використання даної місцевості для задоволення рекреаційних потреб населення з точки зору відновлення фізичного, психічного та духовного здоров'я. Тому досліджувана територія є привабливою у відношенні використання її для рекреаційних потреб (рис.Б. 3), а саме – для короткотривалої та стаціонарної рекреації, що може, за умов недотримання гранично допустимих навантажень на природні комплекси та потужних потоків рекреантів, особливості в літній сезон, призводити до трансформації ландшафтів, деградації та повного знищення природного біорізноманіття тощо. Тому важливо визначити такі ресурси, і згідно загальноприйнятих природоохоронних технологій (створення екологічних маршрутів, рекреаційних зон у визначених місцях та ін. й організація змістовного відпочинку) дозволить регулювати потоки відвідувачів і забезпечувати можливість збереження, раціонального використання та відновлення рекреаційних ресурсів. Цьому також буде сприяти створення такої категорії природно-заповідного фонду як «ландшафтний заказник», завдання якого – охорона ландшафтів із відповідним для них біорізноманіттям.

До рекреаційних ресурсів належать об'єкти, явища й процеси природного та антропогенного походження, що використовуються або можуть бути використані для розвитку рекреації й туризму. Вони є матеріальною і духовною основою формування туристично-рекреаційного ресурсу різного типу й таксономічного рангу.

Головною ознакою рекреаційних ресурсів є те, що їм властива здатність відновлювати і розвивати духовні та фізичні сили людини. Такі ресурси придатні як для прямого, так і для опосередкованого споживання, їх можна використовувати для надання різноманітних послуг курортно-лікувального й рекреаційно-туристичного характеру.

Рекреаційні ресурси поділяються на дві основні групи: природні та історико-культурні. До природних рекреаційних ресурсів у межах та в районі

досліджуваної території належать природні та природно-антропогенні геосистеми, природні об'єкти (масиви заплавлених і хвойних лісів, степові ділянки на схилах корінного берега Ворскли, звідки відкриваються мальовничі панорами, водно-болотні угіддя, заплавні луки), природні явища і процеси, які характеризуються зовнішніми й внутрішніми властивостями й характерними рисами для організації сезонної або цілорічної (стаціонарної) рекреаційної діяльності.

У межах природних рекреаційних ресурсів на досліджуваній території та в її оточенні можна виокремити кліматичні, ландшафтні, орографічні, біотичні, водні та інші ресурси, кожен із яких, у свою чергу, складається з окремих підвидів.

Рекреаційну цінність досліджуваної території визначає можливість організації велосипедних та піших турів по шляхах, які ведуть до села Нижні Млини, по селу до річки, лук та ін.

У селі Нижні Млини функціонує Церква, яка є цінним культовим об'єктом, і відвідується не тільки місцевими жителями, а й іншими вірянами.

В околицях села Нижні Млини і на його території створені об'єкти рекреаційного призначення (рекреаційно-відпочинкові зони, потужний готельно-ресторанний комплекс «Глухомань»), які теж є привабливими для активного і стаціонарного відпочинку, а тому приваблюють рекреантів. Потреби у розширенні таких зон і об'єктів збільшуються, а тому під їх розширення та створення нових можуть виділятися землі з добре збереженим природним біорізноманіттям.

Тому так важливим є забезпечення охорони цінної у природному та природоохоронному відношенні досліджуваної території шляхом створення ландшафтного заказника, заповідний режим якого передбачає й деякі обмеження, що буде наведено далі в розділі «Положення про ландшафтний заказник «Нижньомлинський». Вони саме й будуть урегульовувати питання

охорони природної території та раціонального використання її ресурсів згідно встановленого для категорії «ландшафтний заказник» відповідного заповідного режиму.

Із метою використання рекреаційних ресурсів у районі перспективного заказника в його буферній зоні можна створювати рекреаційні зони та проводити «дружні з двокіллям» заходи – екофестивалі, народні свята, організувати за участю спеціалістів із екологічного туризму екскурсії тощо. За такого підходу можна досягати гармонійного поєднання потреби людей у задоволенні їх фізичних і духовних потреб, розвивати жагу до пізнання засобами екологічного туризму на фоні повного збереження й невтручання у хід природних процесів, таким чином, зберігаючи природу.

Висновки до третього розділу:

Територія перспективного ландшафтного заказника характеризується високим рівнем збереженості біотопів, які є оселищами рідкісних видів флори (5 видів) та фауни, що мають різні зоологічні статуси (європейський, загальнодержавний та регіональний), а також рідкісних фітоценозів, які мають загальнодержавний статус. Деякі пропонуються для регіональної охорони. Такі показники є вагомим аргументом для створення об'єкта природно-заповідного фонду з метою забезпечення охороною рідкісних та типових біорізноманіття території на популяційному, видовому, ценотичному, біотопічному та ландшафтному рівнях. Ландшафтна цілісність території, наявність рекреаційних ресурсів та надання важливих екосистемних послуг визначає доцільність її охорони в статусі ландшафтного заказника місцевого значення.

РОЗДІЛ 4.

ОЦІНКА ІСНУЮЧИХ ЕКОЛОГІЧНИХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ ДЛЯ ПРИРОДНОГО БІОРІЗНОМАНІТТЯ ТЕРИТОРІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЇХ МІНІМІЗАЦІЇ

Із метою оцінення уражаючих факторів і причини загроз біорізноманіттю в міжнародній практиці застосовують поняття ризику, і в серед багатьох виділяють і такі ризики як: ризик (загрозу) для флори й фауни, включаючи зростаючий ланцюг живлення, ризик для екосистеми в цілому, включаючи всю біорізноманітність, ризик для показника використання даної ділянки місцевості, обмежуючий його екологічну цінність. Під загрозою для біорізноманіття розуміють інтегральний ефект дії комплексу негативних чинників, що є реальним явищем, яке відбувається в природних умовах у різних виявах, формах і модифікаціях [35].

У ході проведення досліджень щодо вивчення біорізноманіття території, яка рекомендується для заповідання в околицях с. Нижні Млини, нами зафіксовані деякі екологічні загрози, вказані очевидні причини та запропоновано заходи їх упередження (табл. 4).

Таблиця 4 – Екологічні загрози на природних територіях в околицях с. Нижні Млини, які рекомендуються для заповідання

Екологічна загроза	Причина	Заходи упередження екологічних загроз
Збіднення видового різноманіття рослинного і тваринного світу в зонах впливу селітебних територій та спонтанної рекреаційної діяльності	антропогенні впливи (затоптування, проїзди в невизначених місцях, засмічення та ін.)	- цільове використання земельних ресурсів та угідь, а також інших видів життєдіяльності згідно чинного законодавства; - дотримання правового режиму прибережних захисних смуг
Збіднення ценотичного біорізноманіття лучних	- відсутнє традиційне сінокосяння та випасання	- підтримання лучно-болотної рослинності шляхом

<p>ділянок через зачаргарникування (розростання лісових (груша дика, гльоди) і адвентивних дендрофітів (клен американський, маслинка вузколиста) та забур'янення (домінують амброзія полинолиста, злинка канадська, стенактис одноріний, анізанта покрівельна та ін.).</p>	<p>таких ділянок; - порушення ґрунтового та рослинного покриву на ділянках екстенсивного використання (випасання до збоїв, заорювання та інші технічні роботи)</p>	<p>регламентованого сінокошіння (щодо термінів) і випасання (щодо термінів і кількості худоби); - зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) лише відповідно до робочих проєктів із землеустрою з подальшим проведенням технічної та біологічної рекультивациі земель; - недопущення проїздів невстановленими шляхами; - заборона засмічення; - застосування екологічно обґрунтованих технологій боротьби із бур'янами та іншими видами адвентивного флористичного ядра; - недопущення несанкціонованих палів сухої рослинності.</p>
<p>«Острівний» і фрагментарний характер прибережно-водної й водної рослинності</p>	<p>Хвилебої від човнів, значною площею водних плес, і відповідно дією вітрів, а також витоптуванням (заходи до води, дрібні пляжі та ін.).</p>	<p>- урегулювання проходження водних плазасобів із моторами; - організація визначених рекреаційних місць і належне їх облаштування.</p>
<p>Знищення або деструкція водних фітоценозів</p>	<p>- зміна гідрорежимів; - забруднення води внаслідок скидів неочищених стічних вод, зокрема в зоні селітебних територій; - випалювання сухої рослинності й торфових покладів; - засмічення водоохоронних зон.</p>	<p>- дотримання вимог чинного природоохоронного законодавства щодо водоохоронних зон і водних ресурсів (поверхневих вод).</p>

Висновки до четвертого розділу:

Із врахуванням інтегрального ефекту дії комплексу негативних чинників, що є реальним явищем, яке відбувається в природних умовах у різних виявах, формах і модифікаціях для досліджуваної території встановлено ряд екологічних загроз, очевидних причин та запропоновано заходи їх упередження. Серед основних загроз визначено: збіднення видового та ценотичного біорізноманіття через неврегульовану рекреацію та господарську

діяльність, а також пов'язані з цим, вияви порушення та забруднення екосистем, забуряненість території, синантропізація флори й фауни, фрагментованість рослинного покриву та ін.

РОЗДІЛ 5.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНІЧНІ УМОВИ СТВОРЕННЯ ЛАНДШАФТНОГО
ЗАКАЗНИКА
ТА РОЗРОБЛЕННЯ ЙОГО ДОКУМЕНТАЦІЇ

**5.1. Алгоритм створення ландшафтного заказника
«Нижньомлинський»**

Основними вимогами щодо режиму охорони й збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду, де забороняється:

- будь-яка господарська та інша діяльність, не узгоджена з органами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України;
- будь-яке будівництво стаціонарних та тимчасових споруд, не пов'язаних із охороною й збереженням заповідних об'єктів;
- меліоративні пошуково-розвідувальні та інші роботи, що можуть призвести до зміни гідрологічного режиму, і які проводяться без відповідних наукових обґрунтувань, затверджених згідно з природоохоронним законодавством;
- підривні роботи, розробка всіх видів корисних копалин та будь-яке порушення ґрунтового покриву;
- засмічення та забруднення;
- знищення та пошкодження рослинного покриву, розорювання, заліснення та залуження без погодження з органами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів на місцях;
- збирання рідкісних та включених до Червоної книги України рослин, їх частин, квітів та плодів;
- заготівля лікарських рослин, ехнічної сировини, насіння, плодів, ягід;
- застосування та зберігання всіх видів отрутохімікатів;

- використання природних ресурсів без затвердження у відповідності до встановленого порядку лімітів на їх використання;
- влаштування місць для стоянки автотранспорту, розведення багать;
- проїзд автотранспорту, за винятком транспортних засобів державних природоохоронних та інших контролюючих органів під час виконня ними службових обов'язків, землекористувачів;
- сінокосіння та випасання худоби до 1 червня;
- влаштування таборів для худоби;
- самовільне використання земельних ділянок;
- знищення або пошкодження інформаційних та охоронних знаків;
- інша діяльність, що суперечить цільовому призначенню і загрожує збереженню цінних природних комплексів, а також порушує режим охорони території.

Всі види природокористування на території об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області повинні здійснюватись за дозволом Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОВДА, в інших адміністративних областях України – відповідними територіальними органами Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України.

Природно-заповідний об'єкт створюється згідно Положення (роздПоіл 5.4.) у статусі ландшафтного заказника місцевого значення.

Відповідно до положень ландшафтні заказники створюються з метою збереження та відновлення особливо цінних природних ландшафтів (типових чи унікальних). Заповідний режим ландшафтних заказників передбачає вибіркоче обмеження або заборону таких видів господарської діяльності, як розорювання земель, лісовикористання певних видів, меліоративні роботи, забудову, випасання, викошування, видобуток корисних копалин, туризм, мисливство, рибальство.

Одними із критеріїв створення ландшафтних заказників є ландшафтна репрезентативність (типовість) та унікальність. Враховуючи, що природні ландшафти – лісостепові (широколистянолісові та лучно-степові) збереглися фрагментарно, дещо краще – заплавні, охорона на ландшафтному рівні надає можливість забезпечити комплексний підхід до збереження залишків природних екосистем як природно-територіальних комплексів.

Аргументом для створення об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення є місцева (регіональна) цінність об'єктів збереження. У разі створення ландшафтного заказника місцевого значення – це означає регіональна цінність ландшафтних комплексів (їх типовість або унікальність). Для об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення цінність охоронюваних об'єктів повинна відповідати національному (загальнодержавному) рівню.

Створення об'єкта природно-заповідного фонду України місцевого значення, в тому числі й ландшафтного заказника, передбачає комплекс взаємоузгоджених відповідних науково-дослідницьких, пошуково-організаційних та законодавчо-юридичних заходів і процедур.

Згідно з вимогами природоохоронного законодавства процедура створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» передбачає такі етапи:

I – науково-пошуковий;

II – технічно-погоджувальний;

III – організаційний;

IV – оголошення природно-заповідного об'єкту;

V – забезпечення функціонування природно-заповідного об'єкта.

Перший етап – Науково-пошуковий – передбачає комплекс таких заходів:

- виявлення території з добре збереженим біорізноманіттям;
- проведення наукових досліджень із вивчення біорізноманіття;

- аналіз та оцінка показників наукової цінності біорізноманіття;
- наукове обґрунтування доцільності створення об'єкта природно-заповідного фонду та визначення для нього відповідної категорії.

Другий етап – Технічно-погоджувальний – передбачає:

- виготовлення картографічних матеріалів у вигляді викопіювання земель, визначення точних меж та загальної площі об'єкта;
- виготовлення експлікаційних матеріалів (розподіл території об'єкта за угіддями та площами);
- погодження матеріалів із землевласниками та землекористувачами;
- звернення до землекористувача з клопотанням від ініціаторів про погодження створення об'єкта природно-заповідного фонду.

Третій етап – Організаційний – передбачає:

- затвердження матеріалів і погодження ідеї на черговій сесії землекористувача (сесія депутатів Щербанівської ТГ);
- експертиза матеріалів фахівцями Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОВДА та науковцями – експертами в галузі;
- затвердження матеріалів на сесії Полтавської ОВДА в установленому порядку.

Четвертий етап – Оголошення ландшафтної заказника місцевого значення – передбачає: оголошення про створення об'єкта природно-заповідного фонду рішенням сесії Полтавської ОВДА.

П'ятий етап – Забезпечення функціонування об'єкта природно-заповідного фонду – передбачає:

- розроблення Департаментом екології та природних ресурсів Полтавської ОВДА таких документів як «Положення про ландшафтний заказник місцевого значення «Нижньомлинський» та «Охоронні зобов'язання на ландшафтний заказник місцевого значення «Нижньомлинський»;

- забезпечення охорони території ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» землевласниками та землекористувачами (Щербанівська ТГ);
- ведення Кадастрової картки на об'єкт природно-заповідного фонду за формою 1ДКПЗФ, проведення наукових моніторингових досліджень природних ресурсів, об'єктів і процесів на території заказника (можливо, Полтавська обласна організація Українського товариства охорони природи).

У даній кваліфікаційній роботі у відповідних розділах вміщено матеріали, що репрезентують виконання завдань, передбачених на першому етапі створення заказника (проведено комплексне вивчення біорізноманіття та природних умов, визначено показники наукової цінності біорізноманіття території об'єкта і проведено їх аналіз, розроблено наукове обґрунтування доцільності створення об'єкта (розділ 5.2), частково другого етапу (виготовлення картографічних та експлікаційних матеріалів) і п'ятого (розроблені проекти Кадастрової картки на об'єкт (додаток В), Положення про заказник (розділ 5.4). Інші – слід реалізувати.

5.2.Наукове обґрунтування доцільності створення ландшафтного заказника

За результатами вивчення біорізноманіття та природних умов території в околицях села Нижні Млини на основі показників їх наукової цінності нами підготовлено документ, який є основним у процедурі створення об'єкта природно-заповідного фонду.

Його структура та зміст відображають основні характеристики та показники території, запланованої для заповідання.

НАУКОВЕ ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПОВІДАННЯ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ В ОКОЛИЦЯХ с. НИЖНІ МЛИНИ

(Полтавський район, Полтавська область, Україна)

Загальні відомості. Територія перспективного об'єкта природно-заповідного фонду України знаходиться в долині річки Ворскла в околицях с. Нижні Млини Полтавського району Полтавської області в межах Щербанівської територіальної громади. Площа – понад 600 га (орієнтовно).

Ландшафтна репрезентативність. У природному відношенні досліджувана територія репрезентує долину річки Ворскли в її середній течії з чітко виявленими її структурними елементами. На правобережній заплаві річки розташувалося село Нижні Млини. Селітебні території заходять і на правий корінний берег річки. На інших ділянках він зачагарникований і не має природоохоронного значення. Тому поки що ми не розглядаємо цей структурний елемент долини Ворскли в складі заказника.

Заплавна частина території зайнята лучними (справжні, болотисті, остепнені луки) та болотними (осокові) угрупованнями. На заплаві зустрічаються неглибокі водойми. Виявлені локальні фрагменти природних дрібнолистяних лісів (білотополевих, осичників, осокірників та вільшняків). В межах досліджуваної території протікає річка Ворскла, яка є повноводною, зайнятою водною рослинністю.

Екосистемна репрезентативність. На території заказника представлені типові для регіону флористично й ценотично багаті заплавні комплекси (справжні, заболочені, остепнені луки, низинні та лісові болота (вільшянки), прибережно-водні та водні угруповання. Територія характеризується значною біотопічною диференціацією.

Флора заказника нараховує більше 400 видів судинних рослин.

Рідкісні види флори: всього 5 видів, із них – 3 види включені до Червоної книги України [77] (зозулинець болотний, рябчик малий, сальвінія плаваюча), 2 види – до регіонального списку Полтавської області (жито дике, латаття біле) [55].

Фауна заказника репрезентує всі чотири класи наземних хребетних – земноводні, плазуни, птахи та ссавці. Загалом тут можна зустріти близько 160 видів наземних хребетних, які об'єднані у 24 ряди, 56 родин та 114 родів. Фауну наземних хребетних тварин досліджуваної території можна розподілити за чотирма фауністичними комплексами: лісовим та узлісним (70 видів), біляводним (23), лучно-степовим (13) та синантропним (9).

Рідкісні види фауни: Серед наземних хребетних тварин для території планованої діяльності відмічено 6 видів, включених до Європейського Червоного списку, 13 видів із Червоної книги України та 18 видів є регіонально рідкісно рідкісними. До того ж, 97 видів належать до Додатку II Бернської конвенції (перелік видів фауни, що підлягають особливій охороні) [47] та 36 видів мають мисливське значення.

Кількість тварин на досліджуваній території значно зростає під міграцій, особливо весняних і осінніх. Тому статус об'єкта природно-заповідного фонду сприятиме проведенню моніторингових досліджень на його території.

Ресурсна цінність об'єкта визначається, насамперед, видовим різноманіттям лікарських рослин (виявлено 118 видів), серед яких значні ресурси терну, чебрецю Маршалла, м'яти водяної, живокосту лікарського та ін. На території об'єкта та на суміжних із ним ділянках Ворсклянського екокоридору зустрічається до 40 видів мисливських тварин, із яких звичайними є заєць русак, ондатра, лисиця звичайна та ін.

Вплив антропогенного фактора. Деякі лучно-болотні комплекси досліджуваної ділянки використовуються місцевими жителями як пасовища та сінокоси, що підтримує розвиток трав'яної рослинності, стримує заселення

відкритих трав'яних ділянок кущами (зачагарникування) й забезпечує збереження рідкісних лучно-болотних рослин.

Неврегульована рекреація, особливо по берегах ріки Ворскли є теж потужним фактором негативного впливу на природні території, що обумовлює фрагментацію рослинного покриву – прибережно-водних угруповань, дереватних ценозів, а також є причиною засмічення прибережних смуг.

Заклучення. Наукова цінність досліджуваної території полягає у її ботанічних (ценотичних, флористичних, популяційних), зоологічних, біотопічних, екологічних, природоохоронних та кормово-ресурсних аспектах. Лучно-болотні ділянки використовуються як цінні кормові угіддя як сінокоси та пасовища. Доцільним є створення ландшафтного заказника місцевого значення з рекомендованою назвою «Нижньомлинський» (село Нижні Млини – найближче розташований до заказника населений пункт) на площі більше 600 га. Територія знаходиться у віданні Щербанівської територіальної громади. Заповідний режим заказника передбачає заборону забудови, розорювання, проведення меліоративних робіт та дозволяє регламентоване викошування та випасання в другій половині літа.

Територія перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» виконує значну екологічну, природоохоронну та рекреаційну роль. Біорізноманітність вирізняється високими показниками наукової цінності. Виступає регулятором водного режиму Ворскли та підтримує загальний гідрорежим річки. Ландшафтний заказник є перспективною ключовою територією Ворсклянського екокоридору регіональної екологічної мережі, цінним біоцентром і резерватом раритетного біорізноманіття. Його створення підвищить показник заповідності Щербанівської громади, Полтавського району й Полтавської області в цілому і дозволить забезпечити охороною цінні природні комплекси і біорізноманітність.

5.3. Картка первинного обліку ландшафтного заказника «Нижньомлинський»

Для організації ведення державного кадастру природно-заповідного фонду України та розроблення на об'єкти ПЗФ кадастрових карток ще у 2004 році розроблено «Інструкцію про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України», яку було затверджено наказом Мінприроди від 16 лютого 2005 року №67 «Про затвердження Інструкції про зміст та складання документації державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України» (zareєстровано в Мінюсті України 11 березня 2005 року за № 298/10578).

Цю Інструкцію розроблено з метою нормативно-правового забезпечення ведення державного кадастру територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Основними завдання, покладеними на Інструкцію, є:

- визначення складу документації кадастру;
- забезпечення єдиного підходу до збору відомостей та заповнення кадастрових форм щодо кожної категорії територій та об'єктів ПЗФ;
- визначення вимог щодо організації ведення кадастру, термінів подання матеріалів та оприлюднення даних кадастру.

Після обстеження та інвентаризації природних комплексів на кожну територію та об'єкт ПЗФ заповнюється Картка первинного обліку за формою 1 ДКПЗФ.

Основною формою ведення Кадастру ПЗФ є Кадастрова картка первинного обліку території чи об'єкта ПЗФ, що є офіційним документом, і заповнюється за формою (1ДКПЗФ).

У ній містяться відомості про земельну ділянку, такі як її межі, площу, категорію, призначення та інші характеристики, серед яких відомості про

грунтові та водні ресурси, рослинний і тваринний світ (інформація про загальні показники флори та фауни, рослинний покрив, види та фітоценози з соціологічними статусами (світовим, європейським, національним та регіональним), дані про господарськи значущі групи біорізноманіття (наприклад, лікарські рослини, мисливські тварини), пропозиції щодо розвитку об'єкта, рекреаційне значення, для об'єктів поліфункціонального призначення – відомості та функціональне зонування його території, штат працівників спеціальної адміністрації тощо), інформацію про наукові дослідження, переліки інформаційних джерел щодо цього об'єкта.

При наявності необхідної інформації про кожну територію та об'єкт ПЗФ згідно чинного природоохоронного законодавства заповнюється картка первинного обліку – форма 1ДКПЗФ [42]. Вона включає такі основні частини:

- загальні відомості про об'єкт (площа, місце розташування, підпорядкованість);
- положення в системі фізико-географічного, геоботанічного, зоогеографічного районувань;
- функціональне зонування території об'єкта;
- характеристика об'єктів збереження, наявних на території об'єкта ПЗФ;
- розподіл території об'єкта за режимами охорони і використання, за землевласниками і землекористувачами, за угоддями, використанням природних ресурсів;
- рекреаційна цінність території;
- здійснені та перспективні наукові розробки щодо вивчення природних комплексів об'єктів ПЗФ;
- висновки про природоохоронну та іншу цінність об'єкта та стан забезпечення збереження його природних комплексів;
- картосхема його розташування у відповідному загально

рекомендованому масштабі.

Із метою уніфікації включення до Картки та оброблення інформації щодо положення об'єкта в системі фізико-географічного, геоботанічного, зоогеографічного районувань, типів ґрунтів, складу флори й фауни, наявності видів рослин і тварин, що включені до Європейського Червоного списку, Червоної книги України [77, 78], додатків 1 і 2 Бернської конвенції [47], рослинних угруповань, включених до Зеленої книги України [44], мисливських тварин, корисних копалин, лікарських рослин та ін. були розроблені додатки до Картки,.

До Кадастрової картки на об'єкт ПЗФ обов'язково додається мапа встановленого масштабу й зразка, яка створюється за формою ЗДКПЗФ «Карта-схема розташування території та об'єкта ПЗФ України»: регіонів у масштабі 1:200000, України – в масштабі 1:500000.

Створення і ведення Кадастрової картки об'єкта ПЗФ є важливою практичною складовою процесів збереження, охорони та раціонального використання природних ресурсів держави. Згідно чинного природоохоронного законодавства України Картки первинного обліку територій та об'єктів ПЗФ оновлюються кожні п'ять років. Цю роботу контролює Служба заповідної справи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та його територіальні органи. У Полтавському регіоні організацію цієї роботи покладено на Департамент екології та природних ресурсів.

Оновлення карток первинного обліку Державного кадастру територій та об'єктів ПЗФ є актуальним завданням сьогодення в розвитку заповідної справи на Полтавщині, оскільки, враховуючи динамічні процеси й тенденції розвитку природи та її компонентів, вимагають осучаснення достовірних відомостей про них для забезпечення ефективної охорони й збереження в умовах екологічних ризиків і загроз для біорізноманіття.

За результатами узагальнення відомостей за формами 1 ДКПЗФ, для природно-заповідного фонду адміністративних одиниць та України в цілому складаються дані кадастру за формами 2ДКПЗФ, 3ДКПЗФ, які оновлюються і публікуються один раз на п'ять років. У проміжні роки публікуються дані за формою 4ДКПЗФ, які представляють собою відомості про зміни, що відбулися в ПЗФ впродовж року (оголошення або створення, зміни в площі, ліквідації статусів об'єктів та ін.).

Інструкція визначає також вимоги до складання форм кадастру та порядок формування та оприлюднення даних державного кадастру.

Нами ця методика апробована при розробленні картки первинного обліку для перспективного ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» (Додаток В). Для її заповнення нами використані базові, діючі на сьогодні, нормативно-правові документи та соціологічні зведення [1, 30, 38, 40-44, 46-47, 55, 77-78], а також краєзнавчі природоохоронні видання [2, 14, 16, 18, 60, 61, 63] та результати оригінальних досліджень.

5.4. Проект Положення про ландшафтний заказник «Нижньомлинський»

Після оголошення на черговій сесії обласної ради (в даному випадку Полтавської обласної військової адміністрації) про створення об'єкта місцевого значення природно-заповідного фонду України фахівцями територіального органу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів (у Полтавській області таким є Департамент екології та природних ресурсів Полтавської ОВА) на цей об'єкт розробляється Положення про цей об'єкт із вказанням його ресурсів і умов, у якому прописано принципи, положення та вимоги заповідного режиму, передбачені природоохоронним законодавством для цієї категорії ПЗФ

України. Цей документ розробляється й затверджується у встановленому порядку і надається всім відповідальним і зацікавленим установам та організаціям, насамперед, – Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів, Департаменту екології та природних ресурсів Полтавської ОВА, всім землевласникам і землекористувачам.

Нами для ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» розроблений проєкт такого документу, який наводимо далі.

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЛАНДШАФТНИЙ ЗАКАЗНИК МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «НИЖНЬОМЛИНСЬКИЙ»

*(Щербанівська територіальна громада, Полтавський район,
Полтавська область, Україна)*

1. Загальні положення

1.1. Ландшафтний заказник місцевого значення «Нижньомлинський» (далі – Заказник) оголошено рішенням пленарного засідання (номер і дата сесії, рішення сесії).

1.2. Заказник має загальну площу 600,0 га й розташований поблизу села Нижні Млини Полтавського району на території Щербанівської територіальної громади (далі – Землевласник).

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Полтавської області» від 13.05.2020 № 571-р Щербанівська територіальна громада згідно з Постановою Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 №807-ІХ включено до Полтавського району.

1.3. Заказник входить до складу природно-заповідного фонду України і охороняється як національне надбання, щодо якого

встановлюється особливий режим охорони та збереження.

1.4. Територія заказника має велике значення як цінна та добре збережена місцевість зі сформованими лучно-болотними комплексами, що виконують важливі екологічні, гідрологічні та природоохоронні функції. Місцезростання рідкісних видів рослин і місцезнаходження рідкісних видів тварин.

1.5. Господарська та інша діяльність у межах Заказника здійснюється з дотриманням загальних вимог діючого природоохоронного законодавства України, з урахуванням визначеного законами України і цим Положенням режиму охорони та використання його території, природних комплексів та об'єктів, інших природних ресурсів, що уійшли до складу території Заказника.

1.6. Територія, якій надано статус Заказника, землі, а також інші природні ресурси, їх комплекси та об'єкти, які увійшли в його межі, не вилучаються із користування у Землевласника. Згідно з прийнятим рішенням щодо оголошення Заказника, зміна цільового призначення та видів використання земель не передбачена. Відповідальність за збереження, належний стан і додержання встановлених законодавством України і цим Положенням вимог щодо режиму охорони та використання території заказника покладаються на Землевласника.

1.7. Територія Заказника має використовуватися в першу чергу:

- у природоохоронних цілях;
- у наукових, рекреаційних цілях;
- у освітньо-виховних та інших цілях, не заборонених чинним законодавством України та таких, що не суперечать меті створення та завданням Заказника.

1.8. Землевласник на території Заказника у своїй діяльності керується Конституцією України, Земельним Кодексом України,

законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про природно-заповідний фонду України», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», іншими чинними законодавчими і нормативно-правовими актами та цим Положенням.

1.9. Межі Заказника встановлюються в натурі (на місцевості), оформляються відповідними межовими та інформаційними знаками, згідно з визначеними законодавством України вимогами.

Відомості про встановлені законодавством України та цим Положенням обмеження природоохоронного характеру а використання території, в тому числі земель та інших природних комплексів і об'єктів Заказника, вносяться Землевоасниками до Державного земельного кадастру України, в установленому законом порядку та обов'язково враховуються в схемі планування території ОТГ, району, області, містобудівній документації, схемах землеустрою і техніко-економічному обґрунтуванні використання та охорони земель відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

До встановлення меж в натурі (на місцевості) його межі визначаються згідно норма Закону України «Про природно-заповідний фонд України».

1.10. Поштова адреса Землевласника: 38750, Україна, Полтавська область, Полтавський район, с. Щербані, вул. Центральна, буд.2.

2. Мета створення і завдання

2.1. Основною метою створення Заказника є забезпечення охорони та збереження цінної та добре збереженої місцевості зі сформованими лучно-болотним комплексами, що виконують важливі екологічні, гідрологічні та природоохоронні функції, де зростають рідкісні види рослин.

2.2. Основними завданнями Заказника є:

забезпечення збереження природного та ресурсного потенціалу Заказника шляхом застосування методів невиснажливого (збалансованого) природокористування;

проведення наукових досліджень і спостережень;

підтримання заганого екологічного балансу в регіоні, поширення екологічних знань тощо;

забезпечення контролю за дотримання вимог законодавства і встановленого режису території при здійсненні господарської та іншої діяльності.

3. Режим території та охорона

3.1. На території Заказника заброняється будь-яка діяльність, що загрожує збереженню території або призводить до деградації чи зміни первісного її стану, і суперечить цілям та завданням Заказника, передбаченим цим Положенням, а також така, що не погоджена в установленому законодавством порядку, в тому числі:

меліоративні та будь-які інші роботи, що можуть призвести до зміни гідрологічного та гідрохімічного режимів Заказника;

геологорозвідувальні, підривні роботи, розробка родовищ корисних копалин, будь-яке прущення ґрунтового покриву, за винятком заходів по обмеженню розповсюдження пожеж;

будь-які порщування природного стану водойм (зміна структури та конфігурації берегової лінії, виїмка ґрунту) за винятком заходів, які проводяться з метою забезпечення належної охорони і збереження Заказника, чи відновлення природних комплексів та об'єктів, що увійшли до складу його території;

зміна цільового призначення та виду використання земель, що увійшли до складу територій Заказника;

будівництво будь-яких споруд (у тому числі тимчасових), шляхів,

лінійних та інших об'єктів транспорту і зв'язку, не пов'язаних із охороною та збереженням території Заказника;

збір рідкісних видів рослин, їх квітів, плодів та матеріалів;

будь-яке засмічення, забруднення території Заказника (промислове, побутове), влаштування сміттєзвалищ;

організація таборів, місць відпочинку, стоянок автотранспорту, встановлення наметів та розведення вогнищ поза межами спеціально відведених для цього місць;

у період масового розмноження диких тварин, з 1 квітня до 15 червня, проведення робіт та заходів, які є джерелом підвищеного шуму та неспокою (пальба, проведення вибуових робіт, феєрверків, санітарних рубок лісу, проведення ралі та інших змагань на транспортних засобах);

полювання, крім селекційного та виіркового діагностичного відстрілу (для проведення ветеринарно-санітарної експертизи) та у випадку регулювання чисельності коермих видів диких тварин, які завдають (чи можуть завдати) значної шкоди природному комплексу, що охороняється, в порядку, визначеному законодавством України;

знищення диких тваин та птахів, що мешкають на території Заказника, розорення їхніх нір, гнізд, інших сховищ та жител, збір яєц та пуху, а також вілов тварин, за винятком заходів з регулювання чисельності;

зберігання на території Заказника всіх видів отрутохімікатів;

знищення або пошкодження інормаційно-охоронних, мехових знаків та інформаційних щитів;

проїзд усіх видів транспортних засобів поза дорогами загального користування, за винятком технологічного і службового транспорту та Землевласників;

інші види господарської діяльності, окремі роботи, які можуть

призвести до порушення екологічної рівноваги Заказника та втрати його наукової, господарської та естетичної цінності.

3.2. На території Заказника в установленому порядку дозволяється:

Використання її в оздоровчих, рекреаційних та освітньо-виховних цілях;

Здійснення протипожежних і лісгосподарських заходів, що не порушують режиму використання Заказника;

Регламентоване сінокосіння та випасання худоби з 01 червня.

Господарська, наукова та інша діяльність, що не суперечить цілям і завданням Заказника, проводиться з додержанням загальних вимог щодо охорони навколишнього природного середовища.

3.3. Спеціальне використання природних ресурсів у межах території Заказника здійснюється за дозволами, що видаються уповноваженими на те органами державної влади, в порядку, передбаченому законодавством, на підставі та у межах лімітів, затверджених відповідно до законодавства.

3.4. Забезпечення встановленого цим Положенням режиму та охорони території Заказника здійснюється Землевласником.

3.5. На землевласника оформляється охоронне зобов'язання щодо дотримання режиму охорони та збереження Заказника.

У разі зміни власника чи користувача земельних ділянок, що увійшли в межі Заказника, або юридичної їх назви, Землевласник зобов'язаний повідомити про це уповноважений орган у сфері охорони навколишнього природного середовища з метою переоформлення охоронного зобов'язання.

3.6. Державний контроль за додержанням режиму охорони Заказника здійснюється Державною екологічною інспекцією, а також

іншими спеціально уповноваженими державними органами.

3.7. Громадський контроль за додержанням режиму охорони території Заказника здійснюється відповідно до Законодавства України.

4. Відповідальність за порушення законодавства

4.1. Порушення природоохоронного законодавства України в межах Заказника тягне за собою дисциплінарну, адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність згідно із законодавством України.

4.2. Юридичні і фізичні особи зобов'язані в установленому порядку відшкодувати шкоду, заподіяну порушенням режиму території Заказника в розмірах, визначених чинним законодавством України.

5. Зміна меж, категорії та скасування статусу

5.1. Зміна меж, категорії та скасування статусу Заказника проводяться відповідно до природоохоронного законодавства України.

Висновки до п'ятого розділу:

Створення об'єкта природно-заповідного фонду передбачає ряд послідовних заходів і дій, які можна згрупувати в п'ять етапів: I – науково-пошуковий; II – технічно-погоджувальний; III – організаційний; IV – оголошення природно-заповідного об'єкту; V – забезпечення функціонування природно-заповідного об'єкта.

У даній кваліфікаційній роботі у відповідних розділах вміщено матеріали, що репрезентують виконання завдань, передбачених на першому етапі створення заказника (проведено комплексне вивчення біорізноманіття та природних умов, визначено показники наукової цінності біорізноманіття території об'єкта і проведено їх аналіз, розроблено наукове обґрунтування доцільності створення об'єкта), частково другого етапу (виготовлення картографічних та експлікаційних матеріалів) і п'ятого (розроблені проєкти Кадастрової картки на об'єкт, Положення про заказник). Інші – слід реалізувати

РОЗДІЛ 6.

МІСЦЕ ПЕРСПЕКТИВНОГО ЛАНДШАФТНОГО ЗАКАЗНИКА «НИЖНЬОМЛИНСЬКИЙ» У СТРУКТУРІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОМЕРЕЖІ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Досліджувана територія, згідно зі схемою регіональної екомережі Полтавської області [60], входить до складу Ворсклянського регіонального екокоридору. За умови створення заказника, він стане його ключовою територією. До того ж, територію перспективного заказника розглядаємо й у складі інших перспективних об'єктів природно-заповідного фонду, наприклад, регіонального ландшафтного парку «Полтавський» [70].

Таким чином, територія перспективного ландшафтного заказника в околицях с. Нижні Млини характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманіття, виконує значні екологічні й природоохоронні функції. Створення такого об'єкта (з рекомендованою площею в понад 600 га та назвою «Нижньомлинський») значно розширить площу локальної природно-заповідної мережі Полтавської громади, підвищить показник заповідності її території й забезпечуватиме охороною біорізноманіття та природних комплексів, що стабілізуватиме екологічну рівновагу в регіоні.

За результатами впровадження результатів досліджень, наведених у кваліфікаційній роботі, слід очікувати таких ефектів: *екологічних, економічних та соціальних*.

Екологічні ефекти. Створення ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» дозволить зберегти природні комплекси із багатим рослинним і тваринним світом, заплавні ландшафти долини річки Ворскли, які виконують значні екологічні та народногосподарські функції. Це в свою чергу оптимізує локальну природно-заповідну мережу Щербанівської громади, Полтавського району та Полтавської області в цілому та дозволить

підвищити показники заповідності цих адміністративних територій, що сприятиме сталому розвитку полтавського регіону. Територія заказника виконує роль зеленої зони, яка буде підтримувати санітарно-гігієнічні, рекреаційні та природоохоронної функції.

Економічні ефекти. Створення і функціонування ландшафтного заказника передбачає суворе дотримання природоохоронного законодавства України на даній території. А саме, на даних територіях пропонується заборонити проведення земляних робіт, палів, вирубування, несанкціонований збір рослин та інша господарська діяльність яка може призвести до пошкодження або знищення рідкісних рослин. За порушення режиму будуть накладатися стягнення на фізичних і юридичних осіб. Ці кошти надходитимуть до фондів охорони навколишнього природного середовища і використовуватимуться за призначенням, а саме на утримання об'єктів природно-заповідного фонду.

Соціальні ефекти. Забезпечення охороною даної місцевості й створення ландшафтного заказника частково обмежить використання природних ресурсів і забезпечить їх раціональне використання. Місцеве населення перебуваючи на території заказника будуть зобов'язані дотримуватися чинного природоохоронного законодавства, що означає вироблення бережливого і природно відповідного відношення до природи рідного краю. Це, в свою чергу, стане запорукою забезпечення стійкого розвитку території і підвищення рівнів екологічної культури мешканців територіальної громади.

Висновки до шостого розділу:

Територія перспективного ландшафтного заказника в околицях села Нижні Млини характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманіття, виконує значні екологічні й природоохоронні функції. Створення такого об'єкта (з рекомендованою площею в понад 600 га та назвою

«Нижньомлинський») значно розширить площу локальної природно-заповідної мережі Полтавської громади, підвищить показник заповідності її території й забезпечуватиме охороною біорізноманіття та природних комплексів, що стабілізуватиме екологічну рівновагу в регіоні.

Досліджувана територія, згідно зі схемою регіональної екомережі Полтавської області, входить до складу Ворсклянського регіонального екокоридору. За умови створення заказника, він стане його ключовою територією. До того ж, територію перспективного заказника розглядаємо й у складі інших перспективних об'єктів природно-заповідного фонду, наприклад, регіонального ландшафтного парку «Полтавський».

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

За результатами проведених комплексних досліджень території, яка рекомендується для заповідання, нами зроблено такі висновки:

1. Із метою збереження біорізноманіття, що є основним компонентом навколишнього природного середовища і найкраще віддзеркалює його стан, у сучасній світовій практиці заповідної справи найбільше реальним і дієвим механізмом є природозаповідання. Створення об'єкта природно-заповідного фонду передбачає часткове або повне, залежно від його категорії, що визначені чинним природоохоронним законодавством, обмеження господарської чи іншого виду діяльності з метою забезпечення охорони та відновлення біорізноманіття на відповідних рівнях його організації.
2. Сучасна природно-заповідна мережа Щербанівської ТГ при загальній площі громади в 10080,0 га становить всього 274,29 га, що визначає низький показник заповідності – 2,72%. Він майже вдвічі поступається середньому по Полтавській області (4,95%). Цю площу визначають п'ять об'єктів, чотири з яких є точковими й лише один – заповідне урочище «Вільшане» має відносно репрезентативну площу (258,0 га). До того ж, якщо один із них – ботанічний заказник «Розсошенський» – забезпечує біорізноманіття на популяційному, видовому, ценотичному та біотопічному рівні, а другий – «Зарості цибулі ведмежої» – забезпечує охороною один рідкісний вид (цибулю ведмежу (*Allium ursinum* L.) на популяційному та видовому рівні, то два об'єкти – «Дуб черешчатий» і «Козацькі дуби» – забезпечують охороною тільки окремі екземпляри вікових дерев дуба звичайного (*Quercus robur* L.). Зважаючи на це, для території Щербанівської громади необхідним є визначення територій, перспективних для подальшого заповідання.

3. Одна з таких територій, визначена нами для заповідання, знаходиться між селами Нижні Млини, Буланове, Гора, Тютюнники Полтавського району Полтавської області й перебуває у віданні Щербанівської територіальної громади. Вона є частиною долини річки Ворскла в її середній течії, а саме – руслові, прируслові її структурні елементи. У системі фізико-географічного районування України територія знаходиться в межах Східно-Полтавської підвищеної області Лівобережно-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони Східно-Європейської країни, за геоботанічним районуванням України – до Роменсько-Полтавського (Дикансько-Котелевського) геоботанічного округу Лівобережно-Придніпровської підпровінції Східно-Європейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області. У рослинному покриві представлені заплавні лучні, лучно-болотні, болотні, водні та дереватні комплекси із типовим біорізноманіття, у складі якого й рідкісні види рослин і тварин та рослинні угруповання.
4. Нами експедиційно-маршрутним методом із використанням методик ведення геоботанічних описів та спостереження за тваринами у відповідних біотопах проведено моніторингові дослідження біорізноманіття території планованої діяльності та на суміжних місцевостях, за результатами яких підготовлено загальну геоботанічну характеристику місцевості та наведено флористичні та фауністичні відомості. Загальний флористичний список досліджуваної території складає близько 400 видів вищих судинних рослин. Загалом тут встановлено 162 види наземних хребетних четвероногих тварин, які об'єднані у 24 ряди, 55 родин та 116 родів. Види фауни наземних хребетних четвероногих досліджуваної території розподілено за п'ятьма фауністичними комплексами: лісовим та узлісним, біляводним, лучно-степовим та евритопним.

5. У складі флори встановлена наявність п'яти созофітів, які яких три включені до Червоної книги України (сальвінія плаваюча, зозулинець болотний і рябчик малий), а два (латаття біле, жито дике) – до регіонального списку Полтавської області. Сальвінія плаваюча, до того ж, має європейський статус охорони – вид включений до Додатку Бернської конвенції. На досліджуваній території виявлено три фітоценози включені до Зеленої книги України: водні угруповання латаття білого, глечиків жовтих, жабурника звичайного. Фітоценози жита дикого на лучно-степових піщаних ділянках прируслового піщаного валу лівого берега Ворскли рекомендовані до регіональної Зеленої книги. Серед наземних хребетних тварин відмічено 6 видів, включених до Європейського Червоного списку, 13 видів із Червоної книги України та 18 регіонально рідкісних видів, 97 видів належать до Додатку II Бернської конвенції та 36 видів складають групу мисливських тварин.
6. До розробленої класифікаційної схеми біотопів території досліджень включено 50 біотопів різних рангів, які репрезентують чотири групи біотопів: С – біотопи континентальних водойм (непроточних та проточних прісноводних водойм), D – перезволожені біотопи трав'яного типу, E – злаково-трав'яні мезо- та ксеротичні біотопи із домінуванням гемікриптофітів, що формуються за умов помірного або недостатнього зволоження (луки, степи, пустощі), G – листяні листопадні ліси, I – біотопи, сформовані господарською діяльністю людини.
7. Територія перспективного ландшафтного заказника в околицях села Нижні Млини характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманіття, виконує значні екологічні й природоохоронні функції. Створення такого об'єкта (з рекомендованою площею в понад 600 га та назвою «Нижньомлинський») значно розширить площу локальної природно-заповідної мережі Полтавської громади, підвищить

показник заповідності її території й забезпечуватиме охороною біорізноманіття та природних комплексів, що стабілізуватиме екологічну рівновагу в регіоні. Він стане також важливою ключовою територією в межах Ворсклянського регіонального екокоридору регіональної екомережі Полтавської області й, можливо структурним елементом перспективного регіонального ландшафтного парку «Полтавський».

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Агроекологічний атлас Полтавщини. Серія «Екологічна бібліотека Полтавщини». Випуск 7. Полтава : Оріяна, 2009. 70 с.
2. Андрієнко Т.Л., Байрак О.М., Залудяк М.І. та ін. Заповідна краса Полтавщини. Полтава : ІВА : «Астрея», 1996. 184 с.
3. Байрак О.М. Екомережа як форма інтеграції природоохоронної, наукової та освітньо-виховної діяльності // Шляхи інтеграції природоохоронної та освітньо-виховної діяльності : М-ли наук.-практ. сем. Полтава : Верстка, 2004. С. 5–10.
4. Байрак О.М. Етапи створення регіональної екологічної мережі Полтавської області // Екологічні проблеми довкілля та шляхи їх вирішення : Зб-к наук. праць Міжнародн. наук.-практ. конф.]. Полтава, 2002. С.10–11.
5. Байрак О.М. Концепція регіональної екомережі // Соціально-економічний розвиток України на початку ХХІ ст. : М-ли VI Міжн. наук.-практ. конф. Полтава, 2006. С. 16–18.
6. Байрак О.М. Напрями моніторингу зеленої зони м. Полтави як складової регіональної екомережі (Полтава) // Географія та екологія Полтави : М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (27 квітня 2008 р., Полтава). Полтава : Верстка, 2008. С. 5–6.
7. Байрак О.М. Принципи, ресурси та шляхи створення регіональної екологічної мережі Лівобережного Придніпров'я // Вісник проблем біології та медицини. 1999. Полтава, №15. С. 2–9.
8. Байрак О.М. Роль існуючих та перспективних заповідних територій у формуванні екологічної мережі Полтавської області // Захист довкілля від

- антропогенного навантаження. 2002. Вип. 7 (9). Харків-Кременчук. С. 42–46.
9. Байрак О.М. Роль природних та регіональних ландшафтних парків як біоцентрів Ворсклянського екологічного коридору // Роль національних парків в навчально-виховній роботі : М-ли міжнарод. наук.-практ. семінару. Охтирка, 2002. С. 6–9.
 10. Байрак О.М. Стан проектування та реалізації концепції екомережі на Полтавщині // Природоохоронний рух на Полтавщині : М-ли наук.-практ. сем. Полтава : Верстка, 2006. С. 89–92.
 11. Байрак О.М., Голік Ю.С. Регіональна екологічна мережа Полтавської області: ресурси, досвід, перспективи : Буклет. Полтава : Верстка, 2007. 12 с.
 12. Байрак О.М., Кигим С.Л. Заповідна природа Полтавщини. У кн.: Полтавщина. Історичний нарис. Полтава : Дивосвіт, 2006. С. 524–549.
 13. Байрак О.М., Лавріненко С.І., Воробйова Н.П. Структура перспективної екологічної мережі Полтавщини // Еколого-економічні, правові та соціальні аспекти охорони навколишнього середовища : М-ли міжрегіон. наук.-практ. конф. Полтава : Інститут бізнесу, 2007. С. 3–6.
 14. Байрак О.М., Проскурня М.І., Стецюк Н.О. та ін. ; [за ред. О.М. Байрак]. Еталони природи Полтавщини. Полтава : Верстка, 2003. 214с.
 15. Байрак О., Полянська К. Водойми України – каркас національної екомережі : Буклет. Полтава : Дивосвіт, 2013. 16 с.
 16. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 248 с.
 17. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Використання природно-заповідних територій для проведення природничих практик // Ефективність природничих практик у системі вищої освіти : М-ли Всеукр.наук.-практ. конф. Херсон, 2002. С. 7–12.

18. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Конспект флори Полтавщини. Вищі судинні рослини. Полтава : Верстка, 2008. 195 с.
19. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Роль зелених зон міст Полтавської області як складових регіональної екомережі // Жива Україна. Спецвипуск «Розмай». 2008. С. 15–16.
20. Барановський В.А. Україна. Еколого-географічний атлас. Атлас : [Монографія]. К. : Варта, 2006. 220 с.
21. Бондарчук В.Г. Геоморфологія України. К. : Вид-во АН УРСР, 1959. 832 с.
22. Булава Л.М. Географія Полтавської області : Підручник для учнів 8-9 класу. Полтава : ПОПОПП, 1999. 56 с.
23. Булава Л.М. Географія своєї області. Полтавщина: Додаток до географічного атласу «Моя мала Батьківщина»). Полтава : Оріяна, 2004. с.
24. Булава Л.М. Фізико-географічне районування: Карта // Полтавська область: Географічний атлас. К. : Мапа, 2004. С. 10.
25. Генсірук С.А., Кучерявий В.О., Гайдарова Л.Й., Бондаренко В.Д. Зелені скарби України. К. : Урожай, 1991. С. 167–173.
26. Геоботанічне районування Української РСР. К. : Наукова думка, 1977.
27. Гетьман В.І. Проблемно-методичні питання визначення величини рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних рекреаційних територій // Заповідна справа в Україні на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку) : М-ли наук.-практ. конф. Канів, 1999. С. 187–193.
28. Голік Ю.С., Ілляш О.Е. Агроекологічний атлас Полтавщини. Екологічна бібліотека Полтавщини. Випуск 7. Полтава, 2009. 70 с.
29. Голік Ю. С., Смоляр Н. О., Чепурко Ю. В. Новий адміністративно-територіальний устрій Полтавської області та розподіл територій і

- об'єктів природно-заповідного фонду // Екологія. Довкілля. Енергозбереження», присвяченої 203-річчю Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» : Зб. мат. II Міжн. наук.-практ. конф., м. Полтава, НУПП, 2-3 грудня 2021 р. Полтава : Астроя 2021. С.112–115.
30. Ґрунти Полтавської області. Пояснювальна записка до карти ґрунтів масштабу 1: 200000 / Укладач О.М. Макаренко ; [за ред. А.І. Лисенка]. Харків : Прапор, 1969. 75 с.
31. Губарев В.К. Географія України. Довідник школяра і студента. Донецьк : ТОВ ВКФ «БАНД», 2006. 416 с.
32. Дідух Я. П. Сучасні підходи до класифікації біотичних об'єктів // Вісник НАН України. 2005. №1. С. 32–45.
33. Дідух Я. П., Фіцайло Т. В., Коротченко І. А., Якушенко Д. М., Пашкевич Н. А. Біотопи лісової та лісостепової зон України / ред. чл.-кор. НАН України Я.П. Дідух. К. : ТОВ «МАКРОС», 2011. 288 с.
34. Дубина Д.В. 2006. Вища водна рослинність. Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. Київ : Фітосоціоцентр, 412 с.
35. Дудкін О.В., Єна А.В., Коржнев М.М., Крижанівський В.І., Лавров В.В., Мовчан Я.І., Соломеїна З.Г., Чумаченко С.М., Шевера М.В., Щербак В.І., Яковлев Є.О. Оцінка і напрямки зменшення загроз біорізноманттю України. К. : Хімджест, 2003. 400 с.
36. Екологічний атлас Полтавщини ; [за ред. Ю.С. Голіка, В.А. Барановського, О.Е. Ілляш]. Серія «Екологічна бібліотека Полтавщини». Полтава : Полтавський літератор, 2007. 128 с.
37. Електронний ресурс: <http://geo.pnpu.edu.ua/climate.php> (сайт кафедри краєзнавства та географії Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка).

- 38.Європейський Червоний список тварин і рослин що заходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі (European Red List of Globally Threatened Animals ant Plants), 1991.
- 39.Закалюжний В.М., Джурка Г.Ф. Полтавська область. Геолого-географічний нарис : Навчальний посібник. Полтава : ПДПУ, 2000. 130 с.
- 40.Закон України «Про екологічну мережу України» // Відомості ВРУ, 2004. №45. 502 с.
- 41.Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» // Відомості ВРУ, 2000. №47. 954–977.
- 42.Закон України про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року. Відомості Верховної Ради України. 2011. №26.
- 43.Закон України «Про природно-заповідний фонд України» // Відомості ВРУ, 1992. №34. С. 1130–1167.
- 44.Зелена книга України / під заг. ред. Я.П. Дідуха. К. : Альтерпрес, 2009. 448 с.
- 45.Коваленко Ю.Л. Метеорологія і кліматологія. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2018. 65 с.
- 46.Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення. Вашингтон, 1973, Бонн, 1979.
- 47.Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі. Берн, 1979. Київ : Вид-во Мінекобезпеки України, 1998. 76 с.
- 48.Кудрицький А.В. Полтавщина: енциклопедичний словник. Довідкове видання. Київ : Українська енциклопедія, 1992. 1024 с.

49. Куземко А. А. Лучна рослинність. Клас Molinio-Arrhenatheretea / Відп. ред. Ю. Р. Шеляг-Сосонко // Рослинність України. К. : Фітосоціоцентр, 2009. 376 с.
50. Мащенко О.М. Класифікація вододільних ландшафтів Полтавщини // Актуальні проблеми методики викладання географії рідного краю : М-ли наук.-практ. конф. Полтава, 1995. С. 23–26.
51. Маринич О.М., Пархоменко Г.О., Петренко О.М., Тищенко П.Г. Удосконалена схема фізико-географічного районування України помірного кліматичного поясу // Укр. геогр. журн. 2003. №1. С. 16.
52. Методичні рекомендації щодо розроблення проектів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Затв. Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 21 серпня 2018 року №306.
53. Мовчан Я.І. Екомережа України: обґрунтування структури та шляхів утілення // Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність і участь. Київ : Стилос, 1997. 50 с.
54. Національний атлас України ; голов. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред. кол. Б. Є. Патон. К. : ДНВП «Картографія», 2007. 435 с.
55. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко, канд. біол. наук М. М. Перегрим, Київ : Альтерпрес, 2012. 148 с.
56. Полтавська область: Географічний атлас: Моя мала Батьківщина / М-во освіти і науки України, Полтав. держ. пед. ун-т імені В.Г. Короленка. / [голова ред. кол. Л.М. Булава ; відп. ред. Т.В. Погурельська]. К. : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.

- 57.Полтавська область: Географічний нарис «Моя мала Батьківщина» ; [гол. ред. Л.М. Булава ; відп. ред. Т.В. Поругельська]. К. : ТОВ «Видавництво «Мапа», 2004. 20 с.
- 58.Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис / М.А. Аліман, В.В. Андрієнко, Л.М. Булава : [за ред. К.О. Маца. 2-ге вид., доп. і перероб.]. – Полтава : Полтавський літератор, 1998. 336 с.
- 59.Природно-заповідний фонд Полтавської області : Реєстр-довідник. Полтава : ШвидкоДРУК, 2014.
- 60.Регіональна екомережа Полтавщини / Кол. авторів; [за заг. ред. О.М. Байрак]. Полтава : Верстка, 2010. 214 с.
- 61.Регіональна програма охорони довкілля, раціонального використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних пріоритетів Полтавської області на 2022-2027 роки («Довкілля – 2027»). Полтава. 2021. 181 с.
- 62.Розбудова екомережі України ; [за ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонка]. К. : Програма розвитку ООН. Проект «Екомережі», 1999. 127 с.
- 63.Смоляр Н.О. Зелена книга Полтавщини. Рідкісні й такі, що перебувають під загрозою зникнення, та типові природні рослинні угруповання : [Науково-методичне видання]. Полтава : Швидкокодрук, 2014. 74 с.
- 64.Смоляр Н.О., Бондар С.О. Перспективи охорони природних комплексів і раритетного біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини під Полтавою // Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» (7-8 грудня 2023 року, Полтава). Полтава: НУПІ, 2023. С.101–106.
- 65.Смоляр Н.О., Смоляр О.В. Концепція природозаповідання в Полтавській області на сучасному етапі // Природа Західного Полісся та прилеглих

- територій : Зб. наук. праць / за заг. ред. Ф.В. Зузука]. Т.1. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2017. №14. С. 77–83.
66. Смоляр Н.О., Чорний М.Г., Соломаха В.А. Про необхідність збереження біорізноманіття на низькопродуктивних землях // Науковий вісник Чернівецького університету. Біологія (Біологічні системи). 2015. Т.7, вип. 1. Чернівці, 2015. С. 53–59.
67. Соломаха В. А. Синтаксономія рослинності України // Укр. фітоцен. зб. К. : Фітосоціоцентр, 1996. Сер. А. Вип.4 (5). 120 с.
68. Соломаха В. А. Синтаксономія рослинності України. Третє наближення. К. : Фітосоціоцентр, 2008. 296 с.
69. Соломаха В. А., Коростильов О. В. Шеляг-Сосонко Ю. Р. Синантропна рослинність України. К. : Наукова думка, 1992. 252 с.
70. Смоляр Н.О., Зіміна В. Про доцільність створення регіонального ландшафтного парку в м. Полтава (Україна) // Nowoczesna nauka: teoria i praktyka: [Mater. IV Międz. konf. nauk.-prakt. ; Pod red. Stanisława Kowalczyka]. Warszawa : Nowa nauka, 2020. P. 54–56.
71. Стецюк Н.О. Ліси Полтавщини: поширення, фітоценотичні особливості та проблеми збереження // Проїшов вже час ліси рубати, прийшла пора ліси садить : М-ли Всеукр. екол. наук.-практ. конф., м.Пирятин, 22 травня. Полтава : Полтавський літератор, 2009. С. 2933.
72. Стецюк Н.О. Байрак О.М., Шапаренко І.Є. Стан збереження лісів Полтавщини у заповідній та екологічній мережах // Проїшов вже час ліси рубати, прийшла пора ліси садить : М-ли Всеукр. ткол. наук.-практ. конф., м. Пирятин, 22 травня. Полтава : Полтавський літератор, 2009. С. 34–41.
73. Стецюк Н.О., Гостудим О.М. Сучасна природно-заповідна мережа Полтави та перспективи її оптимізації // Географія та екологія Полтави :

- М-ли Всеукр. наук.-практ. конф. (25 квітня 2008 р.).Полтава : Верстка, 2008. С. 7–18.
- 74.Стецюк Н.О., Попельнюх В.В., Слюсар М.В. До питання розбудови екомережі в Полтавській області // Збалансований розвиток України – шлях до здоров'я і добробуту нації : М-ли Всеукр. екол. конгресу. Київ : Всеукраїнська екологічна ліга, 2007. 57–65.
- 75.Стецюк Н.О., Попельнюх В.В. Природоохоронні аспекти використання об'єктів природно-заповідного фонду як важлива умова збереження біорізноманітності // Еколого-правові та соціальні аспекти охорони навколишнього природного середовища : М-ли міжрегіон. наук.-практ. конф. Полтава : Інститут бізнесу, 2007. С. 37–39.
- 76.Фауна України: охоронні категорії : Довідник. Видання друге, перероблене та доповнене / За ред. О. Годлевської, Г. Фесенка. Київ, 2009. 80 с.
- 77.Червона книга України. Рослинний світ ; [за ред. Я.П. Дідуха]. К. : Глобалколсалтинг, 2009. 900 с.
- 78.Червона книга України. Тваринний світ ; [за ред. І.А. Акімова]. К. : Глобалколсалтинг, 2009. 600 с.
- 79.CBD. 2010b. Strategic Plan for Biodiversity 2011–2020, including Aichi Biodiversity Targets. Secretariat of the Convention on Biological Diversity, Montreal, Quebec, Canada. 5.
- 80.Global Strategy for Plant Conservation. A guide to the GSPC: all the targets, objectives and facts. Completed by S. Sharrock. Richmond: BGCI, 2012, 36 pp.
- 81.Convention on Biological Diversity, 1992 // www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf
- 82.Mosyakin Strgei L. & Fedoronchuk Mykola M. Vascular plants of Ukraine nomenclatural Chelklist / Ed. Sergey L. Mosyakin. Kiev, 1999. 346 p.

- 83.Полтавський район. Матеріал з Вікіпедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Геоботанічне районування Української рсп](https://uk.wikipedia.org/wiki/Геоботанічне_районування_Української_рсп) / [за ред. І.А. Барбарича]. К. : Наукова думка, 1977. 305 с.
- 84.Стратегія розвитку Щербанівської територіальної громади до 2027 року // <https://sherbanivska-gromada.gov.ua/strategiya-rozvitku-gromadi-12-28-34-18-04-2023/>
- 85.Щербанівська територіальна громада // <https://sherbanivska-gromada.gov.ua/>

ДОДАТОК А

Картографічні матеріали

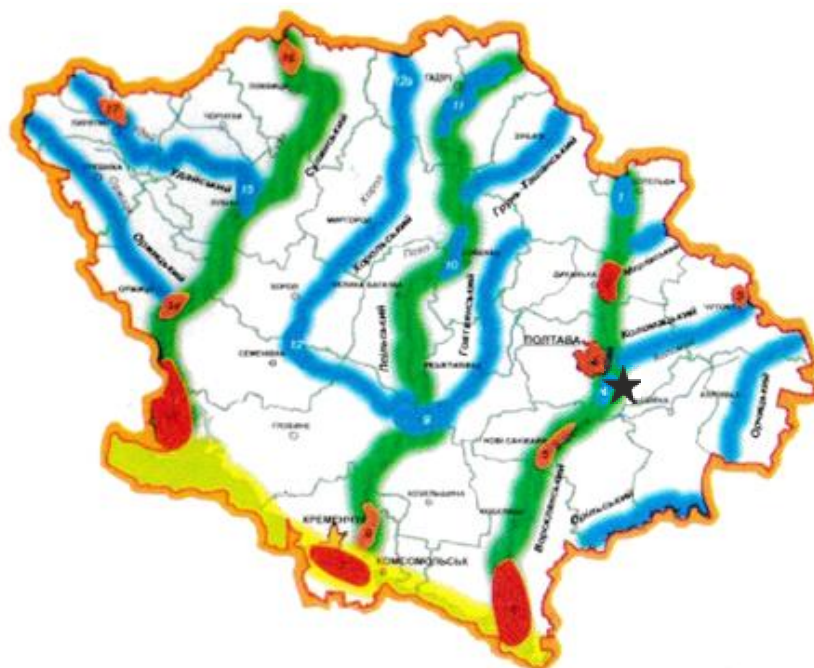

Рисунок А.1 – Схема регіональної екомережі Полтавської області з позначенням місця в ній перспективного ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський» (позначений зірочкою)

Рисунок А.2 – Територія перспективного ландшафтного заказника місцевого значення «Нижньомлинський»

ДОДАТОК Б
Фотоілюстративні матеріали

Рисунок Б.1 – Пішохідні переправи через річку Ворсклу в районі села Нижні Млини

Рисунок Б.2 – Лучно-болотні заплавні біотопи перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» – екологічно цінні та рекреаційно привабливі

Рисунок Б.3 – Облаштовані рекреаційні зони у водоохоронній зоні Ворскли в межах перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський»

Рисунок Б.4 – Лучні біотопи – екологічно цінні біотопи та господарсько важливі пасовища та сінокоси

Рисунок Б.5 – Гідротехнічна споруда шлюз-регулятор на річці Ворскла в районі села Нижні Млини

Рисунок Б.6 – Рябчик малий (*Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult. et Schult. f.) – лучно-болотний вид, включений до Червоної книги України

Рисунок Б.7 – Ценопопуляція рябчика малого (*Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult. et Schult. f.) на лучно-болотних ділянках перспективного ландшатного заказника «Нижньомлинський»

Рисунок Б.8 – Зозулинець болотний (*Orchis palustris* Jacq.) – лучно-болотна орхідея, вид включений до списків Червоної книги України

Рисунок Б.9 – Сальвінія плаваюча (*Salvinia natans* (L.) All.) – реліктова водна папороть на плесах водойм

Рисунок Б.10 – Латаття біле (*Nymphaea alba* L.) – регіонально рідкісний вид, індикатор доброї якості води у річці. Лататтєві угруповання з водними макрофітами (*Lemna minor* L., *L. trisulca* L., *Spirodela polyrhiza* (L.) Schleid.) включені до Зеленої книги України

Рисунок Б.11 – Водні угруповання глечиків жовтих (*Nuphar lutea* (L.) Sm.) включені до Зеленої книги України

Рисунок Б.12 – Лучно-болотні відкриті заплавні угіддя перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» – місця годівлі лелеки білого (*Ciconia ciconia* L.)

Рисунок Б.13 – Крижень (*Anas platyrhynchos* L.), самка із виводком молодих каченят)

Рисунок Б.14 – Прибережно-водні ділянки водоохоронної зони річки Ворскли – місця риболовлі чаплі сірої (*Ardea cinerea* L.)

Рисунок Б.15 – Жаба озерна (*Rana ridibunda* Pall.) – типовий вид земноводних біляводного фауністичного комплексу

Рисунок Б.16 – Черепаха болотяна (*Emys orbicularis* L.) – типовий і созологічно цінний плазун водойм

Рисунок Б.17 – Метелик подалірій (*Iphiclides podalirius* L.) – вид, включений до Червоної книги України

Рисунок Б.18 – Бджолоїдка звичайна (*Merops apiaster* L.) – вид, включений до Бернської конвенції

Рисунок Б.19 – Одуд (*Урира еропс* L.) – рідкісний вид птахів відкритих заплавних біотопів

Рисунок Б.20 – Сарна європейська (*Capreolus capreolus* L.)
(https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B0_%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0)

Рисунок Б.21 – Заєць сірий (*Lepus europaeus* L.) – фоновий вид відкритих біотопів перспективного ландшафтного заказника «Нижньомлинський» (https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%94%D1%86%D1%8C_%D1%81%D1%96%D1%80%D0%B8%D0%B9)

ДОДАТОК В

Табличні матеріали

Таблиця В. 1

Форма 1ДК ПЗФ

ДЕРЖАВНИЙ КАДАСТР ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

КАРТКА ПЕРВИННОГО ОБЛІКУ ТЕРИТОРІЙ ТА ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Полтавська область

010	00	000	0000	Назва території, об'єкта ПЗФ та номер реєстрації: Заказник загальнодержавного значення «Нижньомлинський»
020	01	000	0000	Значення:
020	02	000	0000	- місцеве
030	01	000	0000	Категорія:
030	05	000	0000	заказник:
030	05	008	0000	- ландшафтний
040	00	000	0000	Підпорядкування (назва органу управління): Щербанівська територіальна громада Полтавського району – понад 600 га
060	00	000	0000	Адміністративне розташування об'єкта ПЗФ: Полтавська область, Полтавський район, Щербанівська територіальна громада – біля 300 га
070	00	000	0000	Місцезнаходження об'єкта ПЗФ: в околицях с. Нижні Млини
080	02	000	0000	Створено (оголошено):
080	03	000	0000	Мета створення (оголошення об'єкта ПЗФ): Збереження цінних природних комплексів в долині р. Ворсклка – заплави з водно-болотними угіддями з різноманітним рослинним і тваринним світом, в складі яких – рідкісні види. Місце гніздування і перебування під час міграцій птахів біляводного фауністичного комплексу. Виконує екологічні, рекреаційні функції.
090	00	000	0000	Адреса: поштова електронної пошти тел/факс 1 с. Щербані, Полтавський район, Полтавська область, 38840
110	00	000	0000	Географічні координати крайніх точок території (градуси, мінути, секунди): Північна точка: 49° 41' 38" пн.ш.; 34° 54' 31" сх.д. Південна точка: 49° 39' 00" пн.ш.; 34° 54' 59" сх.д. Західна точка: 49° 40' 07" пн.ш.; 34° 53' 01" сх.д. Східна точка: 49° 40' 34" пн.ш.; 34° 56' 11" сх.д. Центр: 49° 40' 07" пн.ш.; 34° 54' 09" сх.д.
110	01	000	0000	Абсолютна відмітка рівня, м БС – мінімальна, максимальна, середня абсолютна висота поверхні. Мінімальна – 95м. Максимальна – 141м. Середня – 120м.
120	01	004	0003	Положення об'єкта ПЗФ в системі фізико-географічного районування згідно з додатком 1 КРАЇНА: Східно-Європейська рівнина, ЗОНА: Лісостепова, ПРОВІНЦІЯ: Лівобережно-Дніпровська лісостепова, ОБЛАСТЬ: Східно-Полтавська підвищена область
120	02	008	0001	Положення об'єкта ПЗФ у системі геоботанічного районування згідно з додатком 2 Область: Європейсько-Сибірська лісостепова Провінція: Східно-Європейська Підпровінція: Лівобережно-Придніпровська

				Округ: Роменсько-Полтавський (Чутівський)					
120	03	006	0002	Положення об'єкта ПЗФ в системі зоогеографічного районування згідно з додатком 3: Область: Палеарктична Підобласть: Бореальна Європейсько-Сибірська Провінція: Європейсько-Західносибірська лісова Округ: Східно-Європейський Район: Мішаного, листяного лісу та лісостепу Ділянка: Східно-Європейська листяного лісу та лісостепу Підділянка: Лівобережна					
130	00	000	0000	Загальна площа об'єкта ПЗФ в гектарах, всього: 300					
130	02	000	0000	- в постійному користуванні (власності) інших землекористувачів (власників)					
130	03	000	0000	- землі запасу та інші землі, що не надані у постійне користування і власність					
				Функціональне зонування території об'єкта ПЗФ					
								Поza загальною площею, га	
140	11	000	0000	Охоронна					
Об'єкти збереження									
				Категорії об'єктів	Об'єкти збереження	Назва	Опис об'єкта збереження	Одиниця виміру	Кількість
150	03	000	0000	Гідрологічні					
150	03	002	0000		Ріки	Ворскла – середня річка України		Км	
					1. Довжина загальна в т.ч.: - в межах України - в межах області - в межах об'єкта 2. Площа басейну загальна в т.ч.: - в межах України - в межах області - в межах об'єкта 3. Середній похил русла 4. Ширина русла			Км Км ² м/км м	5,12 5,15 0,7 15
150	04	000	0000	Грунтові					
150	04	001	0000		Назви типів ґрунтів, згідно кодів додатка 4			га	
150	04	001	0011		<i>Чорноземи типові (незмиті та змиті) на лесових породах</i>			Чорноземи типові малогумусні та слабогумусні	
150	04	001	0023		<i>Лучно-чорноземні ґрунти переважно на лесових породах</i>			Лучно-чорноземні	
150	04	001	0029		<i>Лучні ґрунти на алювіальних та делювіальних відкладах</i>			Лучні	
150	04	001	0031		<i>Болотні ґрунти на алювіальних делювіальних та водно-льодовикових відкладах</i>			Лучно-болотні та болотні	
150	04	001	0034		<i>Осолоділі ґрунти</i>			Лучно-чорноземні та дернові осолоділі глейові ґрунти та солоді	
150	05	000	0000	Флористичні					-
150	05	001	0000		Загальна кількість видів природної флори			вивчено не повністю	
150	05	002	0000		з них: - за відділами (згідно кодів додатка 5):			видів	бл. 550
150	05	002	0001		плауноподібні			“ – “	0
150	05	002	0002		Хвоцєподібні			“ – “	1-3
150	05	002	0003		Папоротєподібні			“ – “	1-3
150	05	002	0004		Голонасінні			“ – “	0
150	05	003	0000		з них: - ендеміки			“ – “	0

150	05	004	0000		Види рослин (на природній території), занесені до Європейського Червоного списку (згідно кодів додатка 6)	“ – “	0
150	05	005	0000		Види рослин (на природній території), занесені до Червоної книги України (згідно кодів додатка 7)	“ – “	9
150	05	005	0001	Orchis palustris Jacq.	Зозулинець болотний	На лучно-болотних ділянках із незначним засоленням у складі рослинності болотистих лук, багаточисельно (дані Смоляр Н.О., 2008-2010 рр.)	
150	05	005	0002	Fritillaria meleagroides Patrin. ex Schult. et Schult. f.	Рябик малий	На лучно-болотних ділянках із незначним засоленням у складі рослинності болотистих лук, багаточисельно	
150	05	005	0003	Salvinia natans All.	Сальвінія плаваюча	На мілководдях заток, проток, попід берегами русла р. Коломак, в окремі роки масово (дані Смоляр Н.О., 2008-2010 рр.)	
150	06	000	0000	Фітоценотич ні	Територія заказника являє собою фрагмент долини р. Ворскла. У ландшафтному відношенні заказник охоплює схили правого корінного берега р. Ворскла та частину заплави, що представлена природними лучно-болотними угіддями. Основні площі заказника зайняті лучно-болотними угіддями. Переважають угруповання заболочених та засолених лук із домінуванням тонконого болотного, костриці лучної, бекманії звичайної та ін. Основне флористичне ядро утворюють мезогідрофіти та гідрофіти: герань болотна, перстач повзучий, жовтець повзучий, перстач гусячий, конюшина повзуча, жовтець їдкий. Саме в таких ценозах масово зростають рябчик малий та зозулинець болотний, занесені до Червоної книги України. На ділянках, знижених у рельєфі, сформовані високотравні (очеретяні, вузько- та широкорогозові) та низькотравні (загостреноосокові) болота із типовим гідрофітним різнотрав'ям: плакуном верболистим, частухою подорожничковою, вовконогом європейський, кугою озерною, м'ятою водяною та ін. Плеса р. Ворскла зайняті на більшості ділянок водною рослинністю з домінуванням спіродели багатокореневої, ряски малої та триборозенчастої, жабурника звичайного, сальвінії плаваючої, глечиків жовтих, зрідка – латаття білого. Із занурених у воду рослин звичайними є рдесник кучерявий, пронизанолистий, кушир темно-зелений, нитчасті зелені водорості.		
150	06	001	0000		Характеристика рослинності та ступінь її збереженості (згідно кодів додатка 8)		
150	06	001	0100	Ліси			
150	06	001	0101	корінні угруповання: різновікові культури широколистяних порід (дуба звичайного, ясеня звичайного, клена гостролистого, клена ясенелистого, робінії звичайної)			
150	06	001	0200	Чагарники			
150	06	001	0201	корінні угруповання: терну звичайного, карагани кущової, мигдалю низького, вільшнякові, верби попелястої			
150	06	001	0400	Степи			
150	06	001	0401	корінні угруповання: лучні:			
150	06	001	0600	Луки			
150	06	001	0601	корінні угруповання: справжні: костриці лучної; засолені: костриці східної; заболочені: тонконого болотного, бекманії звичайної			
150	06	001	0700	Болота			
150	06	001	0701	корінні угруповання: евтрофні високотравні: очерету звичайного, рогозу вузьколистого, рогозу широколистого; евтрофні низькотравні: осоки загостреної			
150	06	001	0900	Водна та прибережно-водна рослинність			

150	06	001	0901	корінні угруповання: прибережно-водні: очерету звичайного, рогозу вузьколистого, рогозу широколистого, осоки гострої; водні: спіродели багатокореневої, ряски малої, ряски триборозенчастої, жабурника звичайного, сальвінії плаваючої, глечиків жовтих, латаття білого, рдесту кучерявого, рдесту пронизанолистого, куширу темно-зеленого, нитчастих зелених водоростей.				
150	06	002	0000		Перелік рослинних угруповань за Зеленою книгою України (згідно кодів додатка 9)		6	
Степові								
150	06	002	0000					
Водні								
150	06	002	6001	Salvinieta natantis			Формації плаваючої	сальвінії
150	06	002	6010	Nupharea luteae			Формація глечиків жовтих	
				Nymphaea albae			Формація латаття білого	
150	07	000	0000	Фауністичні				
150	07	001	0000	Загальна кількість видів природної фауни			вивчено недостатньо	200
150	07	002	0000	з них за типами і класами (згідно додатку 10)			Видів	
150	07	002	1600	Хордові, в тому числі за класами:			“ – “	200
150	07	002	1607	– земноводні			“ – “	9
150	07	002	1608	– плазуни			“ – “	4
150	07	002	1609	– птахи			“ – “	148
150	07	002	1610	– ссавці			“ – “	39
150	07	003	0000	з них: - ендеміки			“ – “	-
150	07	004	0000	Види тварин (на природній території), занесені до Європейського Червоного списку (згідно кодів додатку 11)			Видів	5
150	07	004	0031	Crex crex L.	Деркач	Звичайний на міграціях і гніздуванні		
150	07	004	0017	Lutra lutra L.	Видра	Звичайний		
150	07	004	0006	Plecotus auritus L.	Вухань звичайний.	Нечисленний		
					Гадюка степова			
150	07	004	0010	Spalax microphthalmus Guld.	Сліпак звичайний	Рідкісний		
150	07	004	0014	Canis lupus L.	Вовк	Нерегулярні осінньо-зимові заходи		
150	07	005	0000	Види тварин (на природній території), занесені до Червоної книги України (згідно кодів додатку 12)			Видів	7
150	07	005	0178	Hieraaetus pennatus Gm.	Орел-карлик	Рідкісний на міграціях та у гніздовий період		
150	07	005	0025	Aquila clanga Pall.	Підорлик великий	Рідкісний на міграціях		
150	07	005	0166	Grus grus L.	Журавель сірий	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях		
150	07	005	0197	Lanius excubitor L.	Сорокопуд сірий	Рідкісний на міграціях та зимівлі		
150	07	005	0236	Mustela erminea L.	Горностаї	Рідкісний – нечисленний		
150	07	005	0226	Meles meles L.	Борсук	Нечисленний		
150	07	005	0215	Lutra lutra L.	Видра	Звичайний		
150	07	006	0000	Мисливські тварини за даними мисливської таксації (згідно кодів додатку 13)			Видів	47
150	07	006	0001	Talpa uroraea L.	Кріт звичайний	Рідкісний		

					Castor fiber L.	Бобер	Нечисленний
150	07	006	0004		Lepus europaeus Pall.	Заєць-русак	Звичайний
150	07	006	0010		Ondatra zibethicus L.	Ондатра	Звичайний
150	07	006	0011		Canis lupus L.	Вовк	Нерегулярні осінньо-зимові заходи
150	07	006	0012		Vulpes vulpes L.	Лисиця звичайна	Звичайний
150	07	006	0013		Nyctereutes procyonoides Gray.	Єнотовидний собака	Звичайний
150	07	006	0015		Martes foina Erxl.	Куниця кам'яна	Звичайний
150	07	006	0016		Martes martes L.	Куниця лісова	Нечисленний
150	07	006	0017		Mustela erminea L.	Горностай	Рідкісний – нечисленний
150	07	006	0020		Mustela putorius L.	Тхір лісовий	Нечисленний
150	07	006	0023		Meles meles L.	Борсук	Нечисленний
150	07	006	0024		Lutra lutra L.	Видра	Звичайний
150	07	006	0027		Sus scrofa L.	Кабан	Звичайний
150	07	006	0031		Capreolus capreolus L.	Козуля	Звичайний
150	07	006	0032		Alces alces L.	Лось	Нерегулярні заходи
150	07	006	0046		Anser anser L.	Гуска сіра	Звичайний міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	07	006	0047		Anser albifrons Scop.	Гуска велика білолоба	Звичайний та численний на міграціях
150	07	006	0049		Anser fabalis L.	Гуменник	Звичайний та численний на міграціях
150	07	006	0056		Anas platyrhynchos L.	Крижень	Звичайний на гніздуванні та міграціях
150	07	006	0058		Anas acuta L.	Шилохвіст	Звичайний міграціях
150	07	006	0059		Anas penelope L.	Свищ	Нечисленний на міграціях
150	07	006	0060		Anas clypeata L.	Широконоска	Звичайний міграціях
150	07	006	0061		Anas querquedula L.	Чирок-тріскунок	Численний на міграціях та звичайний на гніздуванні
150	07	006	0062		Anas crecca L.	Чирок-свистунок	Звичайний на міграціях
150	07	006	0081		Perdix perdix L.	Куріпка сіра	Нечисленний
150	07	006	0082		Coturnix coturnix L.	Перепел	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0085		Fulica atra L.	Лиска	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0086		Gallinula chloropus L.	Курочка водяна	Численний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0087		Rallus aquaticus L.	Пастушок	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0088		Porzana porzana L.	Погонич	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0089		Crex crex L.	Деркач	Звичайний на міграціях і гніздуванні
150	07	006	0098		Charadrius dubius Scop.	Зуйок малий	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях
150	07	006	0100		Vanellus vanellus L.	Чайка	Численний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	07	006	0112		Tringa totanus L.	Травник	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	07	006	0115		Tringa ochropus L.	Чорниш	Звичайний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	07	006	0117		Tringa hypoleucos	Перевізник	Звичайний на міграціях, нечисленний на гніздуванні
150	07	006	0119		Scolopax rusticola L.	Вальдшнеп	Звичайний на міграціях

150	07	006	0120		<i>Gallinago gallinago</i> L.	Бекас	Звичайний на гніздуванні та міграціях	
150	07	006	0121		<i>Gallinago media</i> Lath.	Дупель	Нечисленний на міграціях	
150	07	006	0122		<i>Lymnocyptes minimus</i> Brunn.	Гаршнеп	Нечисленний на міграціях	
150	07	006	0134		<i>Columba livia</i> L.	Голуб сизий	Звичайний	
150	07	006	0135		<i>Columba oenas</i> L.	Голуб-синяк	Нечисленний на міграція	
150	07	006	0136		<i>Columba palumbus</i> L.	Припутень	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	07	006	0137		<i>Streptopelia turtur</i> L.	Горлиця звичайна	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях	
150	07	006	0138		<i>Streptopelia decaocto</i> Frivald.	Горлиця кільчаста	Звичайний	
150	08	000	0000	Флористичні та фауністичні об'єкти збереження, відпо-відно до Берн-ської конвенції				
150	08	001	0000		Види рослин, занесені до додатку 1 Бернської конвенції, згідно додатка 14		Видів	1
150	08	001	0004	<i>Salvinia natans</i> All.	Сальвінія плаваюча *			
150	08	002	0000		Види тварин, занесені до додатку 2 Бернської конвенції (згідно додатку 14)		Видів	113
150	08	002	0001		<i>Crocodylus acutus</i> Pall.	Білозубка мала	Нечисленний	
150	08	002	0016		<i>Plecotus auritus</i> L.	Вухань звичайний	Нечисленний	
150	08	002	0019		<i>Nyctalus noctula</i> Schr.	Вечірниця руда	Звичайний	
150	08	002	0026		<i>Vespertilio murinus</i> L.	Кажан двоколірний	Рідкісний	
150	08	002	0027		<i>Vespertilio serotinus</i> Schr.	Кажан пізній	Рідкісний	
150	08	002	0040		<i>Cricetus cricetus</i> L.	Хом'як звичайний	Рідкісний	
150	08	002	0029		<i>Canis lupus</i> L.	Вовк	Нерегулярні осінньо-зимові заходи	
150	08	002	0036		<i>Lutra lutra</i> L.	Видра	Звичайний	
150	08	002	0064		<i>Botaurus stellaris</i> L.	Бугай	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0067		<i>Ixobrychus minutus</i> L.	Бугайчик	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0068		<i>Ncticorax ncticorax</i> L.	Квак	Звичайний на міграціях	
150	08	002	0065		<i>Egretta alba</i> L.	Чапля біла велика	Нечисленний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0061		<i>Ardea purpurea</i> L.	Чапля руда	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0070		<i>Ciconia ciconia</i> L.	Лелека білий	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0069		<i>Ciconia nigra</i> L.	Лелека чорний	Рідкісний на осінній міграції	
150	08	002	0086		<i>Milvus korschun</i> Gm.	Шуліка чорний	Рідкісний на міграціях	
150	08	002	0098		<i>Hieraaetus pennatus</i> Gm.	Орел-карлик	Рідкісний на міграціях та у гніздовий період	
150	08	002	0089		<i>Circus pygargus</i> L.	Лунь лучний	Нечисленний на міграціях	
150	08	002	0096		<i>Buteo lagopus</i> Pontopp.	Зимняк	Звичайний на міграціях та зимівлі	
150	08	002	0095		<i>Buteo buteo</i> L.	Канюк звичайний	Звичайний на міграціях, нечисленний на гніздуванні	

150	08	002	0100		<i>Aquila clanga</i> Pall.	Підорлик великий	Рідкісний на міграціях
150	08	002	0089		<i>Circus pygargus</i> L.	Лунь лучний	Нечисленний на міграціях
150	08	002	0090		<i>Circus aeruginosus</i> L.	Лунь болотний	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0115		<i>Hypotriorchis subbuteo</i> L.	Чеглок	Звичайний на міграціях, нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0126		<i>Porzana porzana</i> L.	Погонич	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0125		<i>Porzana parva</i> Scop.	Курочка мала	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0123		<i>Crex crex</i> L.	Деркач	Звичайний на міграціях і гніздуванні
150	08	002	0120		<i>Grus grus</i> L.	Журавель сірий	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях
150	08	002	0133		<i>Charadrius dubius</i> Scop.	Зуйок малий	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях
150	08	002	0149		<i>Tringa ochropus</i> L.	Чорниш	Звичайний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0151		<i>Tringa hypoleucos</i>	Перевізник	Звичайний на міграціях, нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0144		<i>Gallinago media</i> Lath.	Дупель	Нечисленний на міграціях
150	08	002	0160		<i>Chlidonia nigra</i> L.	Крячок чорний	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0167		<i>Sterna hirundo</i> L.	Крячок річковий	Звичайний на міграціях
150	08	002	0186		<i>Athene noctua</i> Scop.	Сич хатній	Нечисленний
150	08	002	0181		<i>Strix aluco</i> L.	Сова сіра	Нечисленний
150	08	002	0183		<i>Asio otus</i> L.	Сова вухата	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях та зимівлі
150	08	002	0184		<i>Asio flammeus</i> Pontopp.	Сова болотяна	Нечисленний на гніздуванні та міграціях
150	08	002	0187		<i>Caprimulgus europaeus</i> L.	Дрімлюга	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях
150	08	002	0189		<i>Alcedo atthis</i> L.	Рибалочка голубий	Звичайний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0190		<i>Merops apiaster</i> L.	Бджолоїдка звичайна	Численний на міграціях
150	08	002	0191		<i>Coracias garrulus</i> L.	Сиворакша	Рідкісний на міграціях
150	08	002	0192		<i>Upupa epops</i> L.	Одуд	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0202		<i>Jynx forquilla</i> L.	Крутиголовка	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0196		<i>Picus canus</i> L.	Дятел сивий	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях та рідкісний на зимівлі
150	08	002	0197		<i>Dendrocopos major</i> L.	Дятел великий строкатий	Звичайний протягом всього року
150	08	002	0198		<i>Dendrocopos syriacus</i> Hempr. et Ehr.	Дятел сирійський	Звичайний протягом всього року
150	08	002	0201		<i>Dendrocopos minor</i> L.	Дятел малий	Нечисленний на гніздуванні та зимівлі
150	08	002	0204		<i>Melanicorypha calandra</i> L.	Жайворонок степовий	Нечисленний на міграціях
150	08	002	0208		<i>Eremophila alpestris</i> L.	Жайворонок рогатий, або полярний	Рідкісний на міграціях та зимівлі

150	08	002	0212		<i>Riparia riparia</i> L.	Ластівка берегова	Звичайний на гніздуванні та численний на міграціях
150	08	002	0209		<i>Hirundo rustica</i> L.	Ластівка сільська	Звичайний на гніздуванні та численний на міграціях
150	08	002	0211		<i>Delichon urbica</i> L.	Ластівка міська	Звичайний на гніздуванні та численний на міграціях
150	08	002	0332		<i>Oriolus oriolus</i> L.	Іволга	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0289		<i>Aegithalos caudatus</i> L.	Синиця довгохвоста	Звичайний на міграціях та зимівлі, рідкісний на гніздуванні
150	08	002	0288		<i>Panurus biarmicus</i> L.	Синиця вусата	Звичайний на міграціях та гніздуванні, рідкісний на зимівлі
150	08	002	0290		<i>Remiz pendulinus</i> L.	Ремез	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0296		<i>Parus palustris</i> L.	Гаїчка болотяна	Нечисленний
150	08	002	0291		<i>Parus major</i> L.	Синиця велика	Звичайний на міграціях та гніздуванні, зимівлі
150	08	002	0292		<i>Parus caeruleus</i> L.	Синиця блакитна	Звичайний на міграціях та гніздуванні, зимівлі
150	08	002	0298		<i>Sitta europaea</i> L.	Повзик	Нечисленний
150	08	002	0300		<i>Certhia familiaris</i> L.	Підкоришник	Нечисленний
150	08	002	0230		<i>Troglodytes troglodytes</i> L.	Кропивник	Звичайний на міграціях та зимівлі
150	08	002	0234		<i>Erithacus rubecula</i> L.	Малинівка	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0235		<i>Luscinia luscinia</i> L.	Соловей східний	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0237		<i>Cyanosylvia svecica</i> L.	Синьошийка	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0245		<i>Phoenicurus ochruros</i> Gm.	Горихвістка чорна	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0246		<i>Phoenicurus phoenicurus</i> L.	Горихвістка звичайна	Звичайний на міграціях
150	08	002	0247		<i>Saxicola ruberta</i> L.	Чекан лучний	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0248		<i>Saxicola torquata</i> L.	Чекан чорноголовий	Звичайний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0241		<i>Oenanthe oenanthe</i> L.	Камінка звичайна	Звичайний на міграціях та нечисленний на гніздуванні
150	08	002	0252		<i>Locustella luscinioides</i> Savi.	Кобилочка солов'їна	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0253		<i>Locustella fluviatilis</i> Wolf.	Кобилочка річкова	Нечисленний на міграціях
150	08	002	0251		<i>Locustella naevia</i> Bodd.	Кобилочка або цвіркун	Нечисленний на міграціях та рідкісний на гніздуванні
150	08	002	0260		<i>Acrocephalus schoenobaenus</i> L.	Очеретянка лучна	Численний на міграціях та звичайний на гніздуванні
150	08	002	0258		<i>Acrocephalus palustris</i> Bechst.	Очеретянка чагарникова	Нечисленний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0257		<i>Acrocephalus scirpaceus</i> Herm.	Очеретянка ставкова	Численний на міграціях та звичайний на гніздуванні
150	08	002	0256		<i>Acrocephalus arundinaceus</i> L.	Очеретянка дроздовидна	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0262		<i>Hippolais icterina</i> Vieill.	Берестянка	Рідкісний на міграціях та гніздуванні

150	08	002	0269		<i>Sylvia nisoria</i> Bechst.	Славка рябогруда	Нечисленний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0265		<i>Sylvia borin</i> Bodd.	Славка садова	Звичайний на міграціях та нечисленний гніздуванні
150	08	002	0268		<i>Sylvia atricapilla</i> L.	Славка чорноголова	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0267		<i>Sylvia communis</i> Lath.	Славка сіра	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0266		<i>Sylvia curruca</i> L.	Славка прудка	Нечисленний на гніздуванні та звичайний на міграціях
150	08	002	0275		<i>Phylloscopus trochilus</i> L.	Вівчарик весняний	Звичайний на міграціях
150	08	002	0274		<i>Phylloscopus collybita</i> Vieill.	Вівчарик-ковалик	Численний на міграціях та звичайний на гніздуванні
150	08	002	0276		<i>Phylloscopus sibilatrix</i> Bechst.	Вівчарик жовтобровий	Звичайний на міграціях
150	08	002	0283		<i>Regulus regulus</i> L.	Корольок жовтоголовий	Звичайний на міграціях
150	08	002	0284		<i>Muscicapa striata</i> Pall.	Мухоловка сіра	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0216		<i>Motacilla citreola</i> Pall.	Плиска жовта	Численний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0218		<i>Motacilla citreola</i> Pall.	Плиска жовтоголова	Рідкісний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0214		<i>Motacilla alba</i> L.	Плиска біла	Звичайний на гніздуванні, міграціях
150	08	002	0221		<i>Anthus pratensis</i> L.	Щеврик лучний	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0220		<i>Anthus trivialis</i> L.	Щеврик лісовий	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0228		<i>Bombicilla garrulus</i> L.	Омелюх	Звичайний на міграціях та зимівлі
150	08	002	0226		<i>Lanius collurio</i> L.	Сорокопуд-жулан	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0227		<i>Lanius minor</i> Gm.	Сорокопуд чорнолобий	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0225		<i>Lanius excubitor</i> L.	Сорокопуд сірий	Рідкісний на міграціях та зимівлі
150	08	002	0323		<i>Fringilla coelebs</i> L.	Зяблик	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0315		<i>Chloris chloris</i> L.	Зеленяк	Звичайний на міграціях та гніздуванні, рідкісний на зимівлі
150	08	002	0320		<i>Spinus spinus</i> L.	Чиж	Звичайний на міграціях та зимівлі
150	08	002	0314		<i>Carduelis carduelis</i> L.	Щиглик	Звичайний на міграціях, зимівлі та на гніздуванні
150	08	002	0317		<i>Acanthis flammea</i> L.	Чечітка звичайна	Звичайний на міграціях, зимівлі
150	08	002	0316		<i>Cannabina cannabina</i> L.	Коноплянка	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0321		<i>Carpodacus erythrinus</i> Pall.	Чечевиця	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	08	002	0322		<i>Coccothraustes coccothraustes</i> L.	Костогряз	Нечисленний на гніздуванні, звичайний на міграціях
150	08	002	0305		<i>Emberiza citrinella</i> L.	Вівсянка звичайна	Звичайний на міграціях та гніздуванні

150	08	002	0310		<i>Emberiza schoeniclus</i> L.	Вівсянка очеретяна	Звичайний на міграціях та гніздуванні	
150	08	002	0353		<i>Bombina bombina</i> L.	Джерелянка червоночерева	Звичайний	
150	08	002	0355		<i>Pelobates fuscus</i> Laur.	Часничниця звичайна	Нечисленний	
150	08	002	0357		<i>Bufo viridis</i> Laur.	Ропуха зелена	Звичайний	
150	08	002	0358		<i>Hyla arborea</i> L.	Квакша звичайна	Звичайний	
150	08	002	0359		<i>Rana arvalis</i> Nilss.	Жаба гостроморда	Звичайний	
150	09	001	0000		Види рослин (на природній території), занесені до обласного Червоного списку		видів	22
150	09	001	0001	<i>Secale sylvestre</i> Host.	Жито дике			
150	09	001	0002	<i>Nymphaea alba</i> L.	Латаття біле			
150	09	002	0000		Лікарські рослини		видів	118
150	09	002	0001	<i>Gratiola officinalis</i> L.	Авран лікарський			
150	09	002	0002	<i>Althaea officinalis</i> L.	Алтея лікарська			
150	09	002	0003	<i>Astragalus glycyphyllos</i> L.	Астрагал солодколистий			
150	09	002	0004	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	Березка польова			
150	09	002	0005	<i>Heracleum sibiricum</i> L.	Борщівник сибірський			
150	09	002	0006	<i>Euonymus europaea</i> L.	Бруслина європейська			
150	09	002	0007	<i>Sambucus nigra</i> L.	Бузина чорна			
150	09	002	0008	<i>Melilotus albus</i> Medik.	Буркун білий			
150	09	002	0009	<i>Melilotus officinalis</i> (L.) Pall.	Буркун жовтий, буркун лікарський			
150	09	002	0010	<i>Salix alba</i> L.	Верба біла			
150	09	002	0011	<i>Salix caprea</i> L.	Верба козяча			
150	09	002	0012	<i>Salix fragilis</i> L.	Верба ламка			
150	09	002	0013	<i>Salix cinerea</i> L.	Верба попеляста			
150	09	002	0014	<i>Salix petandra</i> L.	Верба п'ятитичинкова			
150	09	002	0015	<i>Salix triandra</i> L.	Верба тритичинкова			
150	09	002	0016	<i>Lysimachia nummularia</i> L.	Вербозілля лучне			
150	09	002	0017	<i>Lysimachia vulgaris</i> L.	Вербозілля звичайне			
150	09	002	0018	<i>Veronica chamaedris</i> L.	Вероніка дібровна			
150	09	002	0019	<i>Alnus glutinosa</i> (L.) Traertn.	Вільха клейка			
150	09	002	0020	<i>Lycopus europaeum</i> L.	Вовконіг європейський			
150	09	002	0021	<i>Centaurea jacea</i> L.	Волошка лучна			
150	09	002	0022	<i>Ulmus laevis</i> Pall.	В'яз гладенький			
150	09	002	0023	<i>Coronilla varia</i> L.	В'язіль барвистий			
150	09	002	0024	<i>Filipendula denudata</i> (J.et Presl.)Kritsch	Гадючник в'язолистий			
150	09	002	0025	<i>Geranium palustre</i> L.	Герань болотна			
150	09	002	0026	<i>Geranium pratense</i> L.	Герань лучна			
150	09	002	0027	<i>Berteroa incana</i> (L.) CD.	Гикавка сива			
150	09	002	0028	<i>Polygonum amphibium</i> L.	Гірчак земноводний			
150	09	002	0029	<i>Nuphar lutea</i> L.	Глечики жовті			
150	09	002	0030	<i>Crataegus curvicepala</i> Lindm.	Глід кривочашечковий			
150	09	002	0031	<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. et Kit.	Глід п'ятистопчиковий			
150	09	002	0032	<i>Echinops sphaerocephalus</i> L.	Головатень круглоголовий			
150	09	002	0033	<i>Ajuga genevensis</i> L.	Горлянка женевська			
150	09	002	0034	<i>Geum urbanum</i> L.	Гравілат міський			
150	09	002	0035	<i>Pyrus communis</i> L.	Груша звичайна			
150	09	002	0036	<i>Achillea nobilis</i> L.	Деревій благородний			
150	09	002	0037	<i>Achillea submillefolium</i> Klok.et Krytzi	Деревій майжезвичайний			
150	09	002	0038	<i>Verbascum thapsus</i> L.	Дивина ведмежа			

150	09	002	0039	<i>Quercus robur</i> L.	Дуб звичайний		
150	09	002	0040	<i>Hydrocharis morsus-ranae</i> L.	Жабурник звичайний		
150	09	002	0041	<i>Symphytum officinalis</i> L.	Живокіст лікарський		
150	09	002	0042	<i>Ranunculus polyanthemos</i> L.	Жовтець багатоквітковий		
150	09	002	0043	<i>Ranunculus acris</i> L.	Жовтець їдкий		
150	09	002	0044	<i>Ranunculus reptans</i> L.	Жовтець повзучий		
150	09	002	0045	<i>Rhamnus cathartica</i> L.	Жостір проносний		
150	09	002	0046	<i>Hypericum perforatum</i> L.	Звіробій звичайний		
150	09	002	0047	<i>Polygala vulgaris</i> L.	Китятки звичайні		
150	09	002	0048	<i>Alliaria petiolata</i> (Bieb) Cavara et Grande	Кінський часник черешчатий		
150	09	002	0049	<i>Acer platanoides</i> L.	Клен гостролистий		
150	09	002	0050	<i>Convallaria majalis</i> L.	Конвалія звичайна		
150	09	002	0051	<i>Trifolium pratense</i> L.	Конюшина лучна		
150	09	002	0052	<i>Trifolium repens</i> L.	Конюшина повзуча		
150	09	002	0053	<i>Coronaria flos-cuculi</i> (L.) A. Br.	Коронарія зозуляча		
150	09	002	0054	<i>Urtica dioica</i> L.	Кропива дводомна		
150	09	002	0055	<i>Lavatera thuringiaca</i> L.	Лаватера тюрінгська		
150	09	002	0056	<i>Lactuca serriola</i> Torner	Латук дикий		
150	09	002	0057	<i>Gypsophylla paniculata</i> L.	Лещиця волотиста		
150	09	002	0058	<i>Corylus avellana</i> L.	Ліщина звичайна		
150	09	002	0059	<i>Arctium tomentosum</i> Mill.	Лопух павутинистий		
150	09	002	0060	<i>Origanum vulgare</i> L.	Материнка звичайна		
150	09	002	0061	<i>Eryngium planum</i> L.	Миколайчики плоскі		
150	09	002	0062	<i>Glaux maritime</i> L.	Молочка приморська		
150	09	002	0063	<i>Daucus carota</i> L.	Морква дика		
150	09	002	0064	<i>Mentha aquatica</i> L.	М'ята водяна		
150	09	002	0065	<i>Inula britannica</i> L.	Оман британський		
150	09	002	0066	<i>Oenanthe aquatica</i> (L.) Poir.	Омег водяний		
150	09	002	0067	<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	Парило звичайне		
150	09	002	0068	<i>Solanum dulcamara</i> L.	Паслін солодко-гіркий		
150	09	002	0069	<i>Clinopodium vulgare</i> L.	Пахучка звичайна		
150	09	002	0070	<i>Potentilla anserine</i> L.	Перстач гусячий		
150	09	002	0071	<i>Potentilla reptans</i> L.	Перстач повзучий		
150	09	002	0072	<i>Potentilla argentea</i> L.	Перстач сріблястий		
150	09	002	0073	<i>Tanacetum vulgare</i> L.	Пижмо звичайне		
150	09	002	0074	<i>Elytrigia repens</i> (L.) Nevski	Пирій повзучий		
150	09	002	0075	<i>Iris pseudocorus</i> L.	Півники болотні		
150	09	002	0076	<i>Galium verum</i> L.	Підмаренник справжній		
150	09	002	0077	<i>Galium rivale</i> (Sibth. et Smith.) griseb.	Підмаренник прирічковий		
150	09	002	0078	<i>Lythrum salicaria</i> L.	Плакун верболистий		
150	09	002	0079	<i>Calystegia sepium</i> (L.) R. Br.	Плетуха звичайна		
150	09	002	0080	<i>Plantago major</i> L.	Подорожник великий		
150	09	002	0081	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Подорожник ланцетолистий		
150	09	002	0082	<i>Plantago media</i> L.	Подорожник середній		
150	09	002	0083	<i>Artemisia austriaca</i> Jacq.	Полин австрійський		
150	09	002	0084	<i>Artemisia absinthium</i> L.	Полин гіркий		
150	09	002	0085	<i>Artemisia vulgaris</i> L.	Полин звичайний		
150	09	002	0086	<i>Ficaria verna</i> L.	Пшінка весняна		
150	09	002	0087	<i>Glechoma hederaceae</i> L.	Розхідник звичайний		
150	09	002	0088	<i>Knautia arvensis</i> (L.) Coult.	Свербіжниця польова		
150	09	002	0089	<i>Echium vulgare</i> L.	Синяк звичайний		
150	09	002	0090	<i>Eupatorium cannabinum</i> L.	Сідач конопляний		
150	09	002	0091	<i>Spirodella polyrrhiza</i> (L.) Scleid.	Спіродела багатокоренева		
150	09	002	0092	<i>Fragaria viridis</i> Duch	Суниці зелені		

150	09	002	0093	<i>Prunella vulgaris</i> L.	Суховершки звичайні		
150	09	002	0094	<i>Prunus spinosa</i> L. L.	Терен звичайний		
150	09	002	0095	<i>Viola odorata</i> L.	Фіалка запашна		
150	09	002	0096	<i>Equisetum arvense</i> L.	Хвощ польовий		
150	09	002	0097	<i>Humulus lupulus</i> L.	Хміль звичайний		
150	09	002	0098	<i>Cichorium intybus</i> L.	Цикорій дикий		
150	09	002	0099	<i>Bidens tripartita</i> L.	Черета трироздільна		
150	09	002	0100	<i>Stachys palustris</i> L.	Чистець болотний		
150	09	002	0101	<i>Stachys sylvatica</i> L.	Чистець лісовий		
150	09	002	0102	<i>Chelidonium majus</i> L.	Чистотіл великий		
150	09	002	0103	<i>Cynoglossum officinale</i> L.	Чорнокорінь лікарський		
150	09	002	0104	<i>Rosa canina</i> L.	Шипшина собача		
150	09	002	0105	<i>Rumex confertus</i> Willd.	Щавель кінський		
150	09	002	0106	<i>Malus sylvestris</i> Mill.	Яблуня лісова		
150	09	002	0107	<i>Aegopodium podagraria</i> L.	Яглиця звичайна		
150	09	002	0108	<i>Fraxinus excelsior</i> L.	Ясен звичайний		
150	09	003	0000		Види тварин (на природній території), занесені до обласного Червоного списку	Видів	20
150	09	003	0001		<i>Castor fiber</i> L.	Бобер	Нечисленний
150	09	003	0002		<i>Egretta alba</i> L.	Чапля біла велика	Нечисленний на міграціях та гніздуванні
150	09	003	0003		<i>Anas clypeata</i> L.	Широконоска	Звичайний міграціях
150	09	003	0004		<i>Anas acuta</i> L.	Шилохвіст	Звичайний міграціях
150	09	003	0005		<i>Milvus korschun</i> Gm.	Шуліка чорний	Рідкісний на міграціях
150	09	003	0006		<i>Circus pygargus</i> L.	Лунь лучний	Нечисленний на міграціях
150	09	003	0007		<i>Perdix perdix</i> L.	Куріпка сіра	Нечисленний
150	09	003	0008		<i>Gallinago media</i> Lath.	Дупель	Нечисленний на міграціях
150	09	003	0009		<i>Scolopax rusticola</i> L.	Вальдшнеп	Звичайний на міграціях
150	09	003	0010		<i>Columba oenas</i> L.	Голуб-синяк	Нечисленний на міграціях
150	09	003	0011		<i>Coracias garrulus</i> L.	Сиворакша	Рідкісний на міграціях
150	09	003	0012		<i>Troglodytes troglodytes</i> L.	Кропивник	Звичайний на міграціях та зимівлі
150	09	003	0013		<i>Phylloscopus trochilus</i> L.	Вівчарик весняний	Звичайний на міграціях
150	09	003	0014		<i>Anthus pratensis</i> L.	Щеврик лучний	Звичайний на міграціях, нечисленний на гніздуванні
150	09	003	0015		<i>Spinus spinus</i> L.	Чиж	Звичайний на міграціях та зимівлі
150	09	003	0016		<i>Carpodacus erythrinus</i> Pall.	Чечевиця	Звичайний на міграціях та гніздуванні
150	09	003	0017		<i>Emberiza hortulana</i> L.	Вівсянка садова	Нечисленний на міграціях та гніздуванні
150	09	003	0018		<i>Pelobates fuscus</i> Laur.	Часничниця звичайна	Нечисленний

Розподіл території об'єкта ПЗФ за режимами охорони і використання

				Назва режиму	Площа		Примітки
					га	%	
160	02	000	0000	Заказний	300	100	
160	05	000	0000	Загальна площа об'єкта ПЗФ	300	100	

Використання природних ресурсів та здійснення господарських заходів на території об'єкта ПЗФ

Види використання об'єктів рослинного світу і грибів на території об'єкта ПЗФ							
				Показники	Примітки		
170	01	001	0000	- сінокосіння	Дозволено (з 1 червня)		
170	01	002	0000	- випасання худоби	Заборонено		

170	01	003	0000	- заготівля (збір):	Заборонено
170	01	003	0001	- ягід	Заборонено
170	01	003	0002	- плодів (горіхів)	Заборонено
170	01	003	0003	- лікарської сировини	Заборонено
170	01	003	0005	- грибів	Заборонено
170	01	004	0000	Інші види використання об'єктів рослинного світу	Заборонено
170	01	004	0001	Рубки головного користування	Заборонено
Види використання об'єктів тваринного світу на території об'єкта ПЗФ					
Показники					Примітки
170	03	001	0000	- мисливство :	Заборонено

Розподіл земель в межах об'єкта ПЗФ за землекористувачами, власниками землі на 01.01.2012 р.

	Номер рядка за формою б зем.	Власники землі, землекористувачі та землі державної власності, не надані у власність або користування	Площа				
			га	%			
180	10	000	0000	12	Землі запасу та землі, не надані у власність або постійне користування в межах населеного пункту	600	100
180	11	000	0000		РАЗОМ ЗЕМЕЛЬ в межах об'єкта ПЗФ:	600	100

Розподіл земель об'єкта ПЗФ за угіддями.

	№ граф и за формою б-зем	Угіддя	Площі угідь в межах земель, наданих установі ПЗФ у постійне користування		Площі угідь в межах земель, що знаходяться в користуванні (власності) інших землекористувачів (власників), земель запасу та інших земель, не наданих у постійне користування чи власність		Разом в межах об'єкта ПЗФ		
			га	%	га	%	га	%	
190	01	000	0001	3	Сільськогосподарські землі, всього				
190	01	001	0002	4	з них: - сільгоспугіддя				
190	01	001	0003	11	- сіножаті				
190	02	000	0001	21	Ліси та інші лісовкриті площі, всього				
190	02	001	0000	22	з них: - лісові землі, всього				
190	02	002	0000		- інші				
190	04	000	0000	63	Відкриті заболочені землі, всього				
190	07	000	0000	72	Води, всього				
190	10	000	0000		Всього:	600	100	600	100

Розподіл лісових земель в межах об'єкта ПЗФ за їх категоріями

				Номер графі за Формою 1 Державного лісового кадастру	Категорії лісових земель	Площа в межах земель, наданих установі ПЗФ у постійне користування		Площа в межах земель, що знаходяться у користуванні інших землекористувачів та земель запасу		Разом в межах об'єкта ПЗФ	
						га	%	га	%	Га	%
200	01	000	0000	2	Вкриті лісовою рослинністю - всього						
200	04	000	0000	10	Не вкриті лісовою рослинністю - всього						
200	04	004	0000	9	- галявини						
200	05	000	0000	11	Лісові шляхи, просіки, тощо						
200	06	000	0000	2+4 +5 +10+11	Разом лісових земель						

Рекреаційна цінність об'єкта ПЗФ

				Рекреаційні ресурси	Одиниці виміру	Наявні запаси	Примітки
210	01	000	0000	Ландшафтні:	га	600	
210	01	001	0000	з них: - зона регульованої рекреації	“ – “	600	
210	06	000	0000	Кількість відвідувачів об'єкта ПЗФ	Тис. чол/рік		не визначена

Наявність проектної документації

				Назва проекту	Розробник	Дані про затвердження
220	01	000	0000			

Наукові дослідження об'єкта ПЗФ

				Назва теми, роки виконання	Розробник, науково-дослідна установа	Примітки
230	03	000	0000	Необхідно здійснити		

Висновок про достатність площ об'єктів ПЗФ та їх охоронних зон.

240	01	000	0000	Потреба у розширенні території об'єкта ПЗФ або зміні конфігурації його меж
Висновок щодо стану забезпечення збереження природних комплексів об'єкта ПЗФ				

				Примітки	
250	01	000	0000	Збереження забезпечується при існуючому режимі утримання	Необхідне винесення меж в натуру, зонування та облаштування об'єкта, проведення моніторингових наукових досліджень

Висновок про природоохоронну цінність об'єкта ПЗФ

				Ступінь цінності	Примітки
260	03	000	0000	Національна	

Публікації про об'єкт ПЗФ

				Автор, назва, джерело, рік видання
				Смоляр Н.О., Бондар С.О. Перспективи охорони природних комплексів і раритетного біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини під Полтавою // «Екологія. Довкілля. Енергозбереження»: Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 грудня 2023 року, Полтава). Полтава: НУПІ, 2023. С.101–106.

ДОДАТОК Г

Публікація автора

Смоляр Н.О., Бондар С.О. Перспективи охорони природних комплексів і раритетного біорізноманіття в околицях с. Нижні Млини під Полтавою // «Екологія. Довкілля. Енергозбереження» : Збірник матеріалів ІV Міжнародної науково-практичної конференції 7-8 грудня 2023 року, Полтава). Полтава: НУПД, 2023. С.101–106.

Міністерство освіти і науки України
 Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Інститут ботаніки
 імені М. Г. Холодного НАН України
 Департамент екології та природних ресурсів Полтавської ОДА University of Natural
 Resources and Life Sciences Vienna (BOKU), Austria
 Bialystok University of Technology, Faculty of Civil Engineering and Environmental Sciences,
 Department of HVAC Engineering
 Institute of Mathematical Sciences, Faculty of Science, University
 of Malaya, Kuala-Lumpur, Malaysia
 Jamia Millia Islamia, New Delhi, India Laval
 University, Quebec, Canada
 Sindh Madressatul Islam University, Karachi, Pakistan Deutsche
 Gesellschaft Für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
 Gemeinde Filderstadt, Deutschland University of
 Stuttgart, Stuttgart, Deutschland Муніципалітет м.
 Фільдерштадт, Німеччина
 Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління Національний університет
 «Львівська політехніка»
 Національний технічний університет України Київський
 національний університет імені Тараса Шевченка
 «Київський політехнічний університет імені І. Сікорського» Одеський
 державний екологічний університет Сумський національний
 аграрний університет
 Сумський державний університет Харківський
 національний університет імені В.Н. Каразіна
 Вінницький національний технічний університет Запорізький
 національний університет
 Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова Харківський національний
 автомобільно-дорожній університет
 Національний технічний університет «Харківський політехнічний університет» Кременчуцький
 національний університет імені Михайла Остроградського
 ТОВ «НЬЮФІЛК НТЦ»
 СП «Полтавська газонафтова компанія»

IV Міжнародна науково-практична конференція «Екологія. Довкілля. Енергозбереження»

Полтава, НУПІ, 7-8 грудня 2023 року

УДК 502/504+620.9](2.064)
Е40

Відповідальна за випуск: завідувачка кафедри прикладної екології та природокористування,
к.т.н., доцент Оксана ІЛЛЯШ

«Екологія. Довкілля. Енергозбереження» – 2023»: Збірник матеріалів IV
Міжнародної науково-практичної конференції «Екологія. Довкілля.
Енергозбереження» (7-8 грудня 2023 року, Полтава). Полтава: НУПП, 2023. 271 с.

Учасники конференції – міжнародні експерти, почесні гості, науковці, шкільна й
студентська молодь та освітяни – розглядають проблеми раціонального використання
природних ресурсів, захисту довкілля та енергозбереження, подолання екологічних ризиків
та загроз для довкілля в умовах надзвичайних ситуацій та воєнних дій.

Матеріали подано мовами оригіналів. За викладення, зміст і достовірність
матеріалів відповідають автори.

Оргкомітет конференції.

© Національний університет
«Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка», 2023 р.

УДК 502.173:574.1(477.53-751.4)

*Смоляр Н.О., к. б. н., доцент, Бондар С. О., магістрант
Національний університет «Полтавська політехніка
імені Юрія Кондратюка»*

ПЕРСПЕКТИВИ ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ КОМПЛЕКСІВ І РАРИТЕТНОГО БІОРІЗНОМАНІТТЯ В ОКОЛИЦЯХ с. НИЖНІ МЛИНИ ПІД ПОЛТАВОЮ

Біорізноманіття є національним ресурсом України, збереження та невиснажливе його використання визнано одним із головних пріоритетів державної політики у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони довкілля, невід'ємною умовою поліпшення його стану та екологічно збалансованого соціально-економічного розвитку.

Збереження біорізноманіття в Україні розглядається як система заходів щодо збереження екофунду – ієрархічної системи біоти, що охоплює гено-, демо-, цено-, екосистеми, біоми в їх єдності з навколишнім природним середовищем. Такий підхід до збереження біорізноманіття означає, що антропогенна діяльність повинна орієнтуватися на максималізацію природних процесів та об'єктів у довкіллі й мініміалізацію втручання в біосферу.

Дієвим механізмом такого підходу є природозаповідання, тобто створення на територіях із репрезентативними та унікальним біорізноманіття (на видовому, популяційному, ценотичному, екосистемному, ландшафтному, біотопічному рівнях) об'єктів природно-заповідного фонду відповідної категорії, для кожного з яких чітково визначено умови режиму заповідності.

В умовах всезростаючого антропогенного навантаження та природні та напівприродні території ця проблема постає надзвичайно актуально і для Полтавської області. Хоча сучасна природно-заповідна мережа Полтавщини є в цілому репрезентативною за кількісними й якісними показниками [3], все ж для області визначено умови та ресурси й для розширення площ природно-заповідного фонду, що оговорюється як в державних, так і європейських доктринах.

Одним із таких об'єктів, перспективним для заповідання, є частина відносно добре збереженого долинного комплексу р. Ворскла в її середній течії в околицях с. Нижні Млини під Полтавою. Нами пропонується створення на цій території ландшафтної заказника місцевого значення (перспективного природно-заповідного об'єкта) місцевого значення.

В адміністративному відношенні територія розташована в межах Полтавської територіальної громади в Полтавському районі

Полтавської області. У системі фізико-географічного районування України досліджувана територія знаходиться в межах Східно-Полтавської підвищеної області Лівобережно-Дніпровської лісостепової провінції Лісостепової зони Східно-Європейської країни, за геоботанічним районуванням України [5] – до Роменсько-Полтавського (Дикансько- Котелевського) геоботанічного округу Лівобережно-Придніпровської підпровінції Східно-Європейської провінції Європейсько-Сибірської лісостепової області. Територія розташована в лісостеповій зоні (з переважанням природних ландшафтів лісостепового типу східноєвропейського рівнинного класу) [2]. В ландшафтному відношенні територія перспективного заказника є частиною долини р. Ворскла в її середній течії, а саме. Її репрезентують руслові, прируслові та заплавні структурні елементи.

Річка на цій ділянці звивиста, на заплаві сформовані лимани, старорічища й заболочені озера. На річці в околицях села Нижні Млини побудований шлюз-регулятор.

Рослинний покрив території є диференційованим і репрезентативним для такого роду місцевостей. Природні та напівприродні комплекси (лучні, лучно-болотні, болотні, заплавнолісові) приурочені до річища Ворскли, заплавних ділянок лівобережжя та правобережжя долини річки, а також до боровотерасових ландшафтів, зайнятих, в основному, різновіковими культурами *Pinus sylvestris* L., так званими, сосновими лісами.

На заплавних місцевостях долини р. Ворскла поширені лучні та болотні природні комплекси з явними ознаками галофітизації. Про засоленість ґрунтів у біотопах свідчить значне поширення таких видів рослин-галофітів як костриця східна (*Festuca regaliana* Pavl.), *Juncus gerardii* Loisel., *Carex distans* L., *Trifolium fragiferum* L., *Alopecurus arundinaceus* Poir. та ін. Ближче до руслової частини річки та у зниженнях заплави формуються угруповання болотної рослинності із домінуванням *Phragmites australis* (Cav.) Trin ex Steud., *Bolboschoenus maritimus* (L.) Palla), *Typha angustifolia* L. У складі лучної рослинності представлені засолені та заболочені луки. Основними домінантами лучних угруповань, які формуються на середніх елементах заплави виступають злаки (*Elytrigia repens* (L.) Nevski), *Dactylis glomerata* L.) та осоки (зокрема *Carex distans*).

На знижених елементах рельєфу заплави в умовах ближчого залягання значно мінералізованих ґрунтових вод формуються угруповання болотистих лук. Типовими видами таких угруповань є *Geranium palustre* L., *Stachys palustris* L., *Phalaroides arundinacea* (L.) Rausch, *Lythrum virgatum* L., *Lycopus exaltatus* L. із набором фонових видів лучно-болотногорізотрав'я.

Біотопи слабозасолених лук є місцезнаходженнями видів, включених до Червоної книги України, – *Orchis palustris* (L.) Jacq. й *Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult.& Schult.f. (рис.1), де в різні

роки виявлені різночисельні, життєві популяції, загрозами існуванню для яких є неврегульована рекреація, масове збирання квітучих рослин на букети, розвиток чагарникової рослинності в умовах відсутності помірного випасання та сінокосіння, ранньовесняні пали сухої рослинності та ін.

Рисунок 6 – Популяція *Fritillaria meleagroides* Patrin ex Schult.& Schult.f. (включений до Червоної книги України на заплавах лукахв околицях с. Нижні Млини

На підвищених елементах рельєфу заплави та приусловому піщаному валу сформовані угруповання остепнених лук, які перебувають на різних стадіях заростання рослинністю. На найменш зарослих та гривистих ділянках зустрічаються угруповання жита лісового (*Secale sylvestre* Host) – рідкісного середземноморського псамофітного виду, який включений до регіонального списку Полтавської області [6]. Ценопопуляція чисельна. На час дослідження рослини перебувають у фазі плодоношення і поширення насіння. Вид є піонером заростання піщаних остепнених ділянок і виконує важливу екологічну функцію в сукцесійних процесах.

Лучно-болотні угіддя в межах перспективного заказника в останні роки слабо випасаються, тільки на деяких ділянках викошуються. На територіях, які меншою мірою використовуються як пасовища та сінокоси спостерігається наявність сухостою, забур'яненість і активне заростання дереватною рослинністю (груша звичайна (*Pyrus communis* L.), маслинка вузьколиста (*Elaeagnus angustifolia* L.), гльоди (*Crataegus* sp.) та ін.), що значно змінює екологічні умови лучно-болотних біотопів і є загрозою для типового лучного і лучно-болотного біорізноманіття, насамперед, рідкісних і

вразливих його представників.

Водна рослинність у межах перспективного заказника приурочена до водних біотопів і представлена суто водною та прибережно-водною рослинністю. Особливістю поширення водної рослинності є її фрагментованість. Дуже рідко (в затоках, заводях та на старорічищах) зустрічаються угруповання латаття білого (*Nymphaea alba* L.) – виду, який охороняється в Полтавській області [1], і є індикатором якості води. Угруповання *Hydrocharis morsus-ranae*, *Nuphar lutea* та *Nymphaea alba* включені до Зеленої книги України [4]. Такі ценози різнорозмірні і мають вигляд переривчастих фрагментарних смуг. У таких умовах зустрічається ще один рідкісний вид – *Salvinia natans* (L.) All. – реліктова водна папороть, включена до Червоної книги України [9], Додатків Бернської конвенції. В окремі роки вона масово зустрічається на Ворсклі.

Ближче до берегів на мілкіших ділянках формуються угруповання прибережно-водної рослинності, які теж не утворюють заростей, а представлені фрагментарно, різними за площею угрупованнями, які в більшості мають «острівний» характер. Це значною мірою обумовлено хвилебоєм від човнів, значною площею водних плес, і відповідно дією вітрів, а також витоштуванням (заходи до води, дрібні пляжі та ін.). Куртини таких угруповань утворюють домінанти – *Phragmites australis* (Cav.) Trin.ex Steud., *Typha angustifolia* L., *Sagittaria sagittifolia* L., *Glyceria maxima* (C. Hartm.) Holmb.), а подекуди й лепеха звичайна (*Acorus calamus* L.). Такі угруповання є цінними для формування відповідних біотопів, адже вони – місця гніздування, перебування та годівлі багатьох водно-болотних птахів (крижнів, крачків, водяних курочок, лисок та ін.).

Загальний флористичний список території перспективного заказника, визначений за результатами оригінальних досліджень, складає близько 400 видів вищих судинних рослин. У складі флори встановлена наявність п'яти созофітів, три з яких включені до Червоної книги України (*Salvinia natans*, *Orchis palustris* і *Tritillaria meleagroides*) [9], а два (*Nymphaea alba*, *Secale sylvestre*) – до регіонального списку Полтавської області [6]. *Salvinia natans*, до того ж, має європейський статус охорони – вид включений до Додатку Бернської конвенції. На досліджуваній території виявлено чотири фітоценози включені до Зеленої книги України [4]: водні угруповання *Nymphaea alba*, *Nuphar lutea*, *Hydrocharis morsus-ranae* та *Sagittaria sagittifolia*. Угруповання *Secale sylvestre* на лучно-степових піщаних ділянках прируслового піщаного валу лівого берега Ворскли рекомендовані до регіональної Зеленої книги [8].

Щодо тваринного світу, то загалом тут можна зустріти близько 160 видів наземних хребетних, які об'єднані у 24 ряди, 56 родин та 114 родів. Фауну наземних хребетних парку можна розподілити за чотирма фауністичними комплексами: лісовим, прибережно-водним,

лучно- степовим та синантропним. Серед наземних хребетних тварин відмічено шість видів, включених до Європейського Червоного списку, 13 – до Червоної книги України [9, 10] та 18 – до регіонального охоронного списку, 97 видів належать до II Додатку Бернської конвенції та 36 видів складають групу мисливських тварин.

Досліджувана територія, згідно зі схемою регіональної екомережі Полтавської області [7], входить до складу Ворсклянського екокоридору. За умови створення заказника, він стане його ключовою територією. До того ж, територію перспективного заказника розглядаємо й у складі інших перспективних об'єктів природно-заповідного фонду, наприклад, регіонального ландшафтного парку «Полтавський».

Таким чином, територія перспективного ландшафтної заказника в околицях с. Нижні Млини характеризується високими показниками наукової цінності біорізноманіття, виконує значні екологічні й природоохоронні функції. Створення такого об'єкта (з рекомендованою площею в понад 600 га та назвою «Нижньомлинський») значно розширить площу локальної природно-заповідної мережі Полтавської громади, підвищить показник заповідності її території й забезпечуватиме охороною біорізноманіття та природних комплексів, що стабілізуватиме екологічну рівновагу в регіоні.

Використані інформаційні джерела:

1. Байрак О.М., Стецюк Н.О. Атлас рідкісних і зникаючих видів рослин Полтавщини. Полтава : Верстка, 2005. 248 с.
2. Булава Л. М. Географія Полтавської області. Полтава, 1996. 540 с.
3. Голік Ю. С., Смоляр Н. О., Остапенко П. О., Чепурко Ю. В. Особливості розподілу територій і об'єктів природно-заповідного фонду Полтавської області в умовах нового адміністративно-територіального устрою України // Екологічні науки. 2021. Вип.6 (39). С. 171–177.
4. Зелена книга України / під заг. ред. Я.П. Дідуха. К. : Альтерпрес, 2009. 448 с.
5. Національний атлас України ; голов. ред. Л. Г. Руденко ; голова ред.кол. Б. Є. Патон. К. : ДНВП «Картографія», 2007. 435 с.
6. Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / Укладачі: докт. біол. наук, проф. Т. Л. Андрієнко, канд. біол. наук М. М. Перегрим, Київ : Альтерпрес, 2012. 148 с
7. Регіональна екомережа Полтавщини / колектив авторів під заг. ред. О.М. Байрак. Полтава : Верстка, 2010. 214 с.

8. Смоляр Н.О. Зелена книга Полтавщини. Рідкісні й такі, що перебувають під загрозою зникнення, та типові природні рослинні угруповання: [Науково-методичне видання]. Полтава : Швидкодрук, 2014. 74 с.

9. Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я.П. Дідуха. К. :Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

10. Червона книга України. Тваринний світ / за ред. А.І. Акімова. К. :Глобалконсалтинг, 2009. 600 с.